

ВИЗВОЛЬНА ПОЛІТИКА

З М І С Т:

Двадцять років боротьби (У двадцяті роковини ОУН) ст. 1. — До основ української зовнішньої політики, ст. 10. — Максим Грак: Нова трансформація валуєвщини, ст. 13. — М. М.: Де ми стоїмо? (З приводу опортуністичних ухилів в наших лавах), ст. 22. — Н. Олежко: Повчальні наслідки одного процесу, ст. 23. — *) Заява Головного Командування УПА, ст. 33. — *) О. Гончарук: Українська Повстанська Армія — носій ідей визволення і дружби народів, ст. 34. — *) С. С.: Як розуміти концепцію власних сил у нашій національно-визвольній боротьбі, ст. 40. — *) 300-річчя національно-визвольної війни Гетьмана Богдана Хмельницького, ст. 47. — *) Витяг з політичного огляду Проводу ОУН, ст. 49. — *) Каганович знову в Україні..., ст. 53. — Бібліографія і критика. Степан А. Бандера: Слово до українських націоналістів-революціонерів, ст. 56.

*) Відмічене зірками в матеріалах з краю.

Двадцять років боротьби

(У двадцяті роковини ОУН)

1929 — 1949

Рік 1949 — це двадцятий рік від заснування Організації Українських Націоналістів. Рівно половину цього, відносно недовгого часу виповнили роки, найбухливіші в новій історії Європи. Перша половина існування ОУН — т. зв роки миру — були періодом „узаконеного” мировими договорами розшматування й поневолення українських земель і народу між чотирьох окупантів. У першому десятиріччі своєї діяльності, в періоді „мирного” поневолення України, ОУН, як нелегальна революційна і протидержавна — з погляду всіх окупантів — організація була поставлена на всіх теренах рідної землі і на чужині поза законом. Політично-адміністративний апарат усіх окупантських держав був спрямований на повне знищення ОУН і всіх проявів українського національного й політичного „сепаратизму”.

В таких умовах створилася ОУН і діяла весь час, незалежно від такої чи іншої зміни політичних відносин в Україні. В такому становищі перебувала Організація перші десять років; у другому десятиріччі це становище значно загострилось у зв'язку з політичними змінами.

Зміни, що їх принесла II. світова війна, завдали Україні нищівних катастроф. Одна за одною падали європейські держави. Безслідно щезала влада часткових поневолювачів української землі: ЧСР, Польщі, Румунії, першої більшовицької окупації, Німеччини й її помагачів. Місце попередників негайно займала нова окупантська влада імперіалістичних завойовників. В цьому десятиріччі незмінним залишалося одно: безоглядна боротьба всіх імперіалістів проти самостійницьких змагань українського народу і його визвольної-революційної організації і така ж безоглядна боротьба українського народу за право на вільне державне життя, організована й підтримувана його визвольною організацією — ОУН. Україна була перетворена на світове бойовище, на терен пересувної війни двох світових і ворожих Україні імперій, що змагали до перетворення України на свою колонію і однаковою мірою нещадно грабували її добро, однаковим невилітним примусом експлуатували її робочу силу, однаково знищували її населення масовими розстрілами, воєнними судами, карними експедиціями, збірною відповідальністю, фронтовою службою за чужі інтереси, масовими вивозами, засланням на каторжні роботи. Падіння німецької окупації, що довело не один нарід до глибокого виснаження, покори чи згідливості, не дало Україні часу на перехід чи будь-яке переформування, і ОУН негайно кинула всі свої сили на дальшу боротьбу проти соборного поневолення українсь-

ких земель більшовицькою Росією. Боротьба з нею на життя і смерть перевершила своєю жорстокістю і своїм героїзмом усе, що до цього часу було потоване історією народів.

Такими були історичні обставини визвольної-революційної дії ОУН в її другому десятиріччі.

В умовах „мирної” стабілізації поневолення чи в умовах тотальної війни й тотального наступу на знищення всього українства доводилось підпільній, революційній Організації Українських Націоналістів творитися, формуватися й вести невпинну революційну боротьбу проти кожного займанця української землі. У кінцевому висліді двадцятирічної боротьби ОУН у найтяжчих умовах виходила скріпленою, поширювала обшири своїх впливів і дошкульно послабляла або й зовсім зривала намагання окупантів повністю підкорити й запрягти до свого імперіалістичного воза український нарід. Із своєї колишньої вужчої бази, що нею деякий час були Західньо-Українські Землі, ОУН ступнево поширювалася на землі інших окупацій та на позаукраїнські обшири. Крайне несприятлива зовнішня ситуація в часі 20-тирічної боротьби не дала змоги Україні визволитися з-під чужої влади, але в обидва найбільш напружені й драматичні моменти східньо-європейської історії ОУН була тією українською організацією, яка маніфестаційно підкреслила українське право на державну суверенність актами відновлення української державности на Закарпатській і Західній Україні, не сплячучись перед поставою ворожих Україні сил. У момент загального пригломшення європейських народів німецькими воєнними успіхами ОУН зорганізувала визвольну армію українського народу, УПА, розуміючи, що Україна без власної армії не зможе у війні двох імперіалізмів за владу над нашими землями прийняти незалежну участь, як третя, самостійна сила європейського Сходу. Дальшим ступнем до будови незалежної держави була підтримка Організацією ініціативи УПА та утворення загального керівництва визвольною боротьбою, УГВР, що має завдання до часу нормального утворення уряду виконувати його функції в противагу накиненому Росією „урядові” УССР. Ще один основний момент ілюструє, що діяльність ОУН ішла в широкому державницькому плячі, а саме, десятирічна праця над будовою й поширенням фронту поневолених народів, тобто над утворенням тієї третьої сили, що буде на європейському Сході гарантом свободи народів.

Переїдений шлях боротьби — це велика й різнобічна проба сил ОУН. Двадцять років визвольної-революційної боротьби проти численних окупантів ук-

раїнської землі й серед різних історичних обставин, шляхи шукань, невдач і перемог — виявили велику твердість і життєздатність ОУН. Підстава цієї неймовірної твердості ОУН у високій моральній суворості й ідеалізмі фанатичних революціонерів, що їх ОУН зуміла виховати в своїх рядах і застали в боротьбі. Завдяки фанатичним кадрам ОУН, ідея революційної боротьби за державне визволення від усякого займанця стала незнищеною силою народніх мас. Підстава другої прикмети — життєздатності ОУН, — у тому, що ОУН через широке освідомлення народніх мас щодо одвічних для них українських націоналістичних ідей устигла стати безпосереднім виразником їх власних, найглибших прагнень. Тому спустілі місця поляглих заповнюються завжди новими борцями. Рівнобіжно з цим ОУН здобула беззастережне довір'я мас тим, що в найважчих для народу моментах єдина ОУН була під усіма займанцями політичною організацією оборони їх життєвих інтересів і єдиною організаційною формою політичної боротьби всього народу за його людські й державні права.

Коли пригадати стан національно-політичної організованості й свідомості 1920-тих років, що творив загальне підложжя, через заперечення якого почалося відродження націоналістичної думки; коли пригадати, що з недавніх ще дрібних підпільних гуртків „фанатиків“ і „донкіхотів“, які збиралися йти з „мотикою на сонце“, ОУН уже на початку свого першого десятиріччя в ситуації завзятої ворожої нагінки всіх окупантів перетворилася в найреальнішу і єдину організовану силу політичної боротьби українського народу, — зрозумілим буде, що процес її розвитку й закріплення відбувся швидкими темпами. Основні ідеї, висунуті нею й представлені панівним до того часу демоліберальним мріям „українського провансальства“ й конюнктиризму, сьогодні вже так глибоко засвоєні українською свідомістю, що стали загальною власністю, стали самозрозумілими й невід'ємними категоріями думання народніх мас. Ідеї соборності, державної суверенності, ідеї революційної боротьби власними силами стали підставовими категоріями політичного думання українців і практичною щоденної боротьби проти окупантів. Інтереси народу стали програмовими інтересами ОУН, стали найближчою метою її щоденної боротьби. Націоналістичні ж ідеї ОУН самозрозумілі для мас тим, що вони не спекулятивно придумані, як ідеї марксистські, але кореняться в самій духовості українського народу. Таким чином, за час спільної боротьби мас з революційним підпіллям, організованим ОУН, і спільної долі тих мас з їх оборонцями й керівниками відбувся процес спосення українських народніх мас з Організацією Українських Націоналістів. Право на життя ідентифікується тепер тими масами з ідеєю державної самостійності України, революційна боротьба за неї — з обороною самого життя.

Отже не дивно, що ОУН сьогодні не тільки надає основний зміст, тон і кольорит політичному мисленню народу та його визвольній боротьбі, але й рішально впливає на хід політичної історії України останнього десятиріччя.

I.

З уваги на далекосяглі наслідки двадцятирічної діяльності ОУН, не буде перебільшенням сказати, що рік заснування ОУН набирає помітного значення для української історії.

А все ж 1929 рік, рік скликання Першого Великого Збору Українських Націоналістів, — це лише хронікальна дата заснування теперішньої організованої форми українського націоналізму. Створення ОУН не було початком організованого націоналістичного руху в Україні. Головні ідеї, що їх робить масовими тепер ОУН, жили століттями в українському народі й були головними рушійними силами української історії. Сила ОУН в тому, що вона стала носієм ідей, закоріненних у найглибшій духовості нашого народу. Усвідомлення тих ідей стало основою націоналістичного світогляду, і з його історичного кореня виріс і оформився український націоналістичний рух. Початки його організаційного оформлення припадають на кінець XIX ст. ОУН тільки кінцева ланка в цьому процесі формування.

В різних історичних ситуаціях мінялися форми й назви політичних організацій українського націоналізму. Незмінною залишалася суть. Вона окреслюється цілями визвольно-революційної боротьби українського націоналізму й розумінням основного закону цієї боротьби, що його з'ясував Микола Міхновський у таких словах: „Існує єдина в світі гарантія політичної свободи — власна сила...“; „свободу, рівність візьмуть тільки сильні народи, тільки ті, що свою свободу скроплять кров'ю ворогів своїх“. Концепція власних сил і безкомпромісової національної революції проти окупантів була з першого початку основоположним засновком нашого організованого руху.

Створення власної визвольно-революційної сили українського народу було незмінним завданням кожної націоналістичної організації в Україні. Для такого завдання українські націоналісти склали на Шевченковій могилі присягу, заснувавши 1891 р. „Братство Тарасівців“. Для такої ж цілі засновники „Революційної Української Партії“ (РУП) прийняли 1900 р. за її платформу перший націоналістичний маніфест „Самостійна Україна“. Кінцеві слова того маніфесту дуже яскраво з'ясовують ставку на власні сили: „Україна для українців і, доки хоч один ворог-чужинець лишить на нашій території, ми не маємо права скласти зброю... Вперед. Бо нам нема на що надіятися і нічого озиратися назад“.

Не надія з полекші від окупантської влади чи на міжнародню справедливість, або на допомогу від чужинців, але концепція знищення кожної чужої влади революційними силами власного народу була проголошена першим націоналістичним маніфестом на початку XX ст. Вона (ця концепція) стала назавжди найсуттєвішим елементом, що відрізняє в усіх наступних десятиріччях український націоналістичний рух від усіх інших політичних напрямків. З гаслом: „Нам нема на кого надіятися і нічого озиратися назад“ пішли всі наступні покоління націоналістів-революціонерів у визвольну боротьбу.

Творення власної сили для боротьби з окупантом було причиною виникнення націоналістичної ор-

ганізації під назвою „Українська Народня Партія” (УНП) і виходу з РУП приклонників Миколи Міхновського, коли вона стала об’єктом просякання соціалістичних впливів з гаслами боротьби не за знищення окупанта, а за соціяльну справедливість, за владу пролетаріату на чолі з... російським пролетаріатом.

Бойово-терористичний відділ тієї націоналістичної партії „Українська Народня Оборона” під керівництвом Віктора Чеховського своєю посиленою протимосковською акцією, особливо 1904—1909 рр., бореться за здійснення заповідей, зформульованих Миколою Міхновським у маніфесті-брошурі „Самостійна Україна”. Поєднати ідею державного й соціяльного визволення України намагалася потім організація націоналістичного напрямку, що прийняла була назву „Української Соціалістичної Партії” 1900 рр. Безсумнівним досягненням перших націоналістичних організацій в Україні було те, що вони згуртували в своїх рядах українські революційні елементи, які до того часу, не маючи іншої форми боротьби проти царської Росії, вступали до російських революційних партій і зміцняли своєю працею сили завтрашніх ворогів української державности.

Свідомість, що власна сила — це „єдина в світі гарантія політичної свободи”, примусила була українських націоналістів за часів I. світової війни організувати „Братство Українських Державників” і „Клюб ім. Полуботка”. Члени цих організацій працюють над зорганізуванням української військової сили. Їхніми заходами відбуто I-ий — II-ий Військові З’їзди, організовано I-ий охочекомонний полк ім. В. Хмельницького і полк ім. Дорошенка. Тоді ж заходами полк. С. Коновальця утворено корпус „Січових Стрільців”. Розуміння в тодішніх націоналістів потреби базувати визвольну боротьбу на власній збройній силі, всупереч поглядам соціялістів, що мали тоді в своїх руках державну владу, дало змогу молодій Українській Державі збройно обороняти свою самостійність проти зовнішніх ворогів.

Упадок Української Держави 1920 р. не припинив революційної боротьби (селянські повстання, Зимовий похід, Холодний Яр) і військово-повстанських комітетів, організованих Петлюрою, Коновальцем, Ю. Тютюнником. М. ін. заходами С. Коновальця утворюється для боротьби з большевицькими окупантами „Центральний Український Повстанчий Комітет” під керуванням членів УВО сот. Андруха, Опоки й поета Грицька Чупринки. Підпільно-конспіративний військовий характер тих повстансько-військових осередків був диктований потребою зберегти в готовості збройну силу на випадок скорой війни. Ризький договір приніс мирову стабілізацію, і збройно-повстанський рух починає 1923-24 рр. зникати. Властивіше поле діяльності розкривається перед підпільними організаціями ідейно-політичного характеру. До 1924 р. продовжує ще діяти „Братство Українських Державників”, потім набирає ваги „Спілка Визволення України”, заснована в 1920 р., що своєю організаційною сіткою охопила головні міста, а передусім культурно-освітніх діячів. Її доповнення була „Спілка Української Молоді” (СУМ). Року 1929, року заснування ОУН,

СВУ і СУМ були большевиками розкриті й ліквідовані.

Відносно легші поліційні й політичні умови знайшла Українська Військова Організація на Західньо-Українських Землях і встигла там так закріпитись, що ЗУЗ стали головною базою її діяльності, а також базою для пізнішої ОУН. Активний стан національно-політичної свідомости суспільства та кваліть системи провокації й сексотства польського окупанта дали змогу цій, першій взагалі на ЗУЗ, підпільно-революційній організації набути досвіду революційної роботи й передати його утвореній з УВО Організації Українських Націоналістів.

II.

Розв’язання корпусу „Січових Стрільців” у Чорторії 1920 р. було початком будування перших підпільних клітин Української Військової Організації на Наддніпрянщині, в Галичині й на Закарпатті. Головним завданням УВО було, напочатку, зберегти українську армію в підпіллі, щоб при її допомозі підняти повстання, паралізувати діяння ворожих осередків і, перебравши владу опанувати становище, заки ворог спроможеться на протиудар. Моментом для цього мало бути вирішення питання державної приналежности Галичини, захитання большевицької влади наслідком внутрішнього хаосу або війни. До того часу ближчим завданням було не дати закріпитися окупаційній владі. Організуючи вперше на ЗУЗ революційну боротьбу, УВО випробувала методи активного й пасивного спротиву, як також техніку підпільної пропаганди та методу терору. Її революційні акції мали велике виховно-пропагандивне значення для українських мас, що були й так крайньо негативно настроєні до польської окупаційної влади. Так само революційні акти, як і судові політичні процеси арештованих бойовиків, формували й скріпляли революційну свідомість мас. Хоч УВО була організацією передусім бойово-патріотичного характеру, її діяльність підготувала ґрунт для дозрівання націоналістично-революційної свідомости мас і цим виконала велику підготовчу роботу для пізнішого закріплення політично-революційної організації, ОУН.

Трирічне невіршення державної приналежности українських земель Галичини створило на цих землях стан двовлади. Польська окупаційна влада, як тимчасова, адмініструвала в країні; українці ж вважали себе громадянами ЗОУНР, що її державний уряд видавав з-за кордону розпорядження, суперечні розпорядженням варшавського уряду. УВО проводила мас вий бойкот польських розпоряджень що їх і так загал українців уважав за безправні, бо доля Галичини буда невіршена.

Польська окупаційна влада спиралася спершу на військові гарнізони та станиці „народової міліції”, що дошкуляли населенню в’язницями, грабунками, трусами, насильством. Проти цих „постерунків” УВО провело бомбову акцію, що зломилася зухвальство цього удержавленого бандитизму. Проти другої остой польськості — польських поміщицьких дворів і початків військового осадництва — проведено широку нищівну акцію — і саботажну акцію. У відповідь на звільнення з праці 6000 дер-

жавних працівників, зокрема залізничників-українців, що не хотіли скласти присяги на вірність польській державі, проведено акцію залізничних саботажів. Одночасно з цим широко була застосована метода пасивного спротиву. Крім згаданого бойкоту присяги урядовців на вірність польській державі, проведено бойкот реєстрації українських підстаршин і старшин, бойкот загального перепису населення (конскрипції) 30. IX. 1921 р., бойкот перших виборів до польського союму 5. IX. 1922 р. і сенату 17. XI. 1922 р. У грудні того ж року збойкотовано призов до польської армії. Акція бойкотів була підсилювана відповідними терористичними актами, як нпр., бомбовий замах на польського воєводу Грабовського і начальника держави Пилсудського у Львові 25. XI. 1921 р., що хоч був безуспішний, але підіпс революційні настрої мас. Велике моральне значення мало покарання смертю польського прибічника С. Твердохліба, що під час бойкоту виборів кандидував до польського союму.

Крім революційної діяльності УВО ініціює відновлення ліквідованого війною громадського життя, зокрема нелегальних українських високих шкіл, що в ХХ ст. були постійним предметом поліційного переслідування, а проте проіснували до 1925 р. Ці переслідування дуже корисно вплинули на революціонування українського студентства.

Рішення Ради Амбасадорів про прилучення Галичини до Польщі змінило політичну ситуацію.

Замість однодушної назагал до цього часу нагації окупаційної влади, серед українців утворилися три політичні напрямки: 1) державницько-принципальний, 2) легалістично-угодовий, 3) радянськільський. УВО звузило свою діяльність до рідких бойових акцій. Крім конфіскацій державних грошей з урядових установ, що кінчалися часто судовими процесами великого пропагандивного значення, зроблена була спроба замаху на польського президента Войцеховського 1926 р. і застрілено шкільного куратора Собінського 1927 р. за ліквідацію або польонізацію українських середніх шкіл.

Політична диференціація після 1923 р. загрожувала ростом радянськільства. Не було в тому радянськільстві особливого захоплення комуністичною, як радше „українською” радянською державою часів Скрипника. Під большевицькою окупацією був це період посиленої праці СВУ і СУМ з одного боку, з другого — час офіційної „українізації” та росту націонал-комуністичних „ужилів” Шумського, Хвильового, Скрипника. Націонал-комунізм у підсоветській системі був позитивною афірмацією національної ідеї у формі, що її Москва тимчасово терпіла. По суті це були тенденції повороту до націоналізму. На ЗУЗ, де не було ніякого примусу марксистської ідеології, навпаки — націонал-комунізм був перехідним етапом від національної ідеї до большевизму. Публіцистичну боротьбу проти пощести радянськільства та проти демолібералізму угодовецьких партій підняв найвизначніший ідеолог українського націоналізму Дмитро Донцов. У півмісячнику „Заграда”, в місячниках „Літературно-науковий Вісник” і „Вісник”, у численних брошурах і рефератах. Його праця рішально вплинула на формування політичної ідеології, що стала основою мислення нового покоління

націоналістів. Молоде покоління, захоплене революційною діяльністю УВО, дістало тепер поглиблення й обґрунтування своїх шукань. Почали заговуватись гуртки націоналістичної молоді: в 1925 р. в Чехо-Словащині організується Група Національної Молоді і Легія Українських Націоналістів; в 1926 р. у Львові — Група Націоналістичної Молоді, що незабаром поширюється в Союз Української Націоналістичної Молоді. Сама бойова діяльність УВО стає організаційно-політично завузькою, відчувається потреба поширеної політичної діяльності та її ширшого політичного й ідейного оформлення.

Дві протилежні концепції зустрілися 1923 року в вирішних колах УВО: Полк. Сушко, Паліїв і Боднарівч були тієї думки, що Союз Української Націоналістичної Молоді повинен стати молодняком УНДА для підкріплення там націоналістичної фронди („паліївців”), а тільки одиницям доцільно переходити з нього до УВО. Провід СУМ’у і сот. Головінський вбачали в націоналістичних гуртках зав’язок політичної організації, на яку повинна спертися свою політичну діяльність УВО, що й сталося. Першим практичним наслідком цієї останньої постановки шляхів розвитку українського націоналізму було організування великих демонстрацій з нагоди десятиріччя І. Листопада спільними силами УВО й націоналістичних гуртків.

На початку 1929 р., по дворічній майже підготові, відбувся у Відні І. Конгрес Українських Націоналістів, де представники націоналістичних груп і об’єднань створили Організацію Українських Націоналістів під проводом полк. Є. Коновальця. Конгрес прийняв ідеологічно-світоглядні основи і найзагальніші рамові основи політичної платформи. Це дало чітко визначений напрям і координацію дальшій роботі, а також особливе забарвлення: перевагу ідеологічних принципів у цілому періоді протипольської боротьби. Натиск на виховно-моральні моменти корисно впливав на якісне вироблення членських кадрів, що незвичайно позитивно виявилось у грізних умовах пізніших окупацій.

З погляду ідейних процесів передконгресового етапу І. Конгрес був перемогою революційної концепції або, за тодішньою термінологією, концепції „перманентної революції”. Протилежна, „паліївська” концепція, концепція „роботи на дві руки” — цебто тактичне застосування актів революційної роботи з метою натиску на ворога, щоб тим натиском приневолити окупанта робити поступки й давати (через українських послів у Варшаві) полегшення українцям, — навіть не була на Віденському Конгресі ніким боронена, хоч мала деяких прихильників серед галицьких націоналістів праської групи „Національної Молоді”.

Призначення сотн. Юліяна Головінського на Краєвого Команданта УВО і апробата революційної концепції полк. Є. Коновальцем викликали в націоналістичному підпіллі ентузіазм і надали роботі з першого дня великого розмаху. Творення одноцілої ОУН з красивих націоналістичних гуртків треба було почати з утворення Красного Проводу нової організації, з Краєвої Екзекутиви (КЕ) ОУН. Краєву Екзекутиву ОУН створено з керівних членів УВО та з членів Проводу СУНМ і зараз же розпочато

підготовну працю до масової революційної акції — II саботажної акції у відповідь на поселювання мажурських кольоністів на українських землях.

Два завдання стали на порозі новозаснованої ОУН: революціонування мас з метою активно залучати їх до боротьби та завдання опанування підпільної мережі найширших теренів. Без цього не можна було мріяти про широку розбудову власної революційної сили.

Перше завдання треба було починати об'єднанням в одноділу організацію націоналістичних гуртків, що було завершене в найближчих місяцях, та злиттям кадрів УВО з ОУН, що ступнево реалізовано впродовж двох років, коли УВО остаточно перетворилася на військову референтуру ОУН. З допомогою новозорганізованих ланок ОУН почато акцію пропагандивної підготовки та залучення мас до революційної роботи. Засобом виховно-пропагандивної роботи були, крім самозрозумілого поширення підпільної літератури, пропагандивне ставлення політичних процесів перед судом, плекання й поширення в масах маніфестаційного культу героїв з вістрям, спрямованим проти окупантів: (Зелені свята, панахиди по боевиках, Крути та ін.) виховно-організаційна праця серед селянської молоді в „Просвітах”, „Соколах”, „Лугові”, „Дорості Рідної Школи” над національно-політичним освідомленням, а в наступних роках така ж праця серед робітничої молоді, зокрема в товаристві „Сила”. Цей напрям роботи тривав безперервно до вибуху другої світової війни і дав Організації міцні кадри для будови спершу станичних і повітових проводів, опісля масової підпільної сітки, для підпільної адміністрації округ і областей, врешті для творення осередків повстанської війни й для організування УПА.

Однак цей виховно-пропагандивний напрям праці міг би був набрати просвітанських збочень, якби Організація не проводила революційних акцій, до яких залучався актив політично перевихованих мас. Терористичні акції малих бойових відділів, що повторювалися час-до-часу далі для більшого загострення окремих політичних моментів, не давали, масам безпосередніх шансів до активної участі в боротьбі. Організація перейшла до масових акцій.

Постійним соціальним лихом українського селянства на ЗУЗ був голод на землю. Загал селянства був малоземельний, великі земельні посілости найкращої якості були скупчені в руках польських поміщиків. Польська земельна реформа передбачала часткову парцеляцію цієї землі, але для польських кольоністів, спроваджуваних з Польщі. Першою масовою акцією ОУН була велика саботажна акція 1930 р. — палення польських дворів і скирт у всіх областях одночасно. Започаткувала вона в день 1. Листопада, в річницю української державности на ЗУЗ, паленням мастків восвод і генералів; на місцях пожеж застромлювано блакитно-жовті прапорці, щоб не давати змоги комуністам підшиватися під цю акцію. Ця друга саботажна акція наших ланок знайшла негайно глибоке зрозуміння й спонтанний відгук серед селянських мас, що на неопанованих ще Організацією обшарах самі пішли на вказаний нею шлях боротьби. Саботажна акція охопила весь край і викликала

паніку та цілковиту розгубленість ворога. Аж коли вона вщухла, прийшов типово шляхетський „реванш” за колишнім рецептом Яреми Вишневецького, що нахвалювався: „Батогами присмирити бунт хлопства”, — у змодернізованій формі пацифікації, тобто карних експедицій війська й поліції на села з грабунками, побоями населення, злосливими знущаннями. Матеріали про пацифікацію викликали скандал у міжнародній пресі, що вперше відладіння української державности на всіх мовах пригадала про існування на світі поневоленого українського народу. Рішення Ліги Народів було, як і треба було ждати від міжнародної „справедливості”, соломонове: винні революціонери, але і жалюгідні надужиття й шкоди, спричинені адміністрацією, повинні бути направлені. Перший масовий революційний виступ ОУН приніс повні політичні успіхи серед власних мас, а також активізував найширше з часів війни українську справу на міжнародньому форумі.

Того ж року ворог завдає болючого удару революційному рухові на ЗУЗ. Під претекстом слідства в справі експропріаційного нападу під Бібркою, поліційні агенти вбивають Крайового Команданта Ю. Головінського, побоючись, що „той чоловік має задамки стати українським Пілсудським”.

Тоді ж польська влада розв'язує „Пласт” під претекстом того, що Гриць Пісецький — один з бойовиків, убитий під час експропріаційного нападу на пошту під Бібркою, був одягнений у пластовий одяг.

Пацифікація й розв'язання „Пласту” перестрашили українських опортуністів, що поквално почали відхрищуватися від усякої революційности. Почався процес кристалізації двох протилежних позицій, початок двоподілу суспільства на революційний і опортуністичний табори. Серед мас і молоді удари ворога, замість страху, збільшили ненависть і завзяття. Щоб не втратити взагалі ґрунту, опортуністичні кола зробили дві спроби перетягти до себе молодь і відтягнути її від революції. Прикриваючись релігійно-патріотичним вихованням молоді, опортуністичні елементи використали Католицьку Акцію Молоді і заснували замість Пласту організацію „Орли” (очолювану інж. А. Мельником) для відтягнення молоді від революції. Під гаслом рятування спортивно-виховного розвитку молоді, інші опортуністи підкорилися контролю польської централі парамілітарного виховання, утворивши новозреформований „Луг”. На це не згодилися „Сокіл” і „Луг”. Однак, замість відтягнення молоді тими організаціями від революції й спрямування на шлях опортунізму, сталося щось протилежне. Низові клітини „Орлів” і „Нових Лугів”, як і в пізніших роках соціал-радикальної організації молоді „Каменярі”, стали осередками націоналістично-революційного виховання й вишколу на великий клопіт опортуністичних верхів і польської поліції.

Ріст націоналізму був одночасно занепадом радянської державности. До гострої боротьби й розгрому московського комунізму дійшло ще 1929 р. Започаткована в тому році протисоветська акція з приводу процесу СВУ і СУМ-у масовими демонстраціями під советським консулятом і погромом московських та комуністичних пропагандивних осередків

найшла широкий відгомін серед громадянства й принесла загальне протверезіння, не зважаючи на те, що спробу бомбового замаху на советський консулят поліція на цей раз знешкодила. Більшої напруги набрала протибольшевицька акція під час голоду на підсоветській Україні (1932-33 рр.).

На чолі КЕ ОУН від квітня 1932 р. стоїть Степан Бандера, що наголошує інтенсивність і масовість революційної роботи та рівнорядність протибольшевицької боротьби з протипольською. На тлі загальнодопомогової акції голодним, що своїми розмірами перевищила збіркову акцію на ЗУЗ за часів голоду 1922—23 рр., ОУН повела гостру акцію знищення большевицьких агентів-агітаторів, що довело до заломлення комуністичної роботи на ЗУЗ. Демонстративний замах Миколи Лемика на секретаря й фактичного керівника советського консульату й сов. агентури у Львові Муйлова 1933 р. був кульмінаційною точкою цієї акції.

В тих роках польський уряд, ідучи по лінії наближення до гітлерівської Німеччини, розпочав політику „твердої руки” і рівнобіжно до винищення українства в УССР повів наступ на українство на всіх ділянках, а одночасно т. зв. політику нормалізації, що її передумовою повинна була бути повна капітуляція українства. ОУН повела протиакцію, ліквідує в 1931 р. речника угодовства Голувка, поліційного комісара Чеховського. Дальший ріст капітулянтських настроїв серед наших опортуністів загальмувало потрясаюче враження від наглого суду над бойовиками Городка 1932 р. та повішення сл. п. Віласа й Данилишина, що створило атмосферу непримирності, в якій суспільність спонтанно зареагувала демонстративним бойкотом посередніх податків державі (від монополій).

У відповідь на обмеження українського шкільництва ОУН підтримала шкільний плебісцит і втягла також молодь у фронт боротьби, ведучи її на демонстративні виступи. Хоч плянований замах на куратора Гадомського був безуспішний, судовий процес у цій справі загострив боротьбу за шкільництво. Коли дальше польська „політика твердої руки” почала обмежувати навіть патріотичні демонстрації з нагоди Зелених свят, Організація відповіла сипанням могил на честь Героїв. Поліційні заходи розкопувати їх перервано з допомогою вибухових матеріалів, закладуваних на могилах. І врешті кульмінаційною точкою протитерору був замах на міністра внутрішніх справ Перацького 1934 р. Окупаційна влада рішила за всяку ціну знищити революційний рух. За зразком Німеччини й ССР організовано концентраційний табір у Березі Картузькій і заповнено його українськими революціонерами й патріотами на безтерміновий час. ОУН зазнала тоді великих утрат. За кордоном за посередництвом чеської поліції до ворожих рук потрапив таємний архів Організації. КЕ з провідником Бандерою була арештована й засуджена на довічне ув'язнення важку в'язницю, а Провідник на кару смерті. Переповнення в'язниць націоналістами дало пізніше змогу зробити зовсім нову спробу політичної демонстрації. У відповідь на новий тюремний режим організовано 10-денний голодовий страйк в'язнів, що відбувся одночасно по всіх в'язницях.

Удар по Організації не міг спинити її росту. Її мережа широко розгалужена, проникала в усі ділянки життя. Народні маси були революційно перевиховані, досягли високого рівня ідейно-політичної свідомості і скоро поповнили проріджені ряди. Також за кордоном, серед еміграції, щораз більше зростають впливи ОУН, що безпосередньо або посередньо охоплює громадські установи й видає пресу націоналістичного напрямку. Утворюються споріднені легальні організації націоналістичного напрямку, як: „Український Національний Союз” у Франції, „Організація Державного Визволення України” в Америці. Однак, за війни ці організації, відбившись від тенденцій красної політики, втрачають правильний політичний напрям і зникають.

Ріст націоналізму на Буковині застрашує румунських окупантів. Вони проводять 1937 р. численні арешти, закінчені великим політичним процесом і засудженням гуртків, об'єднаних навколо черновіської „Самостійної Думки”. Але законспірована мережа діє й далі.

Після віднови обірваних зв'язків і реорганізації ОУН на ЗУЗ, змінивши методи, проводить окремі акції по областях, а не на всьому терені. Опанувавши селянство, ОУН звертає увагу на українське робітництво і з 1936 р. організує робітничі страйки. Зокрема на Підгір'ї проведено успішний страйк лісових робітників, скріплений саботажною акцією проти готових припасів власників тартаків. На подільських округах проведено під час життя 1937 р. хліборобські страйки, щоб вибороти жінцям кращі умови заробітку (9-тий сніп замість 16-го). І цей страйк був скріплений саботажною акцією. Від того часу аж до падіння польської окупації ОУН проводить протиколонізаційну акцію, вишищуючи мазурські оселі у відповідь на заборону українцям купувати землю та на насаджування польських колоністів. Постійно тривають також протикомуністичні акції, що час-до-часу набирають вияву масових зударів з большевицькими прислужниками (Лисоня, Маківка, тощо).

Загострена світова ситуація та зріст сил ОУН занепокоюють большевиків, і вони підступно вбивають 23. травня 1938 р. полк. Е. Коновальця в Роттердамі. Але цей болючий удар не послабив сили ОУН, що виявилось вже в осінніх місяцях того ж року.

Початок воєнних напружень: прилучення Судетів до Німеччини, усамотінення Словаччини відірвали Закарпатську Україну від зв'язку з ЧСР. Це створило шанси цій частині української землі добиватися своїх державних прав. Місцевих сил для цього було замало. ОУН підсилило акцію своїми закордонними кадрами. Із ЗУЗ почався спонтанний нелегальний перехід членства й революційної молоді, щоб допомогти творити збройну силу через військову формуцію „Карпатську Січ”. Провідні ролі відіграли члени КЕ ОУН з ЗУЗ: полк. М. Гузар-Колодзінський, Зенон Коссака, Дзвін, члени Проводу, зокрема Ольжич і весь місцевий актив ОУН з таким провідними членами, як: сл. п. Блистів і Тацінець. Проголошення українського права на самостійність відбулося у драматичних обставинах під звуки мадярських гармат у битві націоналістичної

молоді під закарпатськими Крутами — на Красному Полі.

Відродження Карпатської України заактивувало українців усього світу, викликало велике патріотичне піднесення. На ЗУЗ Організація провела масові криваво придушвані демонстрації, маніфестуючи соборницькі ідеї.

Останнім ганебним актом польської окупації було руйнування українських церков на Холмщині й Підляшші, яке, на жаль, залишилося непокараним. Вибух війни 1. вересня 1939 р. знищив за кілька днів польську державу, не даючи навіть часу ширше розгорнути приготовані Організацією партизанські дії, і приніс нову окупацію ЗУЗемель — большевицьку.

III.

Большевицька окупація ЗУЗ 1939 р. спричинила була масову втечу української інтелігенції за кордон. Опортуністичні партії, не маючи ніякого коріння в масах, будучи тільки опозицією варшавського уряду, з падінням того окупаційного уряду втратили сенс свого існування і щезли з лиця землі. На полі бою лишилася єдина ОУН із своїм незмінним завданням боротьби за повне знищення чужої окупації. Коли впали кордони Збруча, а Буковина була приєднана до УРСР, перспективи боротьби значно поширилися. Першим завданням було відновити зв'язки, обірані воєнними струсненнями, вивчити методи поневолення нового окупанта й припасувати до них власну тактику боротьби. З-за кордону верталися відділи ОУН для підкріплення роботи. Робляться спроби поширити організаційну мережу на ЗУЗ. Большевики незабаром посилюють терор і починають працювати методами провокації. Для тих клітин, що не встигли змінити методи праці, це мало фатальні наслідки. Вони впали жертвою арештів, що закінчилися 1940 р. великим процесом „59-ох”. Засвоєння нових метод праці дає позитивні наслідки на Волині, що дуже швидко стає bastionом націоналізму з окремими вогнищами повстанських дій у лісових смугах, які стають неподільним володінням озброєних боївків ОУН. Це були початки зрозуміння, що в советській дійсності може існувати тільки збройне підпілля.

1940 р. приніс основні зміни в самій ОУН. Завершився процес внутрішньої кристалізації і розщеплення її, названий популярно, але не слушно „розколом ОУН”. Основною його причиною були розбіжності поглядів чи радше протилежність переконань, яким шляхом іти до державного визволення в часі II війни. Приголомшлива серія німецьких перемог схилила А. Мельника й жменьку його оточення зважати на інтенції німецької політики, щоб не потрапити в небезпечний конфлікт з грізною світовою силою. Думка ж провідного активу, що звільнився з польських в'язниць і на чолі з Степаном Бандерою змушений був утворити 10. XI. 1940 р. революційний Провід, — була не зв'язувати себе ніякими чужими інтенціями, а провадити визвольну політику виключно під кутом українських державних інтересів. Ця думка була зрозуміла кадрам Організації, що мали справу безпосередньо з револю-

ційною силою і самі з неї вирости, але не була зрозуміла виростлим на еміграції — прибічникам А. Мельника. Тому і поділ людей стався якісний, за глибинністю революційного світосприймання. Елементи, що з революційного процесу безпосередньо не вирости і не були ним перейняті, а тільки пристали до нього й асимілювались, ставши перед екстремним загосптрением революційности ОУН, відійшли. Відійшли до т. зв. мельниківської організації елементи „чужі”, чужі революційній боротьбі або націоналістичній духовості, колишні прихильники концепції „гри на дві руки”, потім націоналісти еміграційного хову, що не мали нагоди дихати повітрям підпільної боротьби, і, врешті, одиниці, хвилево зневірені труднощами підпільної боротьби. Останні — в ім'я дисципліни й механічно зрозумілої засади субординації. З революційним Проводом (С. Бандери) пішла вся воююча ОУН, цебто, в дослівному значенні, товариші підпілля й спільної боротьби — однорідний продукт процесу самої націоналістичної революції. Кожний із них переходив ідентичний процес формування, і це дало ту монолітну суцільність, що її й тепер большевики не мають змоги розкласти й „розшарувати”. Люди, що в розколі ОУН додають тільки негативи „двоторовости роботи”, забувають, наскільки менше відпірим був би національно-революційний рух, коли б він сьогодні в своєму нутрі мав такі внутрішні гальма, як нпр., прихильників концепції „гри на дві руки”

II. Великий Збір у березні 1941 р. вибрав на Провідника ОУН Степана Бандеру, прийняв устрій і ідейно-політичні постанови, в яких зробив виразний зворот від ідеологічно-теоретичних стверджень до практично-політичних напрямків. Підкреслено конечність співпраці з іншими поневоленими большевизмом народами, і піднято нове гасло: „Свобода народам — свобода людині”.

Поява націоналістичного активу на українських землях на захід від Сяну дуже піднесла стан національно-політичної свідомости на занедбаних обширах Лемківщини, Холмщини, Підляшшя й Полісся. Позитиви вкладеної там праці виявилися повністю за часів нової польсько-большевицької окупації тих земель.

У зв'язку з наближенням війни по всіх організаційних клітинах ЗУЗ проведено пильну працю над організуванням підпільних апаратів для перебрання місцевої влади в українські руки згідно з організаційними інструкціями, не зважаючи на те, що большевицький терор зростав. Торми були переповнені. Коли в червні 1941 р. несподівано вибухла німецько-большевицька війна, большевики провели масові вбивства по тюрмах, з них найжахливіші були у Львові й Вінниці. Відступ большевицьких військ був сигналом для перебрання влади, що в багатьох областях зроблено перед приходом німців. Німецька армія застала на деяких теренах dokonаний факт діяння української адміністрації, отже дуже ускладнену для себе ситуацію. У Львові був проголошений Акт відновлення Української Держави 30. 6. 1941 р., утворено український уряд на чолі з Ярославом Стецьком.

„Це була пересторога світові, що ми станемо проти кожного, хто в своїх імперіалістичних плянах перекреслив би український народ, як самостійний

чинник. Завдяки цьому актові українська самостійницька державна ідея виступила перед народними масами всієї України невикривленою, суверенною". (Орленко).

Похідні групи націоналістів з таким самим завданням пішли разом із фронтом у східні області України. Німці, що хотіли приєднати українців тільки для боротьби з більшевизмом, ліквідували український уряд і виарештували провідних націоналістів.

Тому ОУН перейшла в глибоке запілля, широко розгалузивши та посиливши революційну боротьбу проти німецьких окупантів. Розстрілювали й арештували членів ОУН німці по всій Україні: під Звягелем, у Києві, в Ягольниці, під Чортковом, у Рівному, Львові, Кривому Розі, Кременчуці, Житомирі, Джанкої. Наче наперекір, саме на тих теренах ОУН дуже міцно закріпила свою підпільну мережу й перейшла до протинаступу. У політичній оцінці поставлено знак рівності між гітлеризмом і більшевизмом і поведено боротьбу проти обох форм тоталітарного імперіялізму. Така постава знайшла повне зрозуміння. Крім того через конкретизацію соціальної програми ОУН знайшла підхід до мас, виховуваних у марксистських категоріях думання, викликаючи в них щораз більше довіря й співпрацю.

Дальший ріст революційних сил спонукав призадуматися на II. і III. Конференціях ОУН над розбудовою військових кадрів для захисту населення від німецьких транспортів та грабунків, а також від більшевицьких партизан. Крім цих двох ворогів, на західних областях польська партизанка шукала своїх поразок з українським населенням (Волинь, Полісся, частково Галичина). Восени 1942 р. Тереновий Провід Волині зорганізував першу сотню УПА із збройних відділів ОУН. Утворена 1943 р. в Галичині для боротьби з більшевицькими партизанами Ковпака Українська Народня Самооборона приймає назву УПА-Захід і з'єднується з відділами Волині й Правобережжя в одну армію. В дальшому праця й боротьба ОУН і УПА так перехресчуються й доповнюють одна одну, що творять спільну історію. Тому доводиться, особливо тепер, говорити про спільність боротьби революційно-визвольного фронту.

Ідейно-політичні позиції, здобуті досвідом проти німецької боротьби, знайшли своє відзеркалення в постановках III. Великого Збору в серпні 1943 р. Були вони чималим поступом уперед, особливо через сконкретизування соціальної програми та через підкреслення антиімперіялістичної тенденції нашого руху.

Реалізуючи політичні напрями ОУН, творено при УПА міжнародні відділи з добровольців і по лінії тих напрямних проведено в листопаді 1943 р. I-шу Конференцію Поневолених народів, де постають підвалини й зав'язок майбутнього Антибільшевицького Блоку Народів (АБН).

Утворення політичного керівництва визвольною боротьбою — УГВР, у червні 1944 р. було завершенням довгої праці підпільного адміністрування життям населення, що до того часу й потім було обов'язком ОУН. Функції координації визвольної бо-

ротьби ОУН передала покликаний до цього УГВР Раді.

Ліквідація німецької окупації і другий прихід більшовиків 1944 р. знову вигнав з України всі опортуністичні елементи. Знову на полі бою зосталася ОУН, але на цей раз тут лишається збройна сила українського народу — УПА і УГВР.

Тепер на Рідних Землях точиться затижна боротьба на життя або смерть; Москва відкрито пішла на знищення українського „сепаратизму” та фізичне винищення українського народу: зразу повела „лобову атаку” проти українства. Уже з вересня-жовтня 1944 р. почалися облави на села, дикий погром, ловля людей, розстріли, палення, арешти, гвалтування жінок, умисне ширення сифілісу, безоглядний грабіж. Цей стан з недовгими перервами й новими наворотами триває по 1948 р. Ніяких узаконених прав українське населення не має. Додати треба ще ріст державного грабежу й постійне погіршування господарського стану, накладання нечувано великих податків, позик, контингентів хлібоздачі та каторжні норми праці, щоб мати картину незмінного гла щоденного життя й щоденної революційної боротьби.

Загостреним терором восени 1944 р. більшовики хотіли зломити всяку думку про можливість спротиву. Щоб послабити фізичні сили українського народу, більшовики хотіли все чоловіче населення мобілізувати в ЧА, а жіноцтво масово заслати на каторжні роботи в Донбас і за межі України. Але терор дав протилежні наслідки. Він зміцнив зав'язання населення й зударився з протитерором Організації і УПА. Організація зірвала призов до ЧА, організуючи заздалегіть Самооборонні Кущові Відділи (СКВ) для надміру населення, що його не могла охопити УПА.

Метода „лобової атаки” з насаджуванням великих залог різних спецвідділів повторюється кожного року раз або двічі (осінь, рання весна) з облавами й довгими бльокадами районів і областей, з „перечіскою” лісів, основними ревізіями, арештами, вивозами. Особливо великі більшевицькі офензивні дії відбулися зокрема восени 1944 р., в травні 1945 р., від осені 1945 р. до червня 1946 р., взимку 1947 р. (перманентний терор у зв'язку з виборами).

В ситуації постійних облав відділи УПА прийняли тактику уникання великих боїв з військами НКВД і НКГБ; діючи малими рухливими відділами, мають змогу висмикатися з перся облав і несподівано вдаряти на інших просторах. Великі бої відбулися тільки на весні 1945 р., в Карпатах 1946 р. і на захід від лінії Керзона 1947 р.

Серед облав, бльокад, „перечісування” терену, постійних нападів на населення й операцій окремих спецвідділів ворога ведеться безперервна революційна праця підпільних клітин ОУН, що своєю мережею охоплюють щораз ширші терени і відділи УПА, що оперують у місцях де їх найменше сподіваються. В таких особливих умовах боротьби витворилося своєрідне доповнювання завдань між ОУН і УПА. Політична, пропагандивна, розвідка, початкова робота, підпільна адміністрація й безпека, організація й здійснення масових політичних акцій належать до ОУН. Військово-оперативні завдан-

ня — до УПА. В умовах советського тотального терору може існувати тільки збройне підпілля, спертє на співпрацю широких мас. Обидві форми: ОУН і УПА і їх найтісніша співпраця — це конєчність умов боротьби й передумови захисту населення.

Політвиховна робота ОУН, широко ведена не лише серед бійців УПА, але й серед населення, постійно нівелює впливи большевицької пропаганди. Там, де стає неможливо вести її по сєльбудах, УПА організовує окремі пропагандивні рейди (нпр., в східні області), а пропагандисти й політвиховники ОУН проводять свою роботу під охороною зброї відділу, а не самих бійок. Усну пропаганду доповнює масовий кольпортаж дуже численних підпільних видань журналів, брошур, листівок, афіш.

Коли не вдалося большевикам фізично ліквідувати підпілля прямою атакою на нього, вони повели широку пропагандивно-провокативну кампанію Влітку 1944 р. від „уряду“ УССР за підписом Хрущова й Грєчухи появляється звернення з „прощєнням провин“ українським революціонерам і закликом вступити в ЧА; 27. листопада 1944 р. появляється другє звернення вже „До населення західних областей України“. Третє і „останнє“, попередженє терором облав і бльокадами, появляється 18. 5. 1945 р. з зазначєнням рєчинця (20. 7. 1945 р) капітуляції. Але й після цього „останнього“ появляються ще два звернення; четвєртє з нагоди річниці жовтєневої революції 5. 11. 1945 р. і п'ятє з нагоди виборів, 26. 2. 1946 р.

На всі звернення відповідь була одна — посилення революційної боротьби.

*

У зв'язку з большевицьким пляном поневолення й знищення України утворилися такі постійні, або затяжні фронти боротьби: 1) боротьба за реалізацію 4-ої п'ятирічки, зокрема за колгоспне уярмлення сєлянства, 2) боротьба за винародовлення молоді большевицьким вихованням у піонерах і комсомолі. 3) боротьба за русифікацію України, етапом до чого було насильницьке насаджування кремлівського православ'я, 4) боротьба за вивіз населення, зокрема молоді України на каторжні роботи, 5) боротьба за фізичне знищення Закарпатської України, 6) спроба фізичного винищування голодом східньо-українських областей.

Рік 1945 починається сильними весняними акціями й оборонними боями. Погроми, провокації, прилюдні катування, замість придавити революційний рух, збільшують солідарний спротив населення. ОУН проводить велику пропагандивну акцію серед ЧА, яка з того часу виявляється нешкідливою в облавах. Большевики натискають на запровадження кремлівського православ'я і в квітні масово арештовують гр.-кат. духовенство, чим ще й додатково настроюють населення проти себе. Переслідувана Церква знаходить повну підтримку революційного підпілля. У зв'язку з посиленням русифікаційного курсу значно збільшується по містах кількість напливового елемєнту. Лови на людей для каторжної роботи, за німецькими зразками восени, натрапляють на протидію українського підпілля, що утруднює

транспорту, організує бойкот добровільних записів, а також зриває виконання контингентів.

Найпомітнішою подією 1946 і 1947 р. був бойкот большевицьких „виборів“ на ЗУЗ, що виявив нечуваний героїзм найширших народніх мас. Большевики заздєлєгідь (ще з осєни) стягли великі сили й активізували їх майже по всіх сєлах ЗУЗ. Разом із тим проводили дуже інтенсивну пропаганду й застрашувальну кампанію. Нечуваний терор, катування, арешти перевищили всю попередню практику. День виборів у Верховну Раду СССР, 10. лютого 1946 р., і день виборів у Верх. Раду УССР, 9. 2. 1947., були днями всєнародньої війни з окупантом. Ніякий фізичний примус не приневолив населення голосувати за большевицьких кандидатів. Навіть члєни виборчих комісій не віддали своїх голосів. Для революційного підпілля це були дні найактивнішої мобілізації сил для посиленого протитерору, що в усіх місцевостях був спрямований на допомогу населенню, на пропагандивні протиакції, нищення виборчих пунктів і урн, ліквідацію ворожих станиць і визначних активістів МВД, НКГБ і партії. В результаті большевики зібрали неповних 10% голосів, і цей нечуваний провал притушували нечуванним шахрайством і фальшуванням статистики виборів.

На весні 1946 р. зорганізовано три пропагандивні рейди на Словаччину, Буковину й Закарпаття. Словацький пропагандивний рейд, що почався 5. квітня напередодні виборів, мав дуже корисний вплив на зрив комуністичних виборів, в ЧСР. Дня 6. березня 1946 р. большевицький „православний синод“ касує гр.-католицьку Церкву, що знаходить ще міцнішу піддержку в ОУН і УПА. З початком літа починають появлятися маси голодних колхозників з СУЗ, що з одного боку дає Організації велику працю щодо організації масової допомоги, з другого чимало допомагає скріпити боротьбу проти колгоспів. Голодні колгоспники були найкращими живими свідками, до якого стану доводить державне вивласнення сєлян з землі і її продуктів. Під осєнь приходить час нищення радгоспів і колгоспів і відбирання та розподілу між населенням або нищення награбованого большевиками майна. У зв'язку із зміною тактики УПАрмії багато завдань революційної роботи перебирають клітини ОУН, як це мало місце і 1930 р., коли УВО зосередилася була на своїх окремих ділянках праці.

Найяскравіші події 1947 р. були дві: Укладення пакту між СССР, Польщею й ЧСР у травні для боротьби проти українського революційного руху на Закарзонні, що охороняв тамошнє населення від вивозу; воєнна бльокада всього терену й насильний вивіз українського населення в Східну Прусію (в Ольштинське восвідство). Другою великого значєння подією було виселення 150 тисяч українського населення із ЗУЗ; це відбулося 21—24 жовтня 1947.

В цьому ж році відчуваються наслідки 4-ї п'ятирічки. Грошова реформа й скасування карткової системи значно погіршує становище міського пролетаріату і ще більше поглиблює прірву мас з соціально упривілейованою верхівкою большевицьких вельмож і паразитів. Безуспішність боротьби з українським революційно-визвольним рухом спричиняє зміни в „уряді“ УССР. Щоб прибрати Україну до рук, висилають випробованого спеца „утихоми-

рення" України — Кагановича, що „викриває” на всіх ділянках націоналістичні ухили й проводить чистку, але в боротьбі з українським визвольно-революційним рухом не має ніяких успіхів. Тому 1948 р. керівництво большевицької боротьби з українським самостійницько-революційним рухом перебирає в свої руки Москва.

Рік 1948 приносить посилені ворожий тиск на творення колгоспів і посилення нашої протиакції в боротьбі проти колективізації. Щоб закріпити дальшу русифікацію, большевики звільняють з праці українських працівників і обсаджують установи напливовим російським елементом. На весні большевики почали проводити підступну акцію вивозу української молоді під претекстом запису на курси підвищення кваліфікацій — ФЗН —, яку ОУН в основі підриває своєю протиакцією. Боротьба проти комсомолу, а особливо проти колгоспів набирає з кожним місяцем гостріших форм. Ведучи цю нерівну боротьбу, революційне підпілля не забуває про поширювання фронту поневоленних народів і наприкінці літа 1948 р. висилає з цією метою пропагандивний рейд на етнографічні землі Румунії.

Цей побіжний перегляд 20-тирічної революційної боротьби ОУН дає неповний образ виконаної за цей час роботи. Але й цього досить, щоб ствердити, що ОУН стала основною силою послідовної й неухильної боротьби українського народу за його державне й соціальне визволення.

Пройшовши твердий шлях двадцятирічної боротьби українського народу за свою незалежність, ОУН з гордістю дивиться на перейдений етап боротьби проти всіх поневолювачів-окупантів. Осягавши героїчними перемогами й успіхами в цій неповторній добі перманентного вулкану Української Національної Революції, вона з мужністю ставить чоло проти твердої й жорстокої дійсності ворожої окупації України. Скріплена багаторічним досвідом, загартована в боях і славних діях, що будуть записані на сторінках Української Історії як безприкладний спосіб Чину й Волі українського народу, що, залишений усіма, ставить чоло в боротьбі проти большевицького молоха червоної Московії — живе, бореться, перемагає.

І В'н, Народ-Герой, переможе.

До основ української зовнішньої політики

(Тези)

1. XIX. і XX віки ознаменувалися в цілому світі розвитком і становленням націоналізму як домінуючої суспільно-політичної організації на основі довговічної консолідації геополітично-близьких, культурно і етнографічно споріднених, людських спільнот.

Одночасно відбувався процес занепаду і розвалу наднаціональних імперських формацій: оттоманська імперія, еспанська імперія, російська імперія.

В процесі розвалу цих імперій відродилися і суспільно-політично оформилися націоналістичні десятиків націй — українців, румун, мадяр, прибалтійських народів, словаків тощо в Європі й багатьох народів в Азії, Африці і Америці.

Імперії, що розпадаються, безуспішно намагаються штучно затамувати ці природні процеси через акумуляцію менших народів в народах, що творили чи творять стрижень імперій, як от Польща, Московщина.

2. Суспільно-політичні, на національній основі розбудовані державні формації, маючи в основі своїй осередково-формуючий стрижень — певну націю розвинули величезну експансію назовні, розвалюючи наднаціональні імперіальні утвори, як пережиток середньовічної політичної організації і де-які з них, намагаючись включити в себе інші нації шляхом їх втілення і розчинення в собі, створили новітній імперіалізм, якісно небезпечніший для народів і націй, ніж старі імперії Габсбургів, османів і інш.

Націонал-імперіалізм імператорської і гітлерівської Німеччини, Італії і Японії в двох останніх сві-

тових війнах розгромлено, або він не досягнув своїх політичних цілей тому, що він ставив метою політичне поневолення й асиміляцію слабших націй, які прагнуть до визволення від будь-якого імперіалістичного гніту.

Боротьба Вел. Британії та США проти німецького імперіалізму врятувала тимчасово московську імперію.

3. Розвиток суспільно-політичних відносин людства в останні століття характеризується такими тенденціями:

а) провідна вихідна тенденція розвитку — універсальне політичне формування націй на основах геополітичного, етнографічного, історичного і культурного споріднення і єдності розвитку,

б) боротьба панівних імперіальних суспільно-політичних наднаціональних і антинациональних формацій за збереження стану посідання — тенденція зникаюча,

в) переродження імперіалізмів панівних народів у націонал-імперіалізми для підбою і розчинення в собі інших народів (конфліктна тенденція нашого часу). — СССР.

В сумі своїй це творить фронти боротьби за застави світової політичної організації: фронт, в якому зударяються сили імперіалізму і націонал-імперіалізму та ворожий їм обом фронт націоналізму поневоленних народів і вільних націй.

Типовими представниками тенденцій і сил такого розвитку є — британський комонвелт як імперська організація, що відступає і шукає компромісів з наступаючими націоналізмами. Московська імпе-

рія як націонал-імперська організація в наступі на націоналізм з метою знищення їх через нівеляцію і розчинення поневолених народів у московському морі і, нарешті, ряд національних держав, що утримують свою незалежність від усіх типів імперій: Туреччина, Іспанія, Аргентина. Швеція, Ірландія і кілька дрібніших.

Багато національних держав через більше чи менше отруєння імперіалізмом змушені пливати в фарватері політики великих імперіальних держав — Голландія, Бельгія, Чехо-Словаччина, Югославія, Польща, Румунія, вносячи своєю сателітною політикою ще більший хаос у світову гру імперіалістичних блоків і фронтів і позбавляючи цим себе — свої народи — благ суверенного існування.

4. Дві останні світові війни своїми причинами і цілями були імперіалістичними. В обох війнах імперіалістичні цілі прикривались гаслами „свободи“, як формою політичного обману скривавленого людства з одночасним вщепленням в маси народу кожного даного імперіалізму ідей „люберменша“ і „месі“ „празди і справедливости“ супроти інших народів. Папа Пій XII в своїх посланнях каже, що Атлантийська хартія стала нічого не вартим папірцем, ще поки на ньому не встигло засохнути чорнило підписів.

Народи всього світу дедалі ширше усвідомлюють справжні імперіалістичні цілі і характер воєн, особливо останньої, або чинно протиставляється цим війнам всупереч своїм урядам і політикам. Російська советська армія в 1941 році фактично відмовилася від війни, коли добровільно мільйонами (до 6 міль.) здавалася в полон. Тільки виключна закланність і садистично-кривава політика німецького імперіалізму врятувала російську імперію від повного розгрому і змусила до фізичної самооборони винищуваних народів ССРСР. Квазі імперіалізм Польщі супроти поневолених націй перед 1939 роком прирік її на раптовий розвал при першому ж ударі; Бельгія, Голландія, Франція, Чехо-Словаччина, Данія скапітулювали перед Німеччиною або без жадного спротиву, або не застосували і невеликої частини свого фактичного потенціалу спротиву.

Фактично останню війну вели ССРСР, Німеччина і Японія з повним напруженням потенціалу своїх народів, США і Великобританія її вели з використанням в основному свого матеріального потенціалу. Інші нації і держави, незалежно від наближення їх до тієї чи тієї коаліції, фактично ухилилися від війни, творячи собою в ліпшому випадку сфери і території, на яких відбувалася імперіалістична різанина.

Цей саботаж і ухилення менших або неімперіалістичних націй і держав на стороні різних коаліцій були настільки широкі, що нині, прикладом, важко сказати, яку фактичну роль в перебігу і висліді війни відіграла для Німеччини „союзна“ Угорщина і „ворожа“ Чехія.

Національна ж Фінляндія в війні з ССРСР в 1940 році і пізніше, Греція у війні з Італією і потім з Німеччиною виявили справжню волю націй до оборони, але тільки тому, що обороняли свою національно-державну суверенність.

5. Коли у висліді першої світової війни певна кількість націй на європейському континенті здо-

була національне визволення (Фінляндія, Латвія, Естонія, Литва, Угорщина, Чехія, Польща), а інші нації наблизилися до реалізації цих цілей — Україна, Білорусь і інші, то в наслідок другої світової війни національну незалежність втратили не тільки всі ці народи, а ще й ряд нових — Румунія, Болгарія, Югославія, а під загрозою втрати Австрія, Греція, Туреччина.

Натомість в результаті другої світової війни особливо розвинулись і скріпились національно-визвольні рухи позаєвропейських народів: Індія, Сіам, Бірма, Індонезія, мусулманські народи Близького Сходу, значно зміцнилася суверенність південно-американських народів.

Парадоксальним фактом є те, що рівень суверенності і ступінь досконалости та людяности соціально-політичної організації таких азійських держав, як Туреччина, Єгипет і деяких інших, є вищим, ніж у багатьох сучасних європейських держав, як перед війною 1939—45 років, так і після неї.

Реально нині не існує Європи як суспільно-політичної сили в світовій організації, бо найбільше стабільна Великобританія без Німеччини не може створити самостійної політичної європейської системи, яка б являла реальну противагу московському імперіалізмові.

Щоб зрівноважити експансію російського імперіалізму, потрібне або відродження німецького району, або розвал і розподіл московської імперії, себто після поконання німецького імперіалізму, треба ліквідувати і російський імперіалізм.

В останній війні з 15 мільйонів убитих і померлих від ран воєнків, ССРСР втратив 7,5 міль. і Німеччина 2,6 міль., фактичні ж втрати населення — військового і цивільного — в наслідок воєнних дій для ССРСР сягають 15—16 міль., для Німеччини 5—6 міль., разом не менше як 20—22 мільйонів, не лічачи калік, хворих, непрацездатних, підірвання фізичного стану цілих народів.

Решта партнерів війни втратила бл. 5 міль. людей, в тому числі США 300 тисяч і Великобританія 305 тисяч, а з комонвелтом бл. 800 тис.

Розвиток політичної структури світу може мати такі перспективи:

а) Московський імперіалізм політично опанує європейський континент;

б) відроджений німецький імперіалізм зрівноважить експансію Москви і створить нову „рівновагу“ на європейському континенті, розв'язуючи руки Великобританії та США, і в Європі відродиться ситуація зперед 1914 і 1941 років;

в) дальше продовження боротьби національно-поневолених народів ліквідує російську імперію і разом з тим затамує відродження німецького імперіалізму.

Ліквідація російської імперії одночасно ускладнює імперіальні позиції і Великобританії, і США у сферах їх інтересів. Тому їх основні інтереси не покриваються з ідеєю ліквідації московської імперії, а лише вимагатимуть знесилення її через внутрішнє ослаблення, так звану демократизацію. Демократизація ССРСР внутрішньо, через активізацію і застосування конечних засад регіоналізації, автономізації і сепарації окремих країв і народів у си-

стемі московської демократичної імперії, зводить до мінімуму її зовнішній потенціал в експансії, а одночасно тримає її в стані перманентно готового жандарма Європи, передусім супроти поневолених народів, локалізуючи водночас рецидиви німецького імперіялізму.

Гітлерові і німецькому імперіялізмові дозволено було прийти до голосу тому, що після 1917 р. відродився і зміцнів тотальний московський імперіялізм.

Оскільки нині німецький імперіялізм лежить із зломаним хребтом, не потрібний і московський імперіялізм, а потрібна „російська демократія“, яка ослабить його імперіяльну експансію.

6. Для здійснення „демократизації“ ССРСР ні США, ні Великобританія не мають позитивних політичних концепцій, які давали б їм будь-які шанси на перемогу в разі збройного конфлікту з ССРСР.

Ні Великобританія, ні США в можливому конфлікті з ССРСР не можуть собі в перспективі поставити втрату 5—6 мільйонів своїх воєнків вбитими. Таке поставлення питання виключається сумою всіх факторів політичної системи цих держав.

В конфлікті проти московської імперії будуть класти мільйони трупів народи, zagrożені чи поневолені цим імперіялізмом. Це будуть турки, греки, фіни, болгари, поляки, прибалтійці, можливо японці, корейці, китайці, українці, білоруси, кавказці, туркестанці тощо. Але щоб впрягти ці народи в машину війни, очевидно в хід підуть чергові „великі ідеї“, які реально обмежуватимуться на тому, щоб ССРСР в ліпшому випадку звести до кордонів 1939 року і, може, демократизувати в ньому внутрішні відносини, для локалізації зовнішньої експансії.

Гасла боротьби з комунізмом є пропагандивним трюком в перебігу реальної політики.

7. Міжнародний аспект української національно-визвольної концепції цілком виразний і не завжди їй не скрізь покривається з політичними доктринами інших поневолених народів.

Міжнародна доктрина української національно-визвольної революції має в своєму пляні як єдину передумову здійснення — розвал і розподіл московської імперії на національні держави, при зведенні московської держави до етнографічних меж.

Тим часом боротьба, скажімо, угорців реально закінчиться в момент зняття окупації, можливо після спроб приєднання Закарпатської України.

Панівна польська політична думка на кордонах 1939 року закінчує свою акцію проти Росії, себто знову не зачіпає органічно цілої проблеми ССРСР. Бо коли польська політика і реальна збройна боротьба ставила б собі ціллю розвал і розподіл ССРСР, то цим самим автоматично здійснювала б всякі розмови про Вільно і Львів, бо між суверенними Україною, Білоруссю та Литвою, з одного боку, і з Польщею — з другого виключається кордони інші, як на етнографічній засаді, а це значить — без Вільна, Львова та інш. для Польщі.

В розвалі і розподілі ССРСР, як імперії, безпосередньо і насамперед зацікавлені: Україна, Фінляндія, Білорусь, Литва, Латвія, Естонія, туркестанські народи, Китай, Японія, Туреччина, Азербайджан, Козацька Федерація в Європі (донці, кубанці, терці, уральці і північнокавказькі народи. Поневолені

ССРСР народи, ведучи національно-визвольну боротьбу в усіх приступних формах, мусять спирати її виключно на засадах повної суверенності своєї міжнародної політики, пам'ятаючи, що Керенський на місці Сталіна для українського народу і інших поневолених народів рівнозначні.

Тому міжнародна політика українського націоналізму в ґрунті спирається на революційну і політичну співпрацю з тими народами, визволення яких можливе, лише і виключно в наслідок розподілу ССРСР. Ми співпрацюємо і з іншими поневоленими народами, визволення яких безпосередньо не впливає з розподілу московської імперії, чи, принаймні, діючими політичними силами цих народів не узаалежнюється від ліквідації будь-якої московської імперії.

8. Всі і всілякі світові міжнародні об'єднання не мають і не можуть мати більшого значення, як зібрання для взаємної інформації і можливого порозуміння економічно-господарської, культурної співпраці та співдії, коли вона не зачіпає в основі суверенності партнерів. Під цим поглядом український націоналізм позитивно ставиться до всього роду починань і в цьому вбачає їх реальну корисність.

Прагнення організаторів і прихильників такого роду міжнародних починів щодо створення світової спілки держав, світової держави, встановлення світового юридичного і виконавчого апарату є пропагандою, скерованою на обмеження „волі народів і волі людини“ в чийсь імперіяльних інтересах.

Регіональні міжнародні об'єднання в своїй засаді мають творення політичних блоків, проти когось скерованих. Ідея федеративної Європи має на меті протиставлення себе московській імперії, себто вона виходить із засади **конечности існування російської імперії**, себто з передумови негативної, бо з розвалом московської імперії вона, ця концепція, не має жадного ґрунту для існування, крім імперіяльної експансії або взаєморівалізації з США.

Плекана польською політикою ідея „межимор'я“, очевидно, впливає з постулату розподілу російської імперії, але в засаді теж є негативною і імперіялістичною, бо в основі має політичний плян протиставлення „межимор'я“ рецидивам московського імперіялізму, себто виходить з негативною засади, а не позитивною, якою може бути лише органічна співпраця.

В основі „межиморської“ концепції в умовах суверенного існування Польщі і України немає жадних серйозних економічних передумов для співпраці, бо Україна і Польща мають однаковий характер сільсько-господарського експорту: хліб, м'ясо, товщі, мають однаково метал і вугілля та приблизно однакові інгредієнти для металевих промисловості, однаково повинні довозити бавовну, кавчук, нафту й іншу подібну сировину, обидві, хоч і не в однаковій мірі, бідні лісами і т. п. Очевидно, між цими країнами існуватимуть економічні відносини, зокрема транзитно-торговельні, але не органічно-зумовленого економікою країн **конечного** характеру, бо очевидно, що недостатку лісу Україні вигідніше покривати з Білоруси в обмін за пшеницю, вугілля, метал і вироби, недостатку бавовни — з Єгипту чи США (як і Польща) чи Середньої Азії,

недостачу нафти — з Баку чи Ірану; потрібні, особливо на перших порах, точні інструменти. варстати, морські судна тощо — теж не з Польщі. Який же тоді реальний сенс „межиморської“ ідеї, крім політичного з імперіялістичним вістряем?

Українська зовнішньополітична думка натомість висуває ідеї органічної співпраці націй і держав, зв'язаних в найбільшій мірі органічною єдністю географічного, природно-історичного, культурного та економічного характеру.

В сфері ближчих інтересів української політики лежить ідея північнобалтійської співпраці народів Норвегії, Швеції, Фінляндії, Латвії, Естонії, Литви, можливо Данії і Польщі, як комплексу, який в основі своїй має органічні дані для співпраці і політичні тенденції розвитку якого споріднені.

Україна органічно зв'язана з комплексом чорноморсько-передньозазійським: Україна, Білорусь, Козакія, передній Кавказ, Туреччина, можливо Румунія, Болгарія, Греція. Це є органічне найближче оточення України. Нарешті, Україна сама по собі є геополітичний і економічний комплекс цілком суверенного характеру і зовсім не потребує (як, зрештою, це шкідливо і для кожної, навіть найменшої, нації) бути сателітом чужої політики або керуватися політичними пристрастями.

9. Засади зовнішньої політики національно-визвольної боротьби української нації і держави такі:

а) Українська проблема має самостійне світове значення, а не є додатком до інших світових проблем чи побічним їх вислідом. Постає українська суверенна держава — перестане існувати московська імперія в її сучасному характері. Ключ до розвалу московської імперії лежить в Україні і ніде інде.

Тому всі світові сили, які реально зацікавлені в розвалі російської імперії, змушені будуть визнати за Україною цю роль.

В цьому ґрунтовна різниця політичної проблеми України від проблеми Польщі, Фінляндії, Прибалтики й інших держав і народів в сфері політичної системи московської імперії.

Прив'язування української проблеми до яких би то не було концепцій „межимор'я, „заборона Європи“, „організатора — східно-європейського простору“ і т. п. є ворожою інспірацією, яка політично ослаблює українську національно-визвольну боротьбу, зводить її до інструмента чужої політики і примітивізує проблему.

Україна не є східною периферією політичної системи Європи, ні західним бастионом московської імперії, а самостійною силою. Її реальна роль та ж, що і князівської України-Руси часів св. Володимира і його наступників.

б) Україна кровно, в основі й безпосередньо зацікавлена у відродженні державної суверенності Білоруси та Козакії — козацької федерації, яка межує з Україною, Кавказьким хребтом, Каспійським морем і нижньою Волгою одночасно всіляко підтримуючи боротьбу середньозазійських народів і Закавказзя за свої національні цілі.

В основних інтересах України є, щоб суверенна Білорусь і Козакія, як дальші сусіди — Прибалтика, Фінляндія в можливих конфліктах України з Московщиною чи Польщею зберігали завжди нев-

тралітет, бо Україна з konieczности свого геополітичного положення супроти Московщини висуватиме завжди стратегію оборони, а тому Україна не може і не буде творити жадних політичних конструкцій, які б втягали в українську політичну систему Білорусь і Козакію, бо це шкідливе для України і не відповідає інтересам ні Білоруси, ні Козакії. Оборона України проти Московщини найвигідніша сам на сам при озброєному невтралітеті передусім Білоруси і Козакії, не кажучи про дальших сусідів.

Це значить, що економічна і культурна співпраця України з Козакією і Білоруссю ніколи не може перерости в політичний бльо́к, бо такий бльо́к ослабить політичні внутрішні і зовнішні позиції кожного партнера зокрема і всіх разом.

в) Національно-етнографічна Московщина з відродженням самостійної України є державою азійсько-тихоокеанської сфери, і її європейська частина для неї відіграватиме роль периферії, а не осередку, як нині. Це створює тривалі передумови для мирного співіснування Московщини і України, бо рецидиви відродження агресії Московщини на заході, передусім супроти України, автоматично призведуть до ослаблення її позицій на Сході, можливо територіальні втрати по Байкал.

Геополітичне положення Московщини з konieczности національно-державної рації змушує її до напрямку себевишлення на схід і північ, лишивши в спокої південь і захід.

г) Національна Московщина творитиме більший державно-політичний потенціал, ніж московська сучасна імперія, що роздирається і розвалюється зсередини національно-визвольними рухами.

Московська імперія шині в наслідок цього є більше залежною від міжнародної політики Великобританії, США і Німеччини, ніж майбутня національна Московщина.

В цьому є причина того, що сучасна політика США супроти ідеї розвалу і розподілу московської імперії є зонайменше стриманою, а не позитивною.

Тому ідея „федералізації“ і „демократизації“ московської імперії може мати ґрунт і підтримку з боку США, меншою мірою — Великобританії.

д) Балканські держави є слабим місцем політики Великобританії і в меншій мірі США. Нині балканські держави опановані ССРСР, себто політично ССРСР опановує позиції середземномор'я через свою експозитуру.

В інтересах української політики є, щоб Болгарія, Греція, Румунія невтралізували ці зацікавлення. Це станеться з моментом, коли Београд втратить опіку і підтримку протектора — Москви, що немилуче приведе до суверенізації Хорватії.

Це в однаковій мірі відноситься до Чехії у взаєминах із Словаччиною.

Українські націоналісти, не обманюючи ні свого, ні чужих народів облудою пацифізму, стоять на засаді, що розвал і розподіл імперіяльних держав на національні, навіть найменші, держави, веде до реального втихомирення світу і зменшення воєн, які завжди інспіруються, організуються і здійснюються імперіялістичними державами.

Ліквідація і ослаблення імперій зменшує можливість воєн, їх тотальний характер і всесвітній засяг.

Десятки дрібних і льокальних воєн, зокрема на Балканах, які велись роками, часто-густо інспіровані і підсичувані імперіялізмами великодержав, у сумі своїй не принесли і невеликої частки тих страждань і втрат, яких зазнавало людство під час першої і другої світових воєн за один, перший-ліпший, місяць цих воєн.

д) Відношення України до Польщі визначається засадами українського націоналізму: Польща може реально існувати як суверенна держава лише і єдиною на національній основі. Квазіімперіялізм польської національної і державної політики в величезній мірі вичерпав і підірвав національний польський погенціал і зробив Польщу сателітом чужої політики. Польща потребує для оновлення і відродження національної політики, „скерованої на внутрішнє національне відродження і скріплення. Аспірації польської політики” на якусь осередкову провідну ролу в світовій і європейській політиці є явищем ворожим і шкідливим інтересам польського народу, а найважніше — втягнення в річище польської політики — української, в будь-якій мірі, небезпечно для України, бо втягає її в сателітну ролу. Тому українська політика окресленого характеру тенденції польської політики відкидає, як в ґрунті нереальні, небезпечні для суверенітету України.

Україна заперечує польську політику всіх видів „міжнародно-просторової організації” як авантюру і інспіровану чужими силами.

е) Українська політика життєво заінтересована в затамуванні відродження німецького імперіялізму, але затамування цього імперіялізму шукає на шляхах позитивно-конструктивного включення німецького народу в міжнародну політичну структуру.

До сучасного міжнародного положення.

10) Перервана в 1945 році друга світова війна від початку і до кінця була для всіх її партнерів імперіялістичною війною. До переможного фінішу дійшли Великобританія, США і ССРСР. Фактично війна не закінчилась, і переможні партнери ведуть її далі за поділ здобичі — результатів перемоги над німецько-італійським і японським націонал-імперіялізмами.

Війна в Китаї, анархія і громадянська війна в Кореї і в інших місцях є фактично збройним продовженням великої війни, що її ведуть між собою чужими руками і кров'ю переможці.

Війна в Індонезії, заворушення в арабсько-мусулманському світі, боротьба поневолених націй, суверенізація Індії тощо є рухами, які в процесі імперіялістичної війни активізували боротьбу поневолених націй за свої цілі, окремі і незалежні, протилежні інтересам і цілям війни як переможених, так і переможців-держав осі чи альянтів.

Держави переможці не можуть поділити здобичі своєї перемоги, а тому тримають весь світ перед примарою третьої світової війни. Проте жадна з цих держав до цієї війни не готова, і кожна з них у висліді цієї війни може втратити багато із здобутих нині позицій.

СССР втратить московську імперію, але поруч з тим, США, як можливі переможці, можуть втратити багато в Китаї і на Пацифіку та ослабити свої позиції в Південній Америці. Великобританія — в Індіях і мусулманському світі.

Крім того, війна принесе неминучі великі знищення в США та дезорганізує внутрішні відносини, які там далеко не є блискучі.

При перемозі ССРСР Європа і Близький Схід будуть (бодай тимчасово) втрачені для США і Великобританії.

11. Сучасний світ білої раси переживає універсальну, переломову, епохальну кризу: світової політичної організації, соціальних, культурних, релігійних і інших засад існування людства. Сукупність цих кризових явищ, ускладнених крайньою павперизацією широких мас працюючих, перебуває в радикальному протиріччі до всіх існуючих систем і засад, на яких розбудоване життя суспільства. Усі кризові явища і тенденції розсаджують сучасну суспільну організацію зсередини.

На цім тлі суспільна анархія охоплює в більшій чи меншій мірі цілу Європу — Італію, Францію, Німеччину й інші країни, хоч в різних країнах вона проявляється по різному.

Крах державно-соціальної організації Франції може принести великі потрясення французькому народові, але в наслідок їх може настати відродження на нових основах. Однак при наявності Кремлю в його сучасній формі ця криза може перерости в деяких країнах в кривавий вияв московської імперіялістичної експансії.

12. Попри всю зовнішню розрекламованість перемоги, в середині ССРСР — головного ворога України — вже давно виникли і діють фактори і елементи внутрішнього розвитку, що прирікають його на неминучий розвал і загибель, незалежно від зовнішніх факторів впливу на ці процеси:

а) Стан соціально-виробничих взаємин неухильно і безупинно деградує: продуктивність народного господарства і добробут населення найнижчі в світі і нижчі ніж в колишній відсталій російській імперії перед 1917 роком.

В цих умовах в ССРСР відбувається соціальна диференціація, що нагадує часи упадку рабства в старому Римі: нині в ССРСР соціальне розшарування дійшло до того, що реальне посідання і споживання панівних верств і робітників та колгоспників має більшу різницю, ніж та, що є між робітником і мільярдером в США.

Політика і культ московського націонал-імперіялізму у внутрішнім житті живить, посилює і кристалізує в масах політичну силу націоналізмів поневолених націй проти московського націонал-імперіялізму.

б) Відновлення офіційного московського православ'я є виявом політичної кволости і занепаду системи ССРСР та перемоги підпільного християнства, яке десятиліттями існувало в ССРСР а введення казенного православ'я підпільному християнству в ССРСР падало величезної притягальної сили в очах і серцях народних мас. Сталінська церква тисячократно активізувала і морально скріпила підпільне антисталінське християнство.

в) Перебування в сфері советської окупації нових народів, що лише недавно втратили свою незалежність (Литва, Латвія, Естонія, Румунія, Болгарія, Угорщина) та сотні тисяч і мільйони німців, поляків, а також включення в комплекс СРСР західних українців, білорусів, багатомільйонові рухи населення в наслідок війни, — окреслені вище явища внутрішньої деградації і розкладу СРСР в величезній мірі посилюють.

Діяння на Україні українського націоналізму, як ідеї незалежності Української Держави від Москви, все далі і ширше охоплює народні маси; тому організована діяльність і боротьба українського революційного націоналізму є і буде вирішальним фактором в розвитку відносин в СРСР.

14. В конфлікті СРСР із США і Великобританією є в інтересах української національно-визвольної політики, щоб цей конфлікт не відбувся на землях України, а перша фаза його була перенесена в Європу, Близький Схід і Пацифік.

Перші ж поразки СРСР в Європі чи Азії або лише стримання просування його сил в тих напрямках створять внутрішні обставини для масового революційного вибуху поневолених народів, передусім українського. Можливість окупації теренів поневолених народів з боку альянтів об'єктивно була б ворожим супроти України і її національно-визвольної революції актом — замахом на українську національну революцію і суверенітет України.

Хто хоче воювати з Росією як імперією, мусить вести війну (другу її фазу) — на етнографічних теренах Московщини — півночі і сході.

15. Існуюча нині позірна єдність політики США і Великобританії зумовлена існуванням СРСР в його сучасній силі і позиції. Ліквідація московської імперії або її радикальне ослаблення активізує по-

літичні антагонізми між США і Великобританією. бо, зокрема, позиції США супроти Великобританії будуть значно послаблені в Європі, в басейні Середземного моря, в передній Азії тощо.

Тому в вирішальній фазі майбутнього конфлікту західних альянтів із СРСР, США можуть стримувати і затамувати розвал і розподіл московської імперії, Великобританія не перешкоджатиме тим процесам, хоч активно в них може і не брати участі. Ці розбіжні позиції США і Великобританії щодо СРСР у вирішальну хвилину, діючи на розвиток подій як сторонній чинник, себе взаємно урівноважуватимуть.

В цьому моменті лежить одна з основних засад незалежності національно-визвольної політики України супроти світу, підстава організації боротьби тільки власними силами.

В інших обставинах ми мали досвід в 1917—18 роках, коли Центральна Рада, не організувавши, а навіть поборюючи протягом понад року організацію власної збройної сили для оборони суверенності держави, запросила австро-німецьку армію для охорони Української Держави. Фатальні політичні наслідки цього факту для завалення України Москвою не потребують коментарів. Коли б, замість цього, в 1917—18 році Україна диспонувала армією в 300—400 тисяч (а це цілком вільно за наявних ресурсів і обставин можна було б здійснити), — Україна і понині була б самостійною, незалежно від політичних прагнень альянтів і їх противників в тих роках, хоч вони тоді диспонували багатомільйоновими арміями.

На вирішальну фазу можливого конфлікту СРСР з США і Великобританією, Україна повинна диспонувати армією, яка може створитись і діяти запільно на базі УПА, як національно-революційна армія, і вона вирішить долю України.

Максим Грак

Нова трансформація валуєвщини

Минуло сто років відтоді, як російський імперіалізм в особі Миколи I-го виразно виявив своє ставлення до українського відродження 19. століття, початого діяльністю Шевченка як поета і ідеолога самостійницької думки. За кілька місяців кінчається 85 років від появи Валуєвського циркуляра, яким відкрито гостру боротьбу вже не проти окремих яскравих проявів самостійництва, а проти всього українського визвольного руху в цілому. Безнастанно триває на всьому фронті боротьба, окремих фаз якої ми не збираємося тут зачіпати; набирає вона в добу після другої світової війни особливо гострих форм, зумовлених особливою виразністю фронтів після акту відновлення Державности 30. червня 1941 року і розгортання боротьби збройної і ідеологічної.

Повалення царату в 1917 році розв'язало дві революції: революцію націоналізму, що зумовлює відродження державности у поневолених Москвою, націй, які в різних формах бій за своє окремішне

життя продовжували століттями, і революцію в Росії, революцію Леніна, яка, принісши внутрішньо-російські пертурбації, не принесла порівняно з царатом нічого нового, позитивного в ставленні до націй, що взялися відбудувати втрачену державність. Навпаки, оновивши апарат московського імперіалізму, з перших днів шттовхнула нових володарів царського престолу на ще запекліше підбивання колоній, що прокинулися були для нового життя.

Ця російська революція Керенського—Леніна—Сталіна своїм агресивним продовженням імперіалістичних традицій старої московської держави не лишала перспектив для розв'язання конструктивних державотворчих сил в середині визволених від царської влади націй. Аматорам ленінської політики, що ідеалізують 1917 рік і його гасла, досить трохи глибше подивитися в минуле, щоб побачити в Леніні виразного продовжувача імператорської імперської традиції.

Большевізм як національно-російська трансформація марксизму, продовжував традицію Белінського, Чернишевського, Добролюбова, народників 70—80 рр. і марксистів кінця 90 років. При всіх відмінностях і суперечностях на різних етапах формування, ця нова національно-державна ідеологія завжди лишалася глибоко „сдинонеділимською”, тобто послідовно російсько-традиційною. Адже фактом є те, що ні один із представників російської ліберальної як і революційної думки аж до Леніна включно не висунув у своїх творах як реальної проблеми можливості відокремлення України, Білоруси чи Грузії для самостійного державного життя, хоч часом вони й могли „поплескувати по плечі” в своїх оцінках окремих діячів відродження поневолених народів. Але вони недвозначно реагували на тверду мову представників цих народів навіть в оцінці минулого. Спогади О. Лотоцького, приміром, дають ряд ілюстрацій до сказаного вище. Згадаймо, як гостро запротестував досить прихильний до українства як культурного руху А. Н. Пипін, коли виступив із своєю „Історією літератури” Ом. Огоновський, як гостро реагували на утворення Української Народної Республіки навіть довголітні прихильники української культури Шахматов і Корш, люди взагалі з чималими заслугами для нашої справи.

Ставши свідками особливого пожвавлення українського визвольного руху, як і рухів інших понебольшевики швидко пристосовують до цього свою фразеологію, — а не ідеологію (тим, хто й досі вболіває, що Сталін „зрадив ленінську революцію, пра цей факт зрозуміти!). Що це було зовнішнє пристосування з глибоким внутрішнім збереженням традицій російського націоналізму, видно з того, що в роки війни 1917—21 в національній боротьбі на одному боці з Леніном і Сталіном стояли як генерали Гутор, Клембовський, Брусілов і величезна більшість царських офіцерів, так і Корнілов, Алексєєв, Денікін, Врангель, Колчак і „біла” меншість кол. царського війська.

Піднята на боротьбу національною революцією, Україна в своїй масі, навіть в найдалших „ведмежих” закутках, переживала цей процес далі, хоч армія УНР була вже витіснена закордон і владу номінально здійснював створений Москвою харківський, київський, а пізніше знову харківський „робітничо-селянський уряд” УССР. Селянство продовжувало партизанську боротьбу, що паралізувала советський лад на Україні. Ворожість переважної маси населення до нової влади окупантів була очевидна. Школа, почавши спонтанну в багатьох випадках дерусифікацію, продовжувала її, не зважаючи на підозріле до цього ставлення нових, ще не тривких „наробразів”. Животіли, але не припиняли діяльності „Просвіти”, що в ті роки дедалі більше з’являлися по селах. По містах і селах ширилися українські книжки, видані українською кооперацією в 1917—20 роках. Це все було спонтанне, проти чого фактично безсилями були заходи непевного ще „робітничо-селянського уряду”. Політика його, хоч і вбирав він у себе представників соціалістичних груп, які мандрували „наліво”, з національного українського до большевицького табо-

ру, спершу була в основі виразно русифікаторською, централістичною.

Коли загально відомо, як мало українських книжок в момент закінчення війни випускало советське Державне Видавництво України, то мало знала спроба „відразу” запровадити замість старої „буржуазної” культури нову: пролетарську — російську. Самий початок 20-их років приносить спробу Москви передати культурну ділянку в руки т. зв. „інкубаторів пролетарської культури” (за виразом В. Єллана-Блакитного). Штучно підтримувані, переважно по русифікованих індустріальних центрах, ці „пролеткульти” дуже швидко зазнали краху. В селах, зрозуміло, їм робити було нічого.

Спроби утриматися на розбудженій національною революцією Україні з арсеналом „общеросійської” революції очевидно були засуджені на поразку. Опанувати українське село, інтелігенцію, навіть армію (що, за висловом Х. Раковського, ставала резервуаром „бандитизму”, тобто партизанського руху) — большевикам не вдалося.

Так прийшов вимушений відступ у вигляді „непи” і надання культурної автономії. Прийшов т. зв. „період українізації”. Не „пастка”, щоб зловити національно свідомі елементи, як спрощують справу деякі автори. Не виявлення „справедливого”, мовляв, „ленінського” розв’язання національного питання в „золоті часи” „не зрадженої” ще Сталіном революції, як хочеться це трактувати іншим автором...

Саме відступ, вимушений відступ. Вимушений тим, що Україна, зрушена добою Визвольних Змагань здобувши ненадовго Державу, продовжувала і під окупацією жити потребами, емоціями, стихією доби національної революції, і без поступок, значення яких не сміємо применшувати, „мирного будівництва” бути на Україні не могло.

В підході до десятиріччя 1923—1933 року, „нового ренесансу”, ще не дослідженого як слід нашими вченими, мусимо виразно розрізнити дві сторони, без розуміння яких годі оцінити його здобутки. Все позитивне для нації, що задовольняла громадську, адміністративну, правничу, газетну практику; опрацювання наукової і різноманітної технічної термінології; розгортання, не зважаючи на цензурний гніт окупанта, наукової роботи в ВУАН, науково-дослідних інститутах, університетах і інших високих школах; численні видання клясиків української і світової літератури, стимулювання росту мистецьких кадрів, нечуване розгортання праці на полі театральному, образотворчому, літературному; створення в найширших масах раніше відірваного від національного життя населення комплексу України як окремого від Російської імперії організму; виховання адміністративно-технічних кадрів для праці саме на Україні — все це об’єктивно було продовженням роботи, початої в роки Національної Революції. Розгін, викликаний Національною Революцією, спричинили успіхи цієї праці, і без попереднього періоду Визвольних Змагань все це було б немислиме.

Іншим процесом, що йшов всупереч першому, було намагання большевицького окупанта, підтриманого українськими комуністичними елементами, ске-

рувати національну енергію пробуджених мас в річище „загальноросійського” советського життя.

Протягом 1923—1929 років політична і економічна слабкість примушувала окупанта здійснювати свій тиск обережно, отже не дозволяла йому відразу перетяти шляхи розгортання національно-культурного процесу. Але в 1929 році почалася тяжка боротьба селянства з наступом ворожої, чисто московської системи колективізації. Трагедія 1929—1933 років з масовим винищенням селянства, ослабленого нерівною боротьбою, терором і голодною смертю шістьох з половиною мільйонів, мала продовження в дедалі гострішому тискові Москви на фронті ідеологічному.

Січень 1933 року знаменує собою офіційно проклямований постановою ЦК ВКП перехід Москви в рішучий наступ на українську національну свідомість. Наступ триває вже 15 років, давши лише деяку павзу в часи, що йшли за „визволенням Західної України”, і певне зменшення актуальності в роки другої світової війни.

Ті лінії, якими провадиться агресія з боку Москви, намітилися ще в 1933—34 і 37—38 рр., большевицька пропаганда не наважувалася деякі питання акцентувати так гостро, як робить це вона від 1945 року.

Ця тактика щодо поборювання, за советською термінологією „решток” націоналістичних концепцій на Україні стоїть у тісному зв'язку з політикою послідовного, офіційного, дедалі одвертішого виявлення советського патріотизму як непосреднього спадкоємця царського імперіялізму.

В нашій літературі не досить виразно ще окреслений перехід большевицьких володарів у їхній пропагандивній фразеології від революційних лозунгів „свободи”, „соціального і національного визволення”, „права народів на самовизначення” до дедалі виразнішого ствердження традицій єдиної Росії. Говоримо лише про пропагандивні гасла, бо цілком очевидно, що на практиці большевики від першого ж дня захоплення влади і протягом усієї т. зв. громадянської війни ці імперіялістичні традиції вже сумлінно здійснювались. Це дало підставу білим росіянам в „Смене век” 1921 року одверто визнати в Леніні та червоній армії гідних спадкоємців Івана Каліти — „собиранеля Земли Русской”.

Тим часом як на Україні в 20-х роках провадилася інтенсивна праця на полі культурному і спроби регулювання її з Москви давали дуже сумні наслідки (показником чого була розправа 1937 р. навіть з яничарами типу Затонського, П. Любченка, Кулика, Микитенка тощо), в Москві став підготовлятися перехід до нових гасел, які б категорично стверджували перевагу росіян на всім просторі імперії. Носії російської імперіялістичної ідеології перших років революції були ще надто чужими, а то й просто ворожими большевикам, щоб їх можна було зробити „міністрами пропаганди”: з рядів „володарів думок” більшість опинилась за кордоном, Гумільов був розстріляний; Брюсов і Блок надто далекі були духовими корінням; історик Платонов і йому подібні були тісно зв'язані з монархією; не надавалися до цієї ролі ні мало популярний новатор Пільняк, ні вчорашній білий емігрант А. Тол-

стой... Середина 20-х років принесла відновлення старої приязні з Максимом Горьким, широко відомим представником лівого крила літератури. Він однаково імпував як рабфаківському поколінню, так і старій російській нігілістичній інтелігенції.

До того ж він був відомий і лівим колам літератури західного світу.

Саме Горькому судилася роля червоного Геббельса. Авторитет серед інтелігенції, безпосередній контакт із „великим і мудрим”, поступова ізоляція від зовнішнього світу всього його дому давали широкі можливості політично використати вроджену схильність талановитого волзького босяка вірити, що „наша Матушка-Россия — всему свету голова”.

Від пропагандивних писань Горького із звеличенням геніїв „народного духу” Росії, від його постійних намагань в централізованій, уніфікованій Спілці Советських Письменників (що прийшла 1932 року на місце національних організацій) приділяти лише підпорядковане місце „інородцям” — до практики Постишева і Хрушова з директивним просявленням великої „мови Пушкіна і Леніна” як мови міжнародного пролетаріату був лише один крок.

Саме діяльність Горького, керована з Кремлю Сталіном і Ждановим, давала тон Маяковському, Дем'янові Бедному, Толстому, Еренбургові, пізніше ак. Тарле, отже і малоросові Корнійчукові, що як „недреманное око” поставлений був коло зламаних уже Тичини, Рильського, Бажана. Створився концерт, в якому виключені були небажані „дисонанси” 1923—1933 років.

Поряд із терором, що дав можливість зручно розв'язати „проблему кадрів” на Україні, поряд із натиском на русифікацію шкіл, особливо середніх міських і високих технічних, важливу роль відігравало насадження російських газет, російського театру і кіна, русифікація репертуару українських театрів і радіомовлення.

Особливу роль відігравало використання різних численних ювілеїв. Ювілеї „Слова о полку Ігоревім”, Шота Руставеллі, Пушкіна (1937 р.), Шевченківський 1939 року і Полтавського бою того ж року, не кажучи про безліч різних дрібних нагод, були всіляко використовувані для гучномовного демонстрування „нерозривної дружби народів”. Поряд із хвилику сшовського терору, газетна і радійова тріскотнява давали „непохитний дороговказ” усій пропаганді, позначали межі, до яких інтелігенції поневолених республік не можна було наближатися.

Темп ліквідації безсумнівних (хоча б і дуже обмежених) здобутків тих років, коли в українських мистецьких, наукових і культурницьких колах діяла ще непогамована стихія хвилі національної революції, був настільки швидкий, що, не зважаючи на явне намагання „уряду УССР” і діючих на Україні комуністів створити хоча б фальсифікований компендіум українознавства, — з цим не пощастило і досі.

Після тривалого і безнадійного перегляду „зіпсованих націоналістичними шкідниками” статей для перших томів „Української Радянської Енциклопедії” видавництво восени 1934 року закрили, і досі

ніякого іншого фальсифікату української енциклопедії не створено.

В 1933 році підпали під офіційну заборону всі словники ВУАН, тобто 6 великих томів із намічених 8 т. зв. „Словника живої мови”, понад 30 великих термінологічних словників в найрізноманітніших галузях знання, таксамо як „Українсько-російський словник” А. Ніковського, словники Ізюмова і „Правописний словник” Голоскевича. Одночасно з заборонаю „Українського правопису” 1928 року заборонені були книги Синявського, Курило, Смеречинського. колективний курс за ред. Булаховського, праці Німчинова, Наконечного... За винятком реформованого, тобто русифікованого „Українського правопису” 1933 (1946) року та жалюгідного однотомового словника Ін-ту Мовознавства 1937 р., крім маленьких шкільних термінологічних словників і підручників мови для середньої школи в УССР, після 1933 року нічого не зроблено. Словникова комісія так досі й не спромоглася закінчити великий український словник, який поєднував би русифікаторські тенденції з лексичним багатством мови, та, очевидно, це і неможливо! Отже, фальсифікат, що заступив би собою академічні словники або „Норми” Синявського, не з'явився.

Не інакше стоїть справа із створенням книг, які відігравали б ролю таких поширених у 1918—25 роках „Ілюстрованої історії України” М. Грушевського або „Історії українського письменства” С. Єфремова. Після заборони для широкого вжитку праць М. Грушевського, О. Єфименкової, далі М. Яворського, О. Гермайзе, М. Слабченка, Мірзи-Авак'янц, надійшла черга на випуск на початку 30-х років нібито марксистську колективну „Історію України” вид-ва „Пролетар”. Від середини 30-х років спеціально організована Інститутом Історії АН УССР група з благословення ЦК КП(б)У працювала над підручниками для середньої і високої школи. Нині ЦК КП(б)У розгромив ці підручники як „націоналістичні”, хоч вони являють собою не більше, як одверто русифікаторське перекручення історичного процесу.

Не пощастило більшовикам створити і фальсифікованого підручника з історії української літератури. З хвилю терору і офіційних заборон поступово вилучені були із вжитку праці Єфремова, Ніковського, Зерова, Драй-Хмари, Музички, Плевака, Шамрая, Дорошкевича і багато інш. Для середньої школи прийнятні були карикатурні книжки Пільгуска і Шаховського. Для високої школи напередодні війни Інститутом Літератури ім. Шевченка підготований був I т. іст. літератури з рядом цінних статей, не зважаючи на офіційний характер видання. Очевидно, що після недавнього погрому конспективного „Нарису історії української літератури” учасників цієї праці Є. Кирилюка і С. Маслова справа знову надовго замре. Самі С. Шаховський і І. Стебун-Кацнельсон, не зважаючи на партійний ентузіазм, нового курсу не створять. Не будемо говорити про те, чому немає досі систематичного підручника з фолкльору, більш-менш широких незаборонених праць з історії мистецтва, немає навіть більших, ніж для середньої школи, хрестоматії чи антології української поезії. Таких книжок видано

було до 1933 року чимало. Вони були заборонені, а замість них нічого не видано.

А тим часом до шкіл і бібліотек ідуть з півночі численні університетські курси, підручники і хрестоматії. збірки фолкльорних матеріалів, розкішні видання старих і нових письменників, багата мемуарна література (на Україні, крім спогадів Сакаганського і Садовського, мемуарна література нині зовсім невідома)... Видання ці підкупають публіку позірним ослабленням вульгарно-соціологічних екскурсів, близькістю до колишніх „старорежимних”. Поряд із відповідною політикою в шкільній, газетній, театральній справі, в кіні і радіо це, безперечно, справляє свій ефект у вихованні і перевихованні населення. Культурна „перевага” півночі для непосвяченого здається очевидною. А цього і треба...

Період підготовки до війни 1939—45 рр. позначився деяким позірним ослабленням одвертого антиукраїнського курсу. Зате під час війни настільки виявилася воля українського народу боротися за свободу з обома окупантами, що сумніву у кремлівських володарів не лишилося: Україна не перевихована, вона і далі ворожа Москві, вона і далі боється і пасивно і активно — збройно...

Усвідомлена була потреба повести війну з незнищеним українським націоналізмом засобами далеко гострішими, брутальнішими.

Пропагандивна політика більшовиків з кінцем війни входить, очевидно, під впливом свіжого досвіду щодо поневолених народів, в нову, покищо, останню фазу, яка виявляє велику подібність до найреакційніших пропагандивних ходів російського царизму.

На місце висловлювань Сталіна про „соціалістичну змістом і національну формою” культуру поневолених Москвою народів, на місце базікання Хрущова про „упосліджувану” на Україні мову Пушкіна і Леніна як мову, до якої „тяжіють маси всього світу”, приходять категоричні висловлювання переможця в другій світовій війні. 24. травня 1945 року на бенкеті в Кремлі, приймаючи червоних офіцерів, Сталін заявив: „Я п'ю насамперед за здоров'я російського народу тому, що він є найвидатнішою нацією з усіх націй, що входять до складу Советського Союзу. Я підношу тост за здоров'я російського народу тому, що він заслужив у цій війні загальне визнання як керівна сила Советського Союзу серед усіх народів нашої країни...” В цій же промові було виразно вказане, що в часи, коли „інший народ міг би сказати урядові: ви не виправдали наших сподівань, ідіть геть...” — „російський народ не пішов на це, бо він вірив у правильність політики свого уряду”.

Це говорилося в часи, коли вже яскравим полум'ям горіла збройна боротьба на заході України, коли заходами советського уряду ліквідували рештки калмиків, інгушів, кримських татар і козаків, коли советська преса стала наповнятися статтями про „фашистів” — „німецько-українських націоналістів”, про білоруські, лотиські, естонські й інші „фашистські” організації в західних зонах Німеччини й Австрії...

Боротьба на Україні триває далі, її замовчати не можна, отже третій рік галасує советська про-

паганда і останнім часом гучніше, ніж будь-коли, не виключаючи і одвертого походу 1933—34 років.

Пропагандивний похід нової валуєщини не обмежується папложенням ОУН, сьогоднішніх борців за самостійність України з націоналістичного чи інших таборів, не обмежується статтями типу писань М. Рудницького в 1945 році або теперішніх пасквілів Я. Галана чи Л. Левченка в „Радянській Україні”.

За останні три роки з'явилися офіційні постанови і статті, що засуджують виступи ряду українських советських письменників, в справі роботи істориків, а також істориків літератури і критиків. Не ставлячи собі завдання подавати історію цього нового пропагандивного походу, спинимось на основних лініях сьогоднішньої боротьби проти української національної ідеї.

Поряд із загальною назвою своїх противників „німецькоукраїнські націоналісти”, більшовики раз-у-раз вживають терміну „грушевщина”. В кожній статті поряд імен сучасників, ненависних більшовикам, неодмінно фігурує ім'я проф. М. Грушевського. Розкривається причина цього найповніше в статті, присвяченій „ідеологічним помилкам” в „Короткому курсі історії України” під ред. С. Білосова, К. Гуслистого, М. Петровського, М. Супруненка, Ф. Ястребова, в „Нарисах історії України” під ред. К. Гуслистого, Л. Славина, Ф. Яструбова і в I томі „Історії України” під ред. М. Петровського — видання Інституту Історії Академії Наук УРСР („створити справді наукову марксистсько-ленінську історію України”, „Радянська Україна”, З. X. 47).

Передусім в статі твердиться, що історична наука „не може більше зводити історію суспільного розвитку до дій королів і полководців, до дій „завойовників” і „покорителів” держав, а повинна, насамперед, зайнятися історією виробників матеріальних благ, історією трудящих мас, історією народів”. Рецепт дуже повчальний, коли його зіставити з тим, що робить російська пропаганда за останні 10 років, вслякко підносячи діяльність не тільки Петра I, Олександра Невського, Дмитрія Донського, але Івана Грозного; поряд уславляються як „прогресивні діячі” уже не Разін і Пугачов, як 25 літ тому, а Мінін і Пожарський, Сусанін, Суворов, Кутузов, Барклай де Толлі, Нахімов, Врусілов... Очевидно, народ „недержавний” не повинен особливо цікавитися своїми діячами, тоді як „державний” має культ цей плекати!

Велика провина сучасних советських істориків на Україні в тім, що вони, не додержуючись „настанов марксистсько-ленінської науки”, побудували свої книги „на положеннях, запозичених у буржуазно-націоналістичних істориків — Грушевського, Антоновича та інших, на положеннях, що перевертають картину історичного процесу на Україні на догоду націоналізму”.

Основні „хиби” цієї націоналістичної школи такі: „...Вони намагалися приховати від трудящих єдність походження та історичну спільність українського, російського і білоруського народів”... Доводити цю „нерозривну єдність” в Київській Русі мала п'єса І. Кочерги „Ярослав Мудрий”, (автора і постановників якої, М. Крушельницького, І. Мар'я-

ненка і А. Сердюка, нагороджено сталінською премією).

Періодизація історії України у Грушевського „наскрізь антиматеріалістична своєю суттю”, „малювала історичний розвиток українського народу відмінним від історичного розвитку російського та інших народів нашої Батьківщини”.

Автори „висунули брехливу, антинаукову теорію безкласовості і безбуржуазності українського народу в минулому”...

Не наголошуючи в достатній мірі, як цього потрібно марксистові, розшарування, роз'єднання в народі в часи Київської Русі і в період національної революції 1648 р., підсоветські історики, говорячи про війну 1648 і наступних років, „замість того, щоб підкреслити, що війна була боротьбою насамперед селянства”, підкреслюють, „що основна маса української шляхти, вищого духовенства і козацької старшини виступала проти Польщі, чим, мовляв, і був обумовлений загальнонародний характер війни”... Побіч із тим, що „клясова боротьба селянства”, зображується як „суто національний рух”, історики „не розкривають повністю значення приєднання України до Росії”.

Богдан Хмельницький лише один із діячів українського минулого має визнання нинішніх володарів на Україні, і під час війни був навіть заснований орден Хмельницького. Як бачимо з писань офіціозу, значення його діяльності розцінюється московськими марксистами цілком тотожно з царськими найреакційнішими істориками.

„Ми шануємо великого гетьмана і історичного діяча українського народу Богдана Хмельницького, який в лиху годину нашої історії знайшов рятівний шлях України в єднанні з великою Росією, здійснив пікове прагнення українського народу з'єднатися з своїм російським братом і врятував наш народ від ярма польських магнатів та інших іноземних завойовників — так пише не Іловайський і не проф. Флорінський, а Л. Левченко в ст. „Геть на смітник історії”, („Радянська Україна” 8. X. 47).

Визначення ролі Богдана Хмельницького, подане в книзі проф. Петровського і цілком відповідне до московських уявлень, очевидно, ще не досить чорносотенне.

Зате згадка про Виговського, Дорошенка і, природна річ, про Мазепу — цих „зрадників українського народу” — сповнює цитованого Левченка таким же обуренням, як і згадка про Петлюру і Коновальця.

Далі українським підсоветським історикам закидається невірне висвітлення — „замазування” робітничого руху на Україні. Його треба було показати „як складову частину всеросійського соціалістичного руху робітничого класу”...

В статті Ф. Сневич „Про націоналістичні помилки М. Рильського” („Рад. Україна” 2. X. 47) між іншими смертними гріхами „поетові-орденоносцеві” закидається, що він, ідучи „слизьким шляхом”, „ідеалізації буржуазних ідеологів”, прийшов „до контрреволюційної теорії українського самобутнього марксизму”, згадавши про діяльність „Молодої Громади” з М. Зібером і Подолинським на чолі.

Недозволенним гріхом Інституту Історії є те, що „культурні процеси в українському народі змальовуються в душі горезвісної „теорії“ єдиного потоку. Доходить до того, що Львівське наукове товариство, яке було центром буржуазного націоналізму, характеризується як „найвизначніший осередок української науки в минулому“. „...Боротьба українських трудящих, насамперед робітничого класу, змальовується не в нещадній війні з націоналістичною буржуазією, а в одному рґчищі з діяльністю націоналістів“... „Зростаючий попит має на українську револ.-демократичну літературу з одного боку, утворення націоналістичних куркульських об'єднань, (це, як видно з контаксту, „Український клуб“ у Полтаві, „Етнографічна комісія“ в Києві, „Т-во ім. Квітки“ в Харкові, ряд організацій „Просвіти“, „створення окремих українських кооперативних органів“ — М. Гр.) і петлюрівських газет „Сніп“, „Дзвін“, „Маяк“ „Сяйво“, „Наша кооперація“, „Життя і знання“ та ін. — М. Гр.) з другого боку, — все для авторів з Інституту Історії — явища одного й того ж порядку“... „Це — лінія на проголошення єдності інтересів українських трудящих і української буржуазії“.

...„Вони не викривають, замовчують реакційну „теорію“ українських націоналістів про безкласовість і безбуржуазність українського народу в минулому. Вони, як вказує ЦК КП(б)У, залишають непоказаним, що саме з допомогою цієї „теорії“ ідеологи української націоналістичної контрреволюції (Грушевський, Петлюра, Донцов, Винниченко, Ефремов тощо) намагалися ідейно розброїти робітників і селян України в їх боротьбі за соціалізм, відірвати український народ від усіх народів Радянського Союзу“, а Україну — звичайно ж — „перетворити на колонію німецького імперіялізму“.

Автори не поставились, нібито, з належною пошаною до поданих ще в 1934 р. „Зауважень з приводу конспекту підручника історії СРСР“, де Сталін, Жданов і Кіров писали, що „потрібен такий підручник історії СРСР, де б історія Великої Росії не відривалася від історії інших народів СРСР“ — отож і навпаки. Вони, ті автори, не збагнули, що „як відомо, процес „збирання Русі“, процес утворення Російської багатонаціональної держави, за провідною роллю в ній російського народу, був глибоко прогресивним процесом“... Не збагнувши, мовляв, цього, автори... „замовчують всю прогресивну роллю, що її відіграло утворення Московської держави в історії нашої Батьківщини“. А тому вони, нпр., не розкривають, „того величезного значення, що його мало приєднання до Росії для дальшого розвитку української економіки“.

...„Хоч яким жорстоким було гноблення, якому піддав царизм Україну, приєднання України до Росії відіграло надзвичайно прогресивну роллю(!) для розвитку на Україні економічного життя“...

Далі йдуть закиди, що не змальовано, що тільки допомога російського та інших народів нашої Батьківщини і забезпечила українському народові після довгої тяжкої боротьби його соціальне і національне визволення“.

Природно, що, коли так, автори не досить висвітлили „величезний вплив російської революційно-демократичної думки“ не тільки на Шевченка і

Франка, а й „на формування поглядів широких демократичних кіл української інтелігенції“.

А тим часом „автори не шкодують присвячувати цілі сторінки книжок низькопоклонницьким описам переймання українськими поміщиками і українською буржуазією західноєвропейської культури, західноєвропейських стилів „барокко“ і „ампір“... „Якщо вірити авторам, Герцен і Белінський, Чернишевський і Добролюбов відіграли в історії України меншу роллю, ніж барокко і ампір“.

Стаття про істориків і їхні гріхи з граничною виразністю вказує основні вимоги, яких мають триматися всі, хто виступають на ідеологічному фронті, щоб їхня позиція була непомильно малоросійська, а не українська.

Всі інші відомі нам численні офіційні виступи на ці теми атакували такі основні „гріхи“ націоналістичного характеру: „уявлення про самобутність українського народу і його незалежність від північного сусіда; любов до селянства як носія самобутності української нації; єдність різних верств української нації в боротьбі за незалежність; уявлення про нерозривну єдність історичного чи культурного процесу; пошану до минулого; уявлення про зв'язок української нації та її культури з Європою як комплексом західної свідомості.

Влітку 1946 року були піддані гострій критиці твори кількох українських советських письменників, у яких „відроджуються буржуазно-націоналістичні ідеї і концепції, в націоналістично-викривленому вигляді змальовується як минуле українського народу, так і советська дійсність“, в яких „одверто протиставляється український народ і його культура братському російському народові і його культурі“ („Правда“, 2. IX. 1946).

Тут було критиковано такі речі, як „Софія“ Л. Смілянського, твори О. Кундзіча — за проповідь „патріархальної самобутності“ і „національної обмеженості; за ідеалізацію минулого — оповідання В. Череди́нченка. Восени 1947 року піддано надзвичайно гострій критиці роман „Жива вода“ Ю. Яновського за те, що автор „життя радянських людей змальовує неправдиво“, що „надто багато смертей і трагедій“, і, зокрема, за те, що „Яновський намагається ствердити як щось незмінне, одвічне й самобутне „селянські звичаї в моралі“, незмінність селянського побуту, традицій, звичаїв і психологічного складу у людей з села“ („Молодь України“, Ч. 181).

І в згаданій тут статті про роман Яновського, і в широкій критиці (влітку 1946 р.) „Нарису історії української літератури“ за редакцією проф. С. Маслова і Є. Кирилюка, і в дискусіях 1947 року (зокрема в „Літературній газеті“ 31. 8. 47), надзвичайно гостро критикуються будь-які вияви визнання зв'язку української духовості з духовістю європейською. Виходячи з визнання вкрай шкідливими, розкладницькими теорій про взаємний зв'язок західного і східного мистецького слова в фольклорі і новій літературі, офіційні пропагандисти, спалюючи навіть одного з класиків російської науки Олександра Веселовського, „розправляються“ з М. Грушевським, В. Антоновичем, Ф. Вовком, Дм. Дорошенко, М. Возняком; гостро критикують писання советських авторів М. Рудницького, А. Шам-

рая, О. Дорошкевича, Гозенпуда, Старинкевич та ін. Не кажучи про констатацію впливів, саме порівняння творів, мотивів чи засобів композиції визнається еретичним. За нинішньою советською теорією, українська література, позбавлена самотності, лишалася б цілком ізольованою в світі, коли б не той же вічний рятівник — „братерський великий російський народ” із своїми глибоко спасеними впливами, що тільки й тримають на світі українську літературу, як це доводить у недавній статті про М. Горького І. Стебун-Кацнельсон.

Самотність нації стала річчю, про яку українцям говорити не можна. Не менш небезпечно визнавати давні й сьогодишні зв'язки з літературами світу. Що, власне, лишається від самого українського культурного процесу за останніми вимогами офіційних критиків УССР?

Показовою є операція, якій на сторінках „Радянської України” (2. X. 47) піддає поета-орденоносця Ф. Єневич у статті „Про націоналістичні помилки М. Рильського”. „Викривання” націоналістичної ідеології Рильського іде за кодексом, нам уже відомим. „Рильський ідеалізує минуле України”... „Рильський незгодний з ленінським положенням про клясовий характер української культури... він... пропагує теорію безкласовості української культури, націоналістичну теорію єдиного потоку в розвитку української літератури”.

Цікаво більше те, що ж саме, при застосуванні згаданих артикулів кодексу залишається, так би мовити, для безперешкодного ознайомлення українському народові.

Справа доходить до того, що характеризуючи якусь добу, не можна ставити поряд кількох сучасників, зв'язаних між собою спільною працею, коли один з них є в очах советської opinio „легальний громадянин”, а другий — „ворог народу”. Інкримінується те, що Рильський говорить про... „наших видатних діячів — Тараса Шевченка, Панька Куліша, Миколу Костомарова”; що Рильський писав: виступили „на літературну арену Панас Мирний, Іван Нечуй-Левицький, Кониський, Старицький, пізніше — Леся Українка, Самійленко, Коцюбинський, Грінченко, Грабовський”. У „вступному слові” до кн. „Українські думи та історичні пісні” він твердить, що вивчення і використання дум зв'язане з іменами „таких письменників, учених, музикантів, художників, як Шевченко, Гоголь, Франко, Леся Українка, Павло Тичина, Максимович, П. Куліш, Костомаров, Антонович, Драгоманов, Русов, Житецький, Сумцов, Горленко, Манжура, Порф. Мартинювич, Сластьон, Філ. Колесса, Дмитро Ревуцький і багато інших”. Критик обурюється: як можна автора „Партія веде” П. Тичину ставити в один ряд з Кулішем, Костомаровим, Антоновичем і Ко”(!)

„Логіка розвитку національного руху на Україні веде до повторення військових подій 1918—1920 рр. Ми хотіли б, щоб неминучість їх була засвоєна ширшими кругами громадянства, як і той факт, що цей конфлікт матиме місце незалежно від форми влади в Росії. Всі вони для нас мають однакову вагу, бо однаково не миряться з існуванням державної незалежності України і однаково будуть боро-

Обурення його викликає і те, як міг Рильський, зраджуючи ленінський принцип розколювання українського історичного процесу, написати: „Той факт, що саме на місці першої київської друкарні (17 ст. — М. Г.) бачимо ми вже в наші часи, у радянському Києві, друкарню Академії Наук і Державного Видавництва УССР, розміщені в старому будинку початку 17 століття, можна вважати за пре. красний символ безперервності розвитку української культури...” („Київ в історії України”). Як міг Рильський називати „блискучими представниками” української науки Куліша і Костомарова, Вол. Антоновича, Олександра Лазаревського, Ореста Левицького, як можна говорити про „величезну роль у розвитку української громадськості” другої половини 19 віку історика, фольклориста, публіциста і критика М. Драгоманова, як можна говорити про „монументальну „Історію України-Руси” Грушевського, про блискуче редагування Б. Грінченком словника „Киевской старини”, як можна говорити, що „українська наука після 1905 р. і років реакції вступила в нову, вищу фазу свого розвитку”...

Нарешті обурення критика викликає фраза Рильського про Шевченка: „...як огняний стовп, веде за собою всіх нас, українських письменників”.

Єневич повчає Рильського: хоч Шевченко і був „ідеологом селянства” і стояв за „народну (селянську) революцію, хоч він і „захищав матеріалістичний світогляд і вів боротьбу проти ідеалізму”, хоч „стояв на позиціях матеріалістичної естетики”, хоч „як Герцен, Белінський і Чернишевський у Росії, так Шевченко на Україні є попередником російської соціал-демократичної партії”, хоч „погляди Шевченка, безсумнівно, відіграли певну роль в ідейній підготовці українському народові до сприйняття марксизму-ленінізму”, — але цілком ясно, що не Шевченко веде за собою українських радянських письменників, як твердить М. Рильський, а партія Леніна-Сталіна, і тільки вона”.

Небагато лишається від української культури в цій новій трансформації валуєвщини, коли для Шевченка зберігається роль підготовлювача до приходу російської соціал-демократії. Як одинокі дерева з обірваними листям серед похмурого поля, понівечені стоять на полицях бібліотек „вибрані”, спрепаровані, зфальсифіковані твори небагатьох великих з нашого минулого, за ким ще визнається це право в УССР.

Стара валуєвщина, проголошуючи „не било, нст і бить не может”, боролася одвертіше — нинішня, лишаючи видимість розвитку, підступна і мстива, її зброя лукава і отруєна. Ми стоїмо з нею в боротьбі політичній. Але й справа української культури в небезпеці, більшій, ніж будьколи.

Це ставить нас сьогодні перед важкими, але невідкладними завданнями.

тися проти неї і з нею, як політичними, так і мілітарними засобами. Між царською Росією і сучасною комуністичною для нас не має різниці, бо обидві вони уявляють собою тільки різні форми московської деспотії та імперіялізму. Ідеал державності української не може бути втиснутий у вузькі межі федерації, конфедерації, тим більше автономії, ні з Росією, ні з ким би то не було”. — С. Петлюра.

М. М.

Де стоїмо?

(З приводу опортуністичних ухилів у наших лавах)

1. **Досвід минулого.** Український революційний націоналізм лише після визвольних змагань 1917—20 рр. найшов своє політичне й організаційне оформлення в УВО, потім ОУН. Для долі національно-визвольної боротьби нашого народу в українському організованому революційному націоналізмі незатерте й вирішальне значення має те, що він організаційно-політично оформив і очолив собою, матеріялізував, перетворив стихійний український націоналізм мас, як рушійну ідею, в організований політичний рух.

За часів визвольних змагань 1917—20 рр. ми не мали організованої політичної сили українського націоналізму, бо він тоді не вийшов за межі тоненького, слабо політично організованого самостійницького руху полум'яних патріотів політичної самостійності української нації: Міхновського Донцова і небагатьох інших. Такий організаційно-політичний стан українського націоналізму за тих часів не міг очолити національного стихійного руху народних мас, а це, зрештою, в основі речей було вирішальною причиною поразки 1917—20 рр.

Вся доба політичного розвитку українського націоналізму після визвольних змагань тих років і донині йде під домінуючою основною тенденцією — організаційно-політичного розвитку й оформлення українського націоналізму, як політичного фактора, що інтегрально організує всі без винятку прояви стихійного національного суверенізування українського народу.

Ця домінуюча історичного розвитку українського народу — лямбда-мотив українського націоналізму — в більшій чи меншій мірі засягу й глибини діяння та організаційного й політичного охоплення — обняв усі без виімку землі посідання українського народу й цілість усіх процесів буття народу.

На основних землях України — під Москвою — вся сума й складність відносин і боротьби після двадцятих років відбувались у безперечно тривалому конфлікті українського націоналізму з московським націонал-імперіялізмом. Не проблеми соціальні, культурні, економічні й інші творили й творять зміст конфлікту України з Москвою після двадцятих років, а єдина вирішальна й актуальна проблема — **боротьба Москви з українським націоналізмом**, — на всіх без винятку ділянках життя — в науці, культурі, літературі, мистецтві, економіці, управлінні, соціальних відносинах тощо.

Хоч і недостатньо і не всебічно, але досить широко цей стан задокументований усією сумою фактичних відносин України й Москви після двадцятих років і понині. Побіжно зазначимо, що завдання української науки, передусім історичної, — об'єктивно висвітлити ці відносини.

Україна під московсько-советською окупацією від двадцятих років і понині в боротьбі з Москвою не знала втрат і жертв ні соціалізму, ні лібералізму, а лише й виключно незчисленні жертви українського націоналізму, бо навіть українські ко-

муністи гинули, незалежно від своїх суб'єктивних переконань, — історично об'єктивно, — за націоналізм. Так ці відносини й справи завжди кваліфікувала Москва, і це відповідає історичній правді, а не хронікальному репортажові, як дехто розуміє історичний процес.

Усі московські емісари на Україні, коли в боротьбі з нею втрачали голову, то тільки на тому, що не добачали чи не доцінювали сили спротиву українського націоналізму, чи недостатньо його поборювали (Постишев і інші), або самі підпали під його вплив (Волюбуєв і інші).

В іншому матеріальному оформленні, в інших зовнішніх відносинах, але якісно, квалітативно, в основі речей так само, відбувались і розвивались відносини на українських землях під польською займанщиною.

І тут відбувалася безкомпромісна й нещадна боротьба українського націоналізму з польським націонал-імперіялізмом подібно до того, як і в підмосковській займанщині. І в західній Україні проблеми культурні, релігійні, соціальні й інші були не підметом, а лише тлом, матерією, на якій тривала й розвивалася боротьба українського націоналізму з польським імперіялізмом.

2. Еволюція української політичної думки

Національно-визвольна боротьба українського народу в двадцятих роках через політично-організовані його сили була зіпхнута з єдиної правильної площини конфлікту — Москва — Україна, московський імперіялізм — український націоналізм, на фальшиві тори капіталізм — соціалізм. Це дезорієнтувало й розбило український народ та привело його знову в ярмо ще тяжчого поневолення.

Нині нам видаються дивовижними універсали Центральної Ради, яка нібито воює за Самостійну Україну, а в універсалах кленеться у „вірності й невіддільності” від Москви, або заява прем'єра уряду УНР Винниченка про те, що „Україна не потребує самостійності”.

У цих обставинах політичної організованості тогочасної України український політичний самостійницький рух політично підпав під опортуністичну соціалістичну, антинаціональну повинь політичного шумовиння — об'єктивної ворожої агентури Москви, вдався до мімікрії, найменувавши себе „соціалістами-самостійниками”. Не входимо тепер в оцінку того, якою реально організаційно-політичною силою був тогочасний національний рух; ми стверджуємо основне, що ця мімікрія під соціалізм політично самомертвила цей рух і дискредитувала його, цебто залишала масовий національний рух і боротьбу українського народу не тільки без національно-політичного організованого проводу, а що важніше — без політичної ідеї, як організувального фактора.

Від поразки двадцятих років еволюція організованої української політичної думки досягла того, що тепер в Україні вже немає жодної політичної орга-

нізованої сили, яка б, бодай декларативно, на першому місці свого політичного кредо не ставила в тій чи іншій формі основного постулату політичного націоналізму — „суверенности нації й держави“.

Не маємо жодних ілюзій щодо фактичних змін істотного, суттєвого характеру в натурі сучасного „національного“ українського соціалізму й демократії від двадцятих років і понині. бо вони й тепер такі ж, як в 1917 роках, а тому їх роля в національно-визвольній боротьбі, очевидно, тепер ніяка. Коли, прикладом, колишній прем'єр УНР Винниченко й інші твердять, що „національна ідея й суверенність нації — анахронізм“, то ці голоси сприймаються як засвоєно-механічний вигук папуги. Тут побіжно ствердимо лише, що соціал-опортуністичне крило української опортуністичної думки — духовні політичні друзі винниченків — уже віддавна вдаються до політичної мімікрії під націоналізм, щобто мертвлять себе політично подібно до того, як націоналізм зробив це з собою в двадцятих роках — мімікрією під соціалізм.

Найвище і єдино істотне та вирішальне досягнення політично організованого українського націоналізму, як політичного чину нації, — це інтегральне опанування ним політичної свідомости й організованости на тій основі мас.

У цьому сенс історичних досягнень боротьби українського політично-організованого революційного націоналізму.

3. Тягар залишків учорашнього дня

Провідна роля українського націоналізму, як організованої й організувальної політичної сили, що організує й провадить національно-визвольну боротьбу українського народу, ще далеко не скристалізована й належно не закріплена в політичному сенсі. Це значить, що далеко не всі питання українського націоналізму, як національної суспільно-політичної системи й зброї визвольної революції та підстави розбудови відродженої держави, до кінця усвідомлені, вивчені, усталені. Не всі проблеми стратегії й тактики боротьби усталені, не скрізь і не завжди організована сила українських націоналістів, достатня й відповідна рівневі й обсягові національних цілей і конкретних завдань боротьби.

Це передусім зумовлюється тим, що організовані

сили українського націоналізму сягають своїм корінням національної поразки 1917-20 рр. і того ґрунту, який ту поразку зумовив; що на націоналізмі до певної міри тяжать наслідки „вчорашнього дня“ — інтернаціоналізму, марксизму, соціалізму, агеїзму й інших „ізмів“, що в основі виключають і заперечують саму ідею націоналізму.

Ці обставини зумовлюють і ставлять перед організованим українським революційним націоналізмом найпекучіші завдання — звільнитись від тягару „вчорашнього дня“.

Ці завдання лежать насамперед у площині ідеологічної, світоглядної й політичної кристалізації, безперервного звільнення й очищення націоналізму від ідеологічного й організаційного опортунізму й оспалости.

Український націоналізм не може ні на одну мить ухилитися від боротьби „пробоем“ і „проти течії“ та збиватись на манівці опортунізму й оспалости, примиренства, охлялости під жодними пре-текстами будь-якого характеру — стратегічного чи тактичного, оминаючи абсолютну непорушність ідеологічних основ. Український націоналізм не може вдаватись до ідейно-політичної мімікрії й компромісу, бо в цьому лежить для нього смертельна небезпека перетворення в одну з наших численних т. зв. політичних партій, які, зрештою, коли й зберігають до певної міри характер українських політичних середовищ (еміграційних), а не звичайних чужих політичних агентур (своєю об'єктивною ролю), як це було перед 1917 р. і в 1920-тих роках, то єдино тому, що існує український революційний націоналізм, як єдина сила, що політично живить і спрямовує фактом свого існування, незалежно від їх суб'єктивної волі й бажання, зміст політичної діяльності тих середовищ.

Тому не опортуністичне наближення організованого українського націоналізму до опортуністичної теорії й практики численних українських політичних середовищ на еміграції, де часто вирує ворожа ідеологічно-диверсійна робота, а відокремлення від них, відмежування від українського опортунізму, кристалізування й зміцнення національної революційної теорії й практики — єдино правильний шлях, що його треба закріплювати організаційним і політичним вихованням сил українського організованого націоналізму й народніх мас.

Н. Олешко

Повчальні наслідки одного процесу

Друга Надзвичайна Конференція Закордонних Частин ОУН приділила основну увагу становищу, що його створилося у внутрішньому житті Організації групою членів, які у своїй діяльності порушили ідеологічні і статуткові засади.

На Конференції ця група не набула собі права зватися опозицією. Під час нарад Конференції вона фігурувала під назвою „так званої опозиції“. І це було справедливо, Конференція довела, що як генеза виникнення, так і програмові основи цієї групи не мають тих рис, які властиві поняттю опозиції.

Ця група не уявляла собою чогось цілого, об'єднаного визнанням певних принципів, відмінних від принципів Організації. Вона взагалі не мала принципової бази. Єдине, що об'єднувало цих людей, було невдоволення, при тому амплітуда його була дуже широка, починаючи від особистих амбіцій і закінчуючи щирим переконанням, що Організація ніби відходить від принципів, прийнятих Великими Зборами. Цій так званій „опозиції“ була надана необмежена можливість виявити свої позиції. Проти двох доповідачів від Проводу вони ма-

ли чотирьох від „опозиції“. Але жоден з них не спромігся виразно показати не тільки їхню, але навіть свою власну ідеологічно-програмову позицію. Тут було висунуте все, що подобалось — і оповідання про те, як С. Бандера після звільнення з німецького концтабору перебрав провід Організації, і невдоволення проти передбаченої статутом структури Бюро Проводу, і нагадування окремих, не маючих ніякого значення подій з минулого, і не обгрунтовані та навіть не сконкретизовані твердження про те, що Організація ревізує постанови III Великого збору ОУН. Було все, крім суттєвого — чіткого окреслення своїх принципових вимог і виправдання того, чому ця група всю свою акцію почала провадити поза межами Організації, на невластивому форумі і в неприпустимих формах.

При такому стані „опозиції“ немає нічого дивного, що вона не спромоглася заперечити ті твердження, які були в доповідях Проводу. „Опозиція“ просто ухилилась від дискусії, бо в тій принциповій площині, в якій Провід поставив справу, вона не в силі була дискутувати. „Опозиція“ повинна була визнати свою повну поразку і зробити з того відповідні висновки. Правильно один з журналістів „Часу“ прийшов до висновку, що „опозиція скраховала“.

Але нам ходить не про те, щоб констатувати факти або іронізувати над „скрахованими“. Нам ходить про друге — кінцевим с з цієї події в житті Організації зробити **політичні** висновки, на яких кожен член і Організація в цілому політично зростає і ідейно зміцнювались би.

Від Конференції пройшло вже чимало часу. Події йшли своїм шляхом. Ніщо не стояло їм на перешкоді. Організація, що мала не тільки можливості, але і надане їй Конференцією право, не стала на шлях організаційних репресій. Свою реакцію на дальші події Організація обмежила лише до усунення того, що могло принести шкоду Організації. Дехто з легковажних обсерваторів і „політиків“ схильні були розцінювати це, як неспроможність Організації справитися з становищем, яке утворилося, галасували про кризу, навіть про занепад та затухання націоналістичного руху. Цим людям „збоку“ важко було було зрозуміти життєдіяльність живого політичного організму, який, покладаючись на свої внутрішні життєдайні сили, може для локалізації хворобливого процесу дати йому визріти, дійти до нормального кінця і таким чином загоїтися. Це не значить, що організм не відчуває болю при цій хворобі. Він може на той час послабити свої функції, може мати гарячку, але все це лише симптоми того, що він переборює хворобу, що йде процес одужання.

Аналогічне явище мало місце і в житті ОУН на еміграції. Те, що багатьом „збоку“ здавалось ознакою слабости, згасання, було виявом життєздатності організму, що, знаючи свої сили, міг покластися на час, який неминуче мусів привести не тільки до точної діагнози хвороби, але й до її ліквідації.

Так воно й сталося. Тепер вже настав час, коли можна ствердити, що загроза **внутрішнього** ускладнення минула, що міцний організм витиснув з себе хворобливі ферменти і тепер для кожного, на-

віть недосвідченого, ока видно, що те, що виникло на тілі Організації, є їй чуже, тимчасове, приречене на неминучий кінець.

Прогноз, що був зроблений на Другій Конференції, справдився повністю. Те, від чого застерігала Організація „опозицію“, тепер вже стало фактом, який не тільки переконали тих, які в той час не могли передбачити дальшого розвитку процесу, але навіть не помічали самої „опозиції“. Вона логікою подій була поставлена перед неминучим рішенням, при тому в характері того рішення вже не можна сумніватися: все життєздатне і в основі здорове вишло або виходить з хворобливого процесу, щоб знову стати частиною цілого, знову нормально функціонувати, а друга частина, яка в наслідок хворобливого ушкодження перестала бути клітиною організму, відмерла, — відпаде як струп, злущиться.

Настав час зробити повчальні висновки.

Основні твердження на Конференції зводилися до того, що в питанні „опозиції“ Організація мала справу з двома явищами, які по природі своїй **не мають нічого між собою спільного**, але, в зв'язку з специфічними умовами свого розвитку, неминуче йдуть до симбіозу, злучення. Цими явищами є з одного боку спроба відродження або модернізації соціалістичного руху, як нового політичного угруповання, а з другого — виникнення так званої „опозиції“. Генези цих явищ різні, характер теж немає нічого спільного між собою. Але самий факт їх виникнення утворював **обов'язкову для обох ситуацію** **війовничого протиставлення ОУН**. Отже, перше пов'язання тих явищ між собою виникло в наслідок тотожності об'єкту протидії. Все наступне неминуче вело до зміцнення тої пов'язаности, до симбіозу, об'єднання.

Щоб усвідомити собі це, необхідно глибше проаналізувати ці процеси, пригадати конкретні умови, в яких вони відбувалися.

Ще під час творення УГВР була розпочата консолідація різних політичних напрямків для спільного ведення визвольної боротьби. Політичні середовища, які виникли тут на еміграції, намагаються довести, що УГВР виникла як прибудівка до ОУН, що ОУН утворила її на засадах монопартійности. Щоб довести це, вони посилаються на те, що жодна політична партія, як партія, не взяла участі в творенні УГВР. Вони доводять, що ОУН сама собі суперечить, коли стверджує з одного боку, що „в склад УГВР увійшли представники всіх українських земель та представники різних партій і середовищ“, а з другого боку констатує, що „створити загально-національне представництво із представників різних **організованих** політичних партій не було можливо просто тому, що такі партії взагалі не існували“.

На перший погляд здається, що тут дійсно суперечність і що насправді УГВР є побудована за принципом монопартійности. Але це лише поверхове вражіння, в якому опускається деякі основні речі і тому висновки помилкові. Правда, що ніякі інші політичні організації крім ОУН в час творення УГВР не існували, тобто не жили організованим політичним життям і тому не могли виконувати

функцій колективного тіла. Через те вони й не могли виділити з себе представництва в УГВР звичайним шляхом умандатовання або рекомендації.

Але припинення життя цих партій, яке сталося не так від усвідомлення краху ідеологічних основ, як під впливом суворих зовнішніх обставин, в даному разі зі страху перед німецьким окупантом і відсутності політичної мужності, зовсім не означають, що певні світоглядові і політичні концепції тих партій повністю умерли. Вони жили і житимуть так довго, як довго живуть люди, що несуть ті концепції. Ці люди можуть перестати бути борцями за свої ідеї, але не перестають бути носіями їх. В таких випадках відмирає лише політична акція, дія, бо вона можлива лише як внаслідок діяльності організованого тіла, яке в даному разі відсутнє. Тому спостерігається таке явище, що найбільше політично активні елементи такого, політично зашквареного організму, угруповання, пов'язуються з іншими, які живуть і діють, включаються в чужий план політичної дії, приймають чужу стратегію, бо немає своєї. Вони, ці політичні попутники, не стають від того адептами іншої ідеології. Навпаки, як раз зі своїх ідеологічних позицій інтерпретують політичну дію і респектують її. Участь таких носіїв певних політичних концепцій в політичній формації (як от УГВР), не дивлячись на відсутність формального умандатовання, є нічим іншим, як заступництвом в тих формаціях ідейно-програмових засад відповідних політичних угруповань не по формі, а по суті.

В тому сенсі і треба розглядати участь членів різних політичних партій, які в той час були в стані бездіяльності, в творенні УГВР. Так та участь і розцінювалась: „УПА і ОУН вирішили скласти таке керівництво (УГВР) з тих визначних політичних діячів, українських патріотів, які в минулому репрезентували різні українські політичні самостійницькі групи і які тепер займали або нейтральне або прихильне становище до УПА” (Всі вище наведені цитати беремо зі статті, надісланої з Краю „Про УГВР”. Цю статтю було передруковано в ч. 86 газети „Укр. Трибуна”).

Ця ситуація спричинилася до того, що заступництво в УГВР було побудоване не за принципом формального умандатовання чи рекомендації, а за персональним іменуванням на першому з'їзді. До цього факту ми ще повернемося, бо йому потім почали надавати зовсім іншу інтерпретацію. Цю історичну довідку про природу УГВР кінцевим було привести, щоб зрозуміти дальші процеси, які виникли тут на еміграції, і розвиток яких залежав від виникнення так званої „опозиції” в ОУН. Ця довідка потрібна, щоб ствердити один основний постулат, а саме, що в УГВР увійшли, поруч з представниками ОУН, і представники інших політичних поглядів, які на той час не мали своїх організованих середовищ. Тоді ця різниця політичного кредо не мала значення, як вона немає значення і тепер на рідних землях. Там УГВР, як і раніш, має на меті „об'єднувати і координувати дію всіх самостійницько-визвольних сил українського народу... керувати всією національно-визвольною боротьбою українського народу”. Там УГВР і тепер є об'єднанням „всіх провідних політичних елементів” де

„зібрані всі представники активно діючих революційно-визвольних сил України” (цитати з „Платформи УГВР”). Щодо світоглядних і соціально-програмових основ, тобто всього того, що характеризує політичне середовище, то УГВР ніколи не мала на меті, та і не могла мати, перетворення себе на якусь політичну групу, подібну до партії, з своєю власною програмою. Вона за своєю природою, як всенаціональний твір, могла виникнути не на базі якоїсь програми, а на базі платформи, побудованої на спільних для всіх або для багатьох політичних угруповань національно-самостійницьких засадах. От чому свій конституційний документ УГВР назвала „Платформою” і політичні тези обмежила в ній визнанням суверенності і соборності Української Держави і революційного шляху здобуття її, а соціально-програмові засади внутрішнього ладу окреслила сприйнятними для всіх принципами. Тому УГВР в своєму універсалі могла проголосити: „До Української Головної Визвольної Ради можуть входити всі справді самостійницькі і незалежні сили в Україні, незалежно від їх світоглядно та політично-групового спрямування, ті, котрі борються за Суверенну Соборну Державу”. Так було в 1944 році, так збереглося і зараз на Україні, але так не могло залишитись тут, на еміграції.

На еміграції партії відновили своє організоване життя, виникли нові партії. Їх політичний крах у відповідальний момент історії українського народу примусив їх, для збереження свого політичного реноме, зайняти негативне, а то й вороже становище до визвольної боротьби народу і тих політичних сил, що нею проводили, і користуючись тимчасовою затримкою розгортання цієї боротьби в революцію, — ці партії, політично негуючи визвольні змагання, в той спосіб намагаються знайти політичне виправдання власного краху і бездіяльності. Потім, під тиском подій, а в деяких випадках і в цілях політичного зиску, вони поступово змінювали своє відношення до визвольної боротьби, але й досі не пішли далі вимушеної толеранції її. І тепер всі ці партії відсутні в революції українського народу. Вся їх політична дія обмежилася еміграційним середовищем та певними акціями серед чужих політичних чинників.

Самий факт відродження партій на еміграції привів до складної колізії для адептів різних політичних ідеологій, що нашлися в Закордонному Представництві УГВР. Частина їх фактично відійшла від УГВР, частина знайшла для себе можливим бути на протязі деякого часу і в політичних угрупованнях, які не визнавали УГВР, і в ЗП УГВР одночасно, і нарешті основна частина залишилася вірною своїй революційній концепції, не змінила свого становища до УГВР і не пов'язалася з відродженими партіями.

Чи змінилися від того їх ідеологічні позиції? Ясно, що ні. І це створило досить складну ситуацію. Кожна політична ідеологія вимагає для свого існування ідеологічно-пов'язаної спільноти, кожний носій такої ідеології неминує шукати того середовища, де б його ідеї жили і розвивалися в напрямку здійснення їх.

Звичайно, коли виникає якоесь принципове розходження у політичному середовищі, меншість спочатку бореться з проводом свого середовища, а потім, коли не знаходить зрозуміння, апелює до організованого членства, мобілізує його навколо своїх позицій з тим, щоб або привести до зміни провідних напрямних діяльності цілості, або відокремитися від старого політичного тіла і перетворитися в самостійну політичну організацію.

В даному випадку цей процес не міг бути нормальним шляхом, тому що відроджені на еміграції партії не є тим, що розуміють під поняттям партії, цебто політично-діючою ідеологічною спільнотою, бо в багатьох з них немає маси. Це в основному — вузьке коло членів колишніх партій, які при зустрічі з реальною дійсністю політично скраховали, але ці „останні могиляки” вже мертвих рухів залишилися вірними своїм доктринам, боронячи ці доктрини шляхом ретельного ховання від перевірки життям. Це в першу чергу стосується до соціалістичних партій. Яка ж доля випадала тим, хто відчув живе політичне життя і приєднався до визвольного руху? Перед ними постали три можливості: 1) повністю стати на позиції визвольного руху, для чого не кінечним було організаційне пов'язання з відповідним політичним середовищем або визнання його світоглядних засад; 2) творити в суспільстві нове політичне середовище на своїй світоглядній базі, і 3) прицепитися тимчасово на якомусь іншому чужому організмі, жити його силами, ставлячи сили того організму собі на службу і наповнюючи його своїм змістом.

Найбільш реальним був перший шлях, яким і пішла переважна більшість тих, хто пов'язався з визвольним рухом і увійшов у його визвольний центр. Щодо другого шляху, то він був нездійсненним, бо неможливо утворити нову політичну спільноту на ідейно-політичній базі, що вже потерпіла крах.

Нереальним був би і третій шлях, бо така спроба активізації політичного руху на чужому тілі неминуче зустріла б спротив активного загартованого в боротьбі, апробованого життям політичного організму і була б знешкоджена.

Але специфічні умови привели до того, що ця нереальна можливість стала фактом. Цілком випадково склалося так, що т. зв. „опозиція” в особах своїх чільних представників опинилася в ЗП УГВР. Як вже показано ця „опозиція” не мала своїх ідеологічних основ, не творила цілості, неспроможна була протиставитися Організації в принциповій площині. Це була група протестантів з різними мотивами свого протесту, яких об'єднував самий лише факт протиставлення Організації. В такому етапі „опозиція” не була в силі виявити себе в площині ідей і тому неминуче зійшла в площину боротьби двох формацій. В ідейному арсеналі такої „опозиції” не знайшлося нічого світоглядного, програмового чи стратегічного, що вона могла б протиставити Організації. Тому на сцену неминуче вийшли такі штучно створені питання, як, скажімо, питання субординації ОУН ЗП УГВР, означення ролі ОУН у творенні УГВР, взаємодія ОУН і УПА і т. д. Отже такі, які або не відповідають самій природі формацій, як нпр., субординація, або цілковито

розв'язані там, де їм належить бути розв'язаними — на Україні.

Однак, суттєве полягає не в тому. Зробивши з ЗП УГВР точку опору боротьби з Організацією, надавши тій боротьбі форму протиставлення двох формацій, „опозиція” цим способом включила в дію і ту частину членів ЗП УГВР, яка не належить до Організації. Отже явище, що по самій своїй природі мусило б бути внутрішньоорганізаційним, як це властиво самому поняттю „опозиції”, вийшло поза межі Організації, набуло характеру боротьби з Організацією, як з стороннім чинником.

І тут сталося те, що закономірно мусило статися: т. зв. „опозиція”, переставши бути репрезентантом і оборонцем ОУН, відкрила поле дії для другої, вже віджилої політичної течії, яка, як ми казали вище, могла жити лише паразитарно, прищепившись на чужому політичному тілі. Таким тілом і стало ЗП УГВР. Дальший розвиток цього явища набував вже характеру неминучості. Той факт, що „опозиція” у своєму протиставленні Організації являла собою ідеологічний вакуум, спричинив те, що ця порожняча стала наповнюватися чужим змістом. Вмираюча соціалістична доктрина почала давати боротьбі „опозиції” з Організацією ідейний субстрат, якого не мала „опозиція”.

У запалі боротьби ця т. зв. „опозиція” не помітила, та й не хотіла помітити того, що вона вже веде боротьбу з Організацією в чужій площині і чужою зброєю. У своїй засліплені боротьбою вона неспроможна була зрозуміти, що процес іде в напрямку творення нового політичного середовища, соціалістичного і антинаціоналістичного, якому вони забезпечили відродження і зробилися його знаряддям.

Прояснення соціалістичної ідеології йшло відразу по всіх напрямках — світоглядних принципів, програмових позицій і стратегічних плянів. У ряді видань і документів цей соціалістичний новотвір декларує іменем ЗП УГВР свої концепції. Йому не стоїть на перешкоді те, що він при тому впадає в рішуче протиріччя з справжніми позиціями УГВР, він не зупиняється на тому, що його твердження йдуть в розріз з матеріалами, які надходять з України. Він вперто йде вперед, користуючись тим приводом, що виникла можливість говорити не від свого імені, коли б важко було сподіватися на широкий відгук суспільства, а з катедри ЗП УГВР, його іменем. Поскілки ОУН в той час майже не мала представників в ЗП УГВР, бо „опозиція” у своєму фрондуванні до Організації перестала вже бути речником ОУН, то цей процес не зустрів належної відсічі. Т. зв. „опозиція” не тільки толерувала те явище, але фактично включилася в нього, поскілки воно розвивалося в напрямку протиставлення ОУН.

Подасмо кілька цитат з декларативних видань ЗП УГВР: Візьмемо найбільш яскраві із них і відомі широкому загалові і в першу чергу книжку, що її ЗП УГВР дало назву „Позиції українського визвольного руху”. В цій книжці вміщено три статті, надіслані з України і серед них одна, а саме стаття І. Кужіля — „Науковість діалектичного матеріалізму”, яка в загальному, як про це довідується в скорому часі наше суспільство, набула а-

пробату ОУН, шляхом вміщення її в офіційних виданнях ОУН на Україні. Щодо двох інших статей, то вони глибокозмістовні, строго побудовані на засадах націоналізму і високоцінні, при чому стаття П. Полтави має своїм стрижнем доведення того, що якраз ідея нації є домінуючим рушієм історичного процесу. Тій статті Полтави можна дещо закинути в сенсі не досить точного формулювання окремих моментів, деяку підкреслено особисту трактовку окремих соціально-програмогих позицій, але в одному її не можна відмовити — свою основну тезу, а саме, що „основна тенденція політичного розвитку сучасного світу йде в напрямку державної суверенізації народів і що ідея нації є домінуючою в тому розвитку”, ця стаття довела ґрунтовно і переконливо. Що ж робить ЗПУГВР? Воно бере ці три статті, додає до них „Вступ” Василя Чайки, що своїм змістом цілковито заперечує ці красиві матеріали, і висуває чужу націоналістичну соціалістичну концепцію, дає всій цій неприродній суміші титул „Позицій”, не рахуючись не тільки з цією внутрішньою суперечністю, але і з тим формальним моментом, що титул „Позицій” руку можуть надавати певним документам лише відповідні інстанції. В даному випадку ми не тільки не маємо цього, а навіть і апробації самого ЗП УГВР. Між іншим треба ствердити, що зведення ЗП УГВР до ролі цитаделі в боротьбі з ОУН привело до того, що мали місце випадки, коли тим форумом стали користуватися в публічних виступах без відома самого ЗП. Так, нпр., брошура „В четверту річницю ЗП УГВР”, підписана „Закордонне Представництво Укр. Гол. Ради”, не була предметом розгляду ЗП УГВР. До цього факту належно поставились на Другій Конференції ОУН, але це не перешкодило в дальшому випустити Комунікат від імені Президії ЗП УГВР, зі змістом якого окремі члени Президії ознайомилися лише в редакціях газет.

Отже, скомпоновані в той спосіб „Позиції Українського Визвольного Руху” в тій частині, яка йшла від Закордонного Представництва, давали суспільству щось таке, що не мало нічого спільного ні з визвольним рухом, ні з націоналізмом, ідейним надхненником його: Більше того, стаття Чайки має явну тенденцію не тільки заступити націоналістичну концепцію соціалістичною, але й побороти самий націоналізм, заперечити роль організованого національного руху у визвольній боротьбі.

Націоналіст Полтава стверджує, що „ідея нації посідає домінуюче становище серед усіх інших чинників, що впливають на хід історії. Вона — найбільша сила історичного процесу, в зударі з якою капітулюють усі інші сили, скеровані проти неї. Вона через те, визначає і основну розв'язувальну тенденцію історичного процесу”.

Натомість В. Чайка намагається довести, що рушійною силою історичного процесу є суспільні відносини і притаманні їм соціальні суперечності, основною формою яких є класова боротьба. Тому, за твердженням Чайки, успіх національно-визвольної боротьби залежить від розвитку класової боротьби трудящих у цілому світі, від світової „соціальної революції”. І з цього погляду, каже він, національно-визвольна боротьба „органічно пов'язана” зі

соціально-визвольною боротьбою, тобто зі соціальною революцією”.

Націоналіст Полтава наводить тезу, докладно обґрунтовуючи її, що „з кінцем 19 і особливо в 20 ст. прийшло зменшення класових суперечностей і це причиною до ще сильнішого згуртування народів довкола ідеї нації”. Він цілком слушно стверджує, що „в парі з тим, як малі антагонізми між працюючими й капіталістами, міцніло становище ідеї нації: ріс патріотизм, зміцнювалась національна солідарність, росло зрозуміння загально-національних інтересів”.

„Опозиція” устами В. Чайки стверджує цілком протилежне: „...капіталізм, ідучи неабияким законом концентрації капіталів, прямує до монополізації... ця ж таки монополізація капіталу приводить до загострення класової боротьби...”. Націоналістична боротьба, як стверджує він, виникає на тлі цього загострення соціальних антагонізмів, звідки і постає „неминучість пов'язання національно-визвольної боротьби з революційною боротьбою трудящих мас (тут мають на увазі трудящі маси світу — прим. авт.) за соціально-економічні інтереси”.

Ми не хочемо полемізувати тут з п. Чайкою про суть його тверджень, не хочемо нагадувати йому, що т. зв. „закон концентрації капіталів” давно вже спростований і теорією і життям, що боротьба трудящих за свої інтереси якраз в економічно розвинутих країнах не має характеру політично-революційних боїв. Нам ходить лише про те, щоб наочно показати, що в даному разі ми маємо до діла з ідеологією, цілком відмінною від націоналізму і йому протиставною ідеологією соціалістичною.

У своїх філософських критеріях ідеологічно розгублена „опозиція” дозволила наситити себе рудиментарними теоріями соціалізму про закони суспільного життя. Вся робота В. Чайки побудована на ствердженні того, що історичний процес йде по законам „неминучості”, „приреченості” і „необмінності”, „причинової обумовленості” і т. п. Йому байдуже, що в тій самій книжці вміщена стаття Кужіля з Краю, повністю присвячена якраз доведенню лже-науковості цієї Марксової „доктрини”.

Дозволивши соціалістам говорити від свого імені в окресленні світоглядних засад, „опозиція” силою логіки змушена була прийняти і їхню соціально-політичну програму. Це вона ясно зазначила у своїй „Деклярації” з приводу творення Національної Ради, про це вона недвозначно заявляє у цитованій нами книжці. Проголосивши в Деклярації ЗП УГВР, що з цього часу вони залишають на боці гасло ССУД в тому розумінні, яке надавала цьому поняттю ОУН, і що, на зміну Платформи УГВР, вони в майбутньому будуть боротися за УНР з тим соціальним змістом, який надали їй соціалісти у 1917 р. Вони проголошують: „Такі соціально-політичні основи та концепції української визвольної боротьби, що ними, починаючи від 1917 року, ця боротьба рухалася, що їх проklamувала Українська Народна Республіка, що ними від того часу живуть народні маси, що їх сприйняв від тих мас український революційно-визвольний рух часів другої світової війни, що їх покляла в основу своєї соціально-політичної концепції УГВР, та що їх випи-

на своїх прапорах і по цей час несе героїчна „А”.

Що ж до твердження ОУН, що сучасна визвольна боротьба має іншу соціальну природу і розвивається в іншому соціальному аспекті, то, на думку „опозиції”, ОУН, „не розуміючи природи і характеру рушійних сил української визвольної революції та історичних обставин його, хотіли б надати тому рухові інтенції, протилежні його природі”.

Більше того, саме заперечення з боку ОУН соціалістичної природи сучасної визвольної революції, за твердженням „опозиції”, є ніщо інше, як намагання скерувати її на реакційні шляхи: **„Перекручуючи і фальшуючи історію, брехливо плямуючи визвольні змагання 1917-20 рр. та їхні соціально-політичні засади, і тим підриваючи, ці самі засади в сучасній українській визвольній боротьбі, на яких вона зараз фактично відбувається, вони намагаються скерувати цю боротьбу справді на реакційні шляхи”.**

Можна б було навести ще багато таких тверджень ЗП УГВР, що рішуче дисонують зі світоглядними і програмовими позиціями українського визвольного руху, але в тому немає потреби, — бо вже наведеного цілком вистачає, щоб обґрунтувати той висновок, до якого прийшла ОУН, а саме: 1) т. зв. „опозиція”, перетворивши ЗП УГВР в цитадель свого протиставлення ОУН, здобула собі можливість паразитувати на збанкрутованому соціалістичному рухові. 2) Не маючи власних принципових позицій, у своєму протиставленні ОУН, т. зв. „опозиція” сприйняла чужу націоналістичну соціалістичну ідеологію. (У світлі всього наведеного злюго іронією звучить твердження ЗП УГВР, що „воно і далі буде стояти на сторожі правильності і чистоти української політичної думки, воно і далі буде речником тих процесів і тієї визвольної концепції в ідейно-політичній і програмовій поставі, яку сьогодні боронить і за здійснення якої бореться весь український народ”. („У четверту річницю УГВР”).

Але цих фактів мало, щоб усвідомити собі весь цей процес, що його викликала „опозиція”. Штучно заступивши своє особисте незадоволення або протест, боротьбою двох формацій — ЗП УГВР і ЗЧ ОУН, вона не могла обмежитися лише запереченням націоналізму і переходом на соціалістичні позиції. Вона неминуче повинна була стати на шлях відкритої боротьби не за ті або інші програмові або статутіві принципи в націоналістичному русі, а проти самого націоналістичного руху, як цілості, проти ОУН, як такої. Того ж вимагав від „опозиції” і той соціалістичний новотвір, що завдячував своїм відродженням саме „опозиції”. Він намагався вийти з того ембріонального стану, в якому перебував досі, щоб розгорнутися в справжнє політичне середовище. Для того йому, як всякому політичному рухові, необхідно було в першу чергу середовище, що надавало б йому ознаку ідеологічної спільноти. Так, як саме відродження рудиментарної соціалістичної доктрини могло статися лише коштом чужого організму, досягнення дальшої мети також могло здійснитися шляхом опанування чужого середовища, з застосуванням для цього на відповідний час засобів мімікрії. Фірма ЗП УГВР давала можливість такої мімікрії. Отже конкретне завдання полягало в то-

му, щоб відмежувати Провід ОУН від членства і очолити останнє. Для того треба було скомпромітувати політично Провід ОУН, кинути йому обвинувачення у зраді основних принципів Організації, заперечити або зменшити її роль у визвольному процесі, закинути її відірваність від Краю і просякнення еміграційщиною і т. п.

Конкретна мета „опозиції” в кінцевому рахунку також зводиться до побороювання діючого в Організації проводу, що було дійсним змістом її.

Отже знов доводиться константувати збіг завдань для цих двох відокремлених по своїй природі процесів, що приводить знову до симбіозу їх. Вони обидва починають діяти в інтересах один одного, при чому треба визнати, що „опозиція” у своїй агресії проти ОУН, у своїй намаганні обезголовити Організацію в інтересах соціалістичного новотвору, виявила себе більш активною і спритною, ніж її партнер — сам соціалістичний ембріон. У запалі боротьби вони зайшли так далеко, що перестали вже рахуватися з широко відомими фактами, не зважаючи на існуючі документи, на свої власні попередні твердження і т. п.

У першу чергу і соціалістичному новотворі і т. зв. „опозиції” йшлося про те, щоб зменшити роль ОУН у визвольному русі, відтіснити її, так би мовити, з того провідного становища, яке зайняла ОУН у революційній боротьбі українського народу, як ідеолог і організатор цієї боротьби. Розуміючи, що таке завдання нездійсненне, що не можна якимось чином обґрунтувати таке дивне твердження, якого навіть політичні противники ОУН не дозволяють собі проголосувати, вони змушені були скористатися засобами дешевого примітивізму, що іноді набував характер анекдоту. Так, нпр., І. Іванів в журналі ЗП УГВР „До Зброї” (ч. 5, за 1947 р.) писав: „Члени ОУН станули до льояльної співпраці у військових відділах, у тилкових установах УПА і УГВР”. Всім відомо, що термін „льояльний” вживається тоді, коли треба відмітити прихильне відношення одного чинника до дій другого, але стороннього. Отже виходить, що УПА і УГВР були самостійно повсталими чинниками, до яких прилучилася ОУН, толеруючи їх, як стороння сила.

Що ж до праці „в тилкових установах”, то І. Іванів пояснює це далі: „Тому, що боротьба вимагає від окремих людей максимального вкладу енергії і часу, її залишається мало часу на партійну діяльність. Партійне життя обмежилось пошвавленням праці в загально-суспільних установах і акціях (Червоний Хрест, адміністрація, господарство, освіта і т. п.)”.

В дальшому той же Іванів, в імені ЗП УГВР, хоче довести, що взагалі ОУН не грає поважної ролі в УПА, користуючись для цього такими „переконливими аргументами”: „санітарними частинами керував безпартійний лікар, а господарськими... старий кооператор”. Правда є ген. Т. Чупринка, але за словами Іванова „ніхто не ідентифікує ані зв'язує з його прізвиськом великої боротьби в Краю”. Всі ті дивовижні твердження не можна віднести на рахунок особистих переконань п. Іванова не тільки тому, що вони вміщені в офіційні ЗП УГВР, але й тому, що аналогічні констатації ми зустрічаємо і в інших матеріалах „опозиції”. Наприклад, свідомо

замовчує ЗП УГВР роллю ОУН у брошурі „В четвёрту річницю УГВР”.

Ми не хочемо, щоб нас зле зрозуміли. Тут справа йде не за визнання ролі ОУН, не за визнання її заслуг, не за вихвалання її. В тому немає потреби. Справа полягає в зовсім іншому: чи є УПА носієм тих політичних ідей, що їх виписала на своїх прапорах ОУН, чи утворюють ОУН, УПА і УГВР ту ідейну цілість, яка дає право надати визвольній боротьбі українського народу назву націоналістичного руху. Головне і істотне полягає в тому, чи є ОУН виразником політичної волі українського народу.

Інтерпретуючи роллю ОУН, як чинника, що лише „лояльно” бере участь у визвольній боротьбі, т. зв. „опозиція” на спілку зі соціалістичним витвором хоче заперечити те основне і істотне.

І. Г-х в одному з серпневих номерів „Української Трибуни” за минулий рік, говорив про всі дев’ять політичних партій, які існують на еміграції, що вони „навіть взяті разом не відзеркалюють досьгодні дійсних прагнень українського суспільства на чужині”. Правда, від додає слово „на чужині”, але ми всі весь час стверджували, що сучасна еміграція є уламком українського народу, що вона принесла на чужину дійсні прагнення українського народу.

Ми не маємо потреби зараз полемізувати з ЗП УГВР з приводу такого твердження. Наведемо лише цитату з Красвих матеріалів, щоб в той спосіб довести, що і в цьому відношенні ЗП УГВР відірвалося від Краю і зайняло нові, йому накинуті, позиції. В „Заяві Головного Командування УПА” („Бюлетень Інформації” квітень 1948) ген. Чупринка пише: „УПА цілком визнає той велетенський вклад, що його внесла ОУН, керована С. Бандерою, в справу утворення, зміцнення і розвитку УПА. ОУН поклала основи під УПА. Вона скріпила її високодейними кадрами (члени ОУН становлять понад 50% усього складу УПА). Вона відстояла її політично від нападів з боку опортуністичного табору, так і з боку національних ворогів України, вона доклала найбільших зусиль для успішного розвитку УПА і докладає їх сьогодні в рядах УГВР”. А Осипенко свою статтю з нагоди п’ятих роковин існування і боротьби УПА („Осередок Пропаганди і Інформації” травень 1948) закінчує так: „...серед жертв, що їх в однаковій мірі приходиться скласти як УПА так і ОУН, склалася така бойова дружба цих двох організацій, склалася між ними така ідейно-політична єдність (підкреслення наше.) що їх не розірвати нікому і ніколи”.

Природа таких кричущих дисонансів цілком ясна: соціалістичний новотвір, використовуючи т. зв. „опозицію” і оперта на ЗП УГВР, намагається хоч таким способом очистити місце, щоб прищепитися на тілі обезголовленої Організації і вийти з ембріонального становища. От чому вже цитований речник ЗП УГВР — Іванів — говорить: „Усі дотеперішні цілі партійного поділу — це анахронізм, що мусять впасти...”, а Чайка закінчує свою статтю закликом: „...створити таку еміграційну верству і політичну організацію на партійній господарській або державно-правній основі, яка б органічно була пов’язана з українськими народними масами та їхніми інтересами і відзеркалювала б тут на еміграції той

правдивий характер української визвольної боротьби на Україні, в якому вона нині фактично відбувається”. Як вже зазначалося, за твердженням І. Г-ха, жодне з існуючих політичних середовищ „не відзеркалює” тої боротьби, тому і треба створити нову „еміграцьку політичну організацію”.

Не будемо продовжувати аналізу того явища, яке повстало на тлі ЗП УГВР, породжене т. зв. „опозицією”. Сказаного цілком досить, щоб з’ясувати його дійсний характер. Так він, той процес, і був висвітлений на Другій Надзвичайній Конференції ОУН. Ясно, що т. зв. „опозиція” не мала і не могла мати що протиставити такій характеристиці процесу. Вона примушена була визнати, що перестала бути речником націоналістичного середовища в ЗП УГВР, відійшла від позицій ОУН, і тому зробила те, що повинна була зробити: відмовилась від свого становища в ЗП УГВР, даючи Організації можливість заступити себе в ЗП тими особами, які заступали б політичну лінію ОУН.

Справа, як бачимо, дійшла до свого логічного кінця і могла вважатись нормально розв’язаною. Організації не йшлося за санкції до членів, які так чи так інакше схибили у своїй роботі. Проводові треба було повернути Організацію до нормальних умов життя, забезпечити ідейну цілість і нормальне функціонування органів визвольної революції. Ось чому рішення Конференції виходили з факта вже розв’язаного становища. Сам факт відмови спричинив той, а не інший характер рішень, Конференція твердо зазначила, що кожен член має нічим не обмежену можливість відстоювати свою думку, якщо він в чомусь не погоджується з позицією Організації, але виключно в межах своєї організації. В той же час Конференція перестерегла членство, на прикладі т. зв. „опозиції”, що всяка безпринципова фронда, використання невластивого форуму і опертя, „неминуче приведе до того, що така фронда може навіть мимо волі, стати знаряддям сторонньої політичної течії, прийде до заперечення самого націоналізму, — бази визвольної боротьби”. Закінчилась Конференція закликом до всього членства, в тому числі і до „опозиції”, стати до конкретної творчої роботи, що її вимагає теперішній історичний момент.

Але вже за недовгий час виявилось, що висновок, який зробила „опозиція” на Конференції був нічим іншим, як розрахованим ходом перед явним програвшем. Почалось з того, що вони під час Конференції відкинули пропозицію увійти до Політичної Ради і там висвітлити свої позиції, засвідчуючи тим самим поперше відсутність їх принципових позицій, а по друге, що всі ці закиди, що в Організації не можна відстоювати окрему думку, були нічим іншим, як демагогічним трюком.

Але на тому справа не скінчилась. Виявилось, як вже сказано, що сама відмова від становища в ЗП УГВР була лише уявною. Справа була поставлена так, що на засіданні ЗП УГВР та частина членів, що не входить до ОУН, стала суперарбітром по справам, які належать виключно компетенції Організації, бо ніхто, крім самої Організації, не може вирішати, кому вона надає право бути її представником. Сталось щось дивне. Знаючи, що відмова повстала „у зв’язку з цілим перебігом Конферен-

ції", отже, визнаючи тим самим, що цей акт є наслідком рішення справ, які стосуються відношення членів до своєї Організації. позапартійна частина членів ЗП УГВР знайшла для себе можливим зайняти становище не тільки до самої відмови, але і до мотивів її, характеризуючи їх, як „недопустимі і dokonані на невластивому форумі". Таке рішення цілком зрозуміле в світлі поданого вище аналізу: справа остаточно позбулася маски, яку намагалися її надіти у формі ніби ідеологічних поправок до лінії Організації, а стала тою, якою була по суті, а саме боротьбою за ЗП, як за опертя для розвитку нового, чужого націоналізму, політичного середовища.

Не будемо приводити дальшого розвитку подій. Зазначимо лише, що Організація, прийнявши рішення після того рішення про позбавлення всіх, хто порушив постанови Конференції, прав і обов'язків членів ОУН, повідомила ЗП УГВР, що вона, не змінюючи свого становища до УГВР, вважає себе незаступленою у Закордонному Представництві. Поза тим Організація вирішила дати подіям можливість розвиватися своїм шляхом, поки вони не прийдуть до неминучого логічного кінця. Але поруч з тим Організація, зважаючи на значення ЗП для сучасного політичного моменту і для визвольної боротьби, вважала за потрібне йти на все, що йшло в напрямку збереження самої ідеї УГВР. Тому вона не відмовилася взяти участь в паритетній комісії, що її запропонувало ЗП, для встановлення взаємодій між ЗП і Організацією. Як і треба було сподіватися представники ЗП в комісії не мали ні сил, ні підстав заперечити будучо в тому проєкті, який внесла Організація. Цей проєкт був одноголосно схвалений, але це нічого не змінило, бо суть справи, як ми вже зазначили не полягала у встановленні принципів. На наступному засіданні ЗП справа знова звелась до беззмістовних дискусій і до пропозиції утворення нової комісії. Але й ця комісія прийшла до тих же рішень, — схвалила проєкт Організації. Більше того, представники ЗП з його імені, взяли на себе зобов'язання на черговому, засіданні зробити те, що обумовлювало б Організації можливість знова бути заступленою ЗП. Однак і це ні до чого не привело. Не маючи можливості протиставитися Організації в основних питаннях, вони почали казуїстично трактувати Устрій УГВР, зробити з нього табу, шукати формалістичних зачіпок, щоб тільки не дати можливості Організації покликати ЗП до повернення на позиції визвольного руху. Вони ігнорували те, що самі Великі Збори надали цьому устрою назву Тимчасового, маючи на увазі дальшу його зміну відповідно до вигол визвольної боротьби, що революційна формація взагалі ніколи не розглядає і не може розглядати будьякі статутарні нормативи, як сталі і незмінні, а лише як забезпечення самої революції. Вони ігнорували і те, що самі ж вони в 1946 р. на ширшій нараді Закордонного Центру ОУН ухвалили: „Нарада вважає, що для досягнення тої цілі (об'єднання в УГВР всіх самостійницьких політичних середовищ) можна перевести далекоідучі структуральні і персональні перемени в УГВР (підкреслення наше) та прийняти засаду групового учасництва в УГВР". Вони навмисно не хотять ба-

чити того, що їх твердження, нібито члени УГВР не є представниками політичних середовищ, не стверджується жодним документом самої УГВР, що воно рішуче дисонує з матеріалами з України, відомими суспільству, і які вони самі публікують. У вже цитованій статті „Про Українську Головну Визвольну Раду", надісланій з України і опублікованій самого ж „опозицією" в „Українській Трибуні" ч. 86, читаємо: „ОУН розуміла, що наша боротьба своїм характером справді всенародня, своїми розмірами справді велетенська, закордоном, в демократичному світі, ми втратимо дуже багато в тому випадкові, коли її не буде репрезентувати всенароднє представництво, складене з представників різних українських груп (підкр. наше). І далі: „В склад УГВР ввійшли представники всіх українських земель та представники різних політичних партій і середовищ" (підкр. наше). Вони самі добре розуміють, що персональний принцип у побудові ЗП УГВР не витримує критики, що він знецінює саму ідею УГВР, закриває доступ до консолідації всіх самостійницьких сил у революційній дії, приводить до повної безвідповідальності, втрати всякого політичного авторитету, суперечить фактично правній стороні справи. Але їм йдеться лише про те, щоб утриматися на своїх місцях навіть і після цього, як Організація, що поставила їх на те місце, висловила їм недовіра, ствердила їх відхід від позицій націоналізму.

Не маючи своїх власних ідеологічних позицій і опертя в масах, збанкрутувавши політично, вони всю свою силу скерували на те, щоб затриматися в ЗП, бо це ставало сдино можливим опертям для збереження себе на політичній арені. Вони всіма засобами борються, щоб не допустити до поновлення належного представництва Організації в ЗП, бо знають, що не будуть мати сили зустрітися в ЗП з Організацією по принципових питаннях, що будуть там так само переможені і ідеологічно обезброєні, як на Конференції.

Їх не зачіпає те, що ЗП вже більше року не робить того, на що воно призначене, а займається виключно їх особистою справою, що УГВР і внутрішнє становище Організації стали поживою політичної вулиці, темою газетних сенсацій бульварного типу. По заслугах одна газета надає їм за це „почесне" звання „баби Палажки". Їх це не зачіпає, бо для них їх особисте „я" стало основною доміантою політичної дії, і це надзвичайно характерне для кожного політичного явища, що немає принципових основ.

Але навіть у своєму засліпленні т. зв. „опозиція" не могла не бачити, що її політична ізоляція від суспільства йде зростаючим темпом.

Щоб якнебудь втриматися, їм стає необхідним вдатися до мімікрії, вдавати із себе вірних вояків Організації, використати те, що фірмується ОУН. Тому, знаючи, як приймало широке суспільство газету „Українська Трибуна", вони всіляко намагались посісти її шпальти. І коли Організація і близьке до газети організоване суспільство відмовляють їм в праві використовувати газету в своїх цілях, вони знову шукають собі суперарбітра і знаходять його на цей раз в особі... німецького поліца. Але „перемога", одержана в той спосіб вияви-

лася „пірровою”. Опанування газети примусило їх говорити, про що власне йде справа, що вони відстоюють. І вони заговорили і договорилися. Це було останнім етапом процесу, і сталося те, що передбачала Організація, в чому вона попереджала „опозицію”.

Почали вони статтю В. Стахова під дуже промовляючим наголовком „Де стоїмо?” (ч. 83. У. Т.). І відразу виявилось, що вони не мають відповіді на таке запитання, самі не знають, де вони стоять. Вони розуміють, що „Ідеться і то виключно йдеться про ідейно-програмові позиції, про державно-устроєві справи і соціальне питання українського визвольного руху, які мобілізують на рідних землях весь український народ до боротьби за незалежність української держави...” але, як каже П. Стахів далі: „...признаймося самі, якщо хочемо бути чесними, що час став відділяти нас більше і різкіше від Батьківщини, між простір. Ми, замість того, щоб засвоїти собі ідейно-програмові позиції, під прапорами яких змагаються наш народ, розгублюємося (підкр. наше) в чисто емігрантських дискусіях”. Оце по суті і все. Нічого, крім „розгубленості”. Ясно, що при такому становищі єдине, що залишилось п. Стахову це закінчити свою статтю таким реченням: „віримо, що українській громадськості на еміграції буде дана відповідь на запитання: „Де стоїмо?”.

Обіцянка дана — треба її виконувати. Отже вони починають вмщувати на сторінках газети матеріали, надіслані з України і тим остаточно вбивають самі себе. Виявляється, що Україна не підтримує жодного із тих тверджень, які вони досі проголошували. Ніде ці матеріали не говорять про те, що визвольний рух прийняв концепцію УНР з тим соціальним змістом її, який вона мала в період 1917-20 рр., як це зробила „опозиція” у своїй Деклярації з приводу творення Національної Ради. („Українська Трибуна з 30. 5. 1948 р.).

Не мають нічого спільного з позиціями України і всі інші твердження „опозиції”. Як вже говорилося, „опозиція” на спілку зі соціалістичним новоствором намагалась залеречити провідну роль ОУН в УПА (визвольному рухові). Не будемо повторювати тих висловів, як напр., що „ОУН лише лояльно співпрацює” в „тилових установах УПА і УГВР” і т. п. Приведемо тільки твердження „опозиції”, що ОУН нібито лише в 1944 р. стала на платформу боротьби і то від того моменту, як увійшла до УГВР, що саме оформила „себе ідейно-політично, програмово і організаційно”. У брошурі „В четверту річницю УГВР” вони так і пишуть: „Організація, яка на Рідних Землях беззастережно стала на ширшу платформу боротьби ще в 1944 р., визнавши Українську Головну Визвольну Раду”. Поставимо поруч з тим такі місця з статті з України: „Про Українську Головну Визвольну Раду”: „ОУН, яка була фактичним ініціатором, організатором і керівником боротьби УПА саме змагала до розгорнення такої масової протиокупантської боротьби... тоді перед ОУН гостро стало питання про утворення відповідного політичного керівництва цієї боротьбою... УПА і ОУН повели широку акцію за створення такого всенародного керівного політичного центру”. У кожного, хто читав матеріали з України, без сум-

ніву виникало питання — як же вони могли друкувати такі речі, які цілком їх заперечують? Це цілком зрозуміле явище: друкуючи ті статті, де правильно відзначається величезна роль УГВР у визвольній боротьбі, вони в той спосіб думали скріпити свій авторитет, сподіваючись, що читачі утотожнять „опозицію” ЗП УГВР з УГВР. Без сумніву вони самі бачили кричущі протиріччя між тими матеріалами і власними твердженнями, але їм нічого іншого не залишалось, під тиском все зростаючої ізоляції. Треба було хоч щонебудь сказати суспільству в пояснення своїх вчинків. Довелось друкувати. Єдине, що вони могли зробити, це в редакційній нотатці дуже наївно спробувати послабити той акцент, який роблять красиві матеріали на незмінності організаційної єдності ОУН під проводом С. Бандери. В їхній інтерпретації це підкреслення пов'язаності визвольного руху зі С. Бандерою робиться лише для того, щоб в той спосіб відрізнити ОУН від інших політичних партій. Вони добре знають, що на Україні в такому відзначенні немає потреби і що це підкреслення робиться виключно для еміграції.

Отже вмщення матеріалів з України було нічим іншим, як невдалою спробою використати у власних інтересах значення УГВР на Україні. Але у світлі тої нерушимої пов'язаності, що існує між ОУН і УГВР там, на Батьківщині, тим з більшою гостротою ставала потреба виправдати своє протиставлення ОУН тут на еміграції.

За цю безнадійну і невдячну роботу взявся Др. Гриньох. У двох номерах „Української Трибуни” він вмщує статті з багатообіцяючим заголовком — „В боротьбі за ідейно-політичні позиції визвольного руху”. Ясно, що в світлі матеріалів з України він вже не міг писати на цей раз в тому світлі негачії і поборення ОУН. Зростаюча ізоляція вимагала мімікрії, зміни дотеперішньої тактики. Тепер вже йде не за виєлімінування ролі ОУН, а за всебічне її підкреслення, за перебрання на себе пози ортодоксального оборонця її. Що з того, що це дисонує з попередніми твердженнями, ставить їх самих в дивне становище. Нічого не зробиш. Доведеться, як кажуть, „робити добру міну при поганій грі”. Тепер вже не стверджується, як колись в Деклярації з 30. 5. 1948 р. і вступі до „Позицій визвольного руху”, що сучасна боротьба йде в тій соціально-політичній площині, в якій вона проходила в 1917-20 рр. Навпаки, тепер говориться, що „останні роки українських національно-визвольних змагань ґрунтовно доповнили, корегували, а то й змінили концепцію української національно-визвольної боротьби”. (Підкр. наше). Правда, це не те, що треба було сказати, щоб відмінність природи політичних принципів сучасної боротьби в порівнанні з минулим стала ясною, але все ж як це далеко від того, що стверджувалося раніше. Вже немає того, що ОУН лише в 1944 р. стала на широку платформу боротьби після того, як пристала до „лояльної співпраці” з УГВР, яка „сама „себе оформила”. Замість того, ми зараз читаємо, що „вона (ОУН) вирішила створити керівництво на поширеній базі (УГВР), бо цього вимагали ці ідейно-політичні позиції, на яких вона в роках 1942-44 опинилася”.

І багато, багато несподіваного після того, що пи-

салосся раніш, можна знайти в тих статтях Др. Гриньоха.

І визнання того, „що український національно-визвольний рух склав іспит зрілості за цих важких часів і дав докази, що він у політичному розумінні є рухом державно-творчим". Тут і визнання того, що „самостійницька ОУН зуміла йти крок-в-крок з багатограними процесами в Україні..." (як знаємо, незадовго перед тим стверджувалося, що вона навіть на спілку з усіма іншими партіями не відзеркалює дійсних прагнень народу).

Але не це нас зараз цікавить. Стаття призначена „боротьбі за ідейно-політичні позиції". Отже цілком ясно, що читач чекав, що в цих статтях він знайде ті ідейно-політичні позиції, за які йде „боротьба", відповідь на запитання „де стоїмо". Однак, ніякого окреслення позицій ті статті під таким наголовком, не дають. На початку статті Др. Гриньох заявляє: „вказімо основні елементи ідейно-політичного змісту сучасної національно-визвольної боротьби". Ви заінтриговані такою заявою, чекаєте на те, що зараз довідаєтесь, як треба вийти з тої, за словами п. Стахова „розгубленості" в питаннях „про державно-устрівні справи і соціальних питань" сучасної боротьби, від якої „час став віддаляти нас". Але дарма ви будете шукати того в статтях Др. Гриньоха. Там того немає. Замість того читаєте: „Основні засади містяться в постановах Конференції, в постановах згаданого вже III-го Надзвичайного Великого Збору (ОУН), що його можна вважати завершенням кількарічного етапу визвольної боротьби".

У кожного необізнаного мимоволі постає питання, — в чому ж справа, в чому ж основа опозиційного ставлення до Організації, якщо вона стоїть на позиціях, ухвалених з'їздами Організації? В тому то і полягає справа, що основи немає, а щодо ствердження позицій Організації, то це є своєрідний логічний трюк, що його звичайно застосовують в таких випадках. Коли своїх власних позицій не має і взагалі боротьба йде не в принциповій площині, але в цьому признатися не можна, тоді беруться позиції противника, які не можна побороти. і виголошується їх, як свої, намагаючись в той спосіб довести, що противник стоїть на якихось інших позиціях. В тому і полягає основний сенс статті Др. Гриньоха. Розрахунок до того і зводиться, що ми, мовляв, стоїмо на ортодоксальних позиціях Організації, а Закордонні Частини Організації вважають нас за „опозицію", тобто вони відійшли від тих позицій. Про те ані слова не говориться, бо це було б дуже небезпечно — можна потрапити в скрутні становище, але намір саме такий.

„Природа порожнечі не дозволяє", і тому та ідейно-програмова порожнечка „опозиції" заповнюється сторонніми чинниками, в даному разі соціалістами. Це вже стало ясно всім, коли вони в „Українській Трибуні" за 22. січня цього року знова стали стверджувати, що „ідейно-програмові позиції цієї (сучасної) боротьби є тими самими прагненнями українського народу, як і 30 років тому, то цього вже стало багато навіть для націоналістів-солідаристів. У „Проміні" за 28. січня вони в зв'язку з цим висловилися: „У всякому разі в своїх ідейних шуканнях (підкр. наше) редактори „Української

Трибуни" вже залишили далеко поза собою навіть Майстренка".

І дійсно, симбіоз з соціалістами, на який вказувалося т. зв. „опозиції" ще на Другій Надзвичайній Конференції, як неминучий наслідок безпринципового фрондування проти Організації дійшов до свого завершення. Бачачи, що „опозиція" не в силі відповісти за своє запитання „Де стоїмо?", вони вирішили зробити це за них, врятувати і внести ясність. На цей раз таке завдання взяли на себе не есери, як це було раніше, а марксистичні з лівого відламу УРДП. Вони ще раніше заявили, що блокуються з „опозицією". Вони, навіть, стверджують, що взагалі визвольна боротьба ведеться за здійснення їх позицій. Це явище взагалі вимагає того, щоб йому присвятити окрему увагу, зараз не будемо робити цього, щоб не відхилитися від нашої теми. Справа терпить бо від того, що говорить соціалістичне УРДП, визвольному рухові нічого не додається і не відіймається. Ми хочемо показати, яким змістом наповнюють вони ідейно-програмову порожнечу „опозиції".

В „Українській Трибуні" в числі 30. січня вміщена передова стаття „передумови перемоги" одного з лідерів цього лівого відламу УРДП п. Мирослава Стиранки. Тут ми маємо цілком ясну політичну концепцію. Вона полягає в тому, „що тільки така протибольшевицька акція матиме успіх, що яскраво відділяє від большевизму ідеї, якими він послуговується у своїй пропаганді, що містять в собі і правильні прогресивні гасла і відповідні реформи..." (підкр. наше). Отже, як бачимо, повертаємося до старої формули лівих есерів і УКП-істів з 1920 р. — „комунізм без комуністів". Комунізм — це прогресивний устрій. Його лише спалили більшовики. Треба боротися з більшовицьким пануванням, а не з тими „прогресивними" формами суспільного устрою, які він запровадив. Концепція цілком ясна, але вона буде ще яснішою, якщо ми візьмемо її з першоджерел, де ці Стиранки і М-ки, які тепер говорять іменем ЗП УГВР зі сторінок його офіціозу, дають широке формулювання своїх позицій і свого ставлення до націоналістичного руху. В журналі „Революційний Демократ" ч. 2., відстоюючи ту ж саме думку, що і в „Українській Трибуні", а саме, що з большевизмом треба боротися з поступових позицій марксизму, вони пишуть: „...в СССР большевизм остаточно оформився як контр-революційна сила і боротьба з ним може йти тільки з позицій дійсного соціалізму. Большевизм це відчуває і тому така несамовита лють його проти всього лівого в СССР". Що ж то за „ліва", що з його позицій треба переборювати большевизм? Дається вичерпна відповідь і на це: „...советський дипломат Малік змушений оголосити, що розмова про советські концтабори — наклеп Троцького, Гітлера, Гімлера і Гебельса, тобто Сталін доручає ліві течії змішувати з фашизмом". Отже Гітлер, Гімлер, Гебельс — це фашизм, а Троцький — це і є ліва течія. Троцький — це той орієнтір, на якого треба спрямовувати ідеологічний зміст визвольної боротьби. Марксизм, як світоглядова доктрина і троцькізм — її соціально-політичний зміст — мусять стати позиціями визвольного руху: „в українській крайовій дійсності націоналістична ідеологія не

сполучна з визвольною боротьбою, а не марксизм, як запевняв торік українську еміграцію бандерівський ідеолог Борис Озерський". За твердженням Стиранок з націоналізмом взагалі вже покінчено. Це був лише стан, який зараз перейдено: „Не можна заперечувати випадкові заслуги націоналістичного руху, що його підпільна мережа дала організаційну форму, стала першим знаряддям революційних сил”...

„Але при тому відбулось справжнє чудо: залишені ОУН в Краю підпільники і емісари на всі 100% скапітулювали перед новою визвольною ідеєю”... „І якщо в Краю, а особливо в Західньо-українських Землях ще існують люди, вірні ОУН, то люди ті є таким же сирим матеріалом, яким була в махновському русі селянська стихія: вона тільки воювала, а ідеї давав їй політичний штаб анархістів”. (Підкр. наше). Тепер, після того „опозиція” устами В. Чайки дала „свою” інтерпретацію позиції визвольного руху, після того, як вона у своїй „розгубленості” звернулась за допомогою до Стиранок, таке завдання „давати ідеї” „сирому матеріалові”, що бореться на Україні, беруть на себе Стиранки і Майстренки. Вони на це дають свою згоду: „Таким чином, не маючи зв'язків з Красм, ми були фактично закордонними посланцями воюючої України. Це завдання ми тепер беремо на себе цілком

свідомо із всією відповідальністю”.

На цьому можна закінчити. Більшого уточнення позицій не потрібно. Пан Стахів може вважати себе цілком задоволеним. Він одержав вичерпну відповідь на своє запитання: „Де стоїмо?”. Тепер всі бачать, де вони стоять, або точніше, куди вони скотилися. Про це, власне, каже Стиранка в своєму „Революційному Демократі”: „...виходці з націоналістичної школи, які так дивогідно і блискуче перебудовуються в бік соціалізму”. Це, мабуть, і мав на увазі п. Стахів, коли писав: „...затративши ідейно-духову єдність з батьківщиною, піддається легше асиміляторським впливам цього чужого середовища і врешті розпливається в ньому”. Отже коло замкнене. Процес прийшов до свого закономірного кінця. Прогноз Організації справдився. Перестороги, що їх зробила Друга Надзвичайна Конференція т. зв. „опозиція” були правильні. Все живе і здорове вже відпало від неї. Процес ізоляції відбувся так швидко, що вже тепер те, що залишилось від „опозиції”, поставило себе цілковито поза межами націоналістичного руху. Далі події будуть розвиватися вже не в середині націоналістичного руху. Для кожного націоналіста цей процес мусить стати почальним. Він наочно довів, чим неминуче закінчиться всяке безпринципове політиканство в живому політичному організмі.

Передрук з краєвого бюлетеня „Бюро Інформації УГВР.” Квітень 1948 р.

Заява

Головного Командування Української Повстанської Армії

Як нам на українських землях стало відомо, деякі українські політичні групи на еміграції піддають під сумнів право Української Головної Визвольної Ради (УГВР) репрезентувати Українську Повстанську Армію (УПА), заперечують право УГВР виступати як Найвище Політичне Представництво і Керівництво українського визвольного самостійницького руху.

Ці ж еміграційні кола, використовуючи понадпартійність УПА, пробують заперечувати ту велику організаційну роль, яку відіграла ОУН, керована Степаном Бандерою, в процесі утворення й росту УПА і яку (ролю) ця організація продовжує відгравати сьогодні.

У зв'язку з цим Головне Командування Української Повстанської Армії заявляє:

1. Українська Повстанська Армія постала з бойових груп ОУН (керованої С. Бандерою) в 1942 р. в умовах завзятої боротьби українського народу проти гітлерівських загарбників. На протязі 1942—43 рр. до УПА долучилися широкі українські народні маси. УПА стала виразно всенациональною збройною силою. Вона стала найповнішим і загальним виявом самостійницької боротьби всього українського народу. З уваги на ці обставини виникла потреба утворити всенациональне політичне керівництво визвольно-революційної боротьби українсь-

кого народу. Ініціативу створення такого керівництва взяла на себе УПА. Як найважливіший пункт платформи для створення всенационального керівництва визвольної боротьби українського народу УПА висунула вимогу визнання потреби й доцільності активної революційної боротьби проти окупантів. На цій основі в м. липні 1944 (з конспіративних причин у всіх дотеперішніх публікаціях подавали місяць червень 1944 р.) на запільнім з'їзді політичних діячів, що стали на висунуту через УПА платформу і що були в цей час на українських землях, утворилася Українська Головна Визвольна Рада. Перший Великий Збір УГВР також прийняв постанову про доповнення складу УГВР усіма тими політичними самостійницькими партіями й окремими політичними та громадськими діячами, які в майбутньому стануть на прийнятту Першим Великим Збором УГВР Платформу УГВР.

2. Від моменту утворення УГВР Українська Повстанська Армія підпорядковується лише УГВР і визнає УГВР за єдине своє Представництво й Керівництво. Від м. липня 1944 р. УГВР безпосередньо на українських землях практично керує УПА і в політичній, і в організаційно-персональній площині. Виступати від імені УПА за кордоном уповноважене лише Закордонне Представництво Української Головної Визвольної Ради.

3. Українську Головну Визвольну Раду визнає й підтримує український народ. На заклик УГВР український народ суцільно бойкотував, не зважаючи на найдикіший терор зорога. „вибори“ в т. зв. верховну раду ССРСР. Російсько-більшевицькі окупанти не могли зібрати навіть 10% добровільних голосів. І цей власне, всенародній бойкот обидвох „виборів“, проведений на заклик УГВР — це, в умовах більшевицької окупації України, найкращі вибори УГВР. Цим бойкотом „виборів“, як також найширшою підтримкою УПА, український народ недвозначно заявив, що він визнає УГВР за свій найвищий політичний Провід.

4. Українська Повстанська Армія понадпартійна. В ній борються всі, кому дорога справа Самостійної Української Держави, без різниці поглядів, політичних переконань і партійної приналежності. Але рівночасно з цим УПА цілком визнає той велетенський вклад, що його внесла ОУН, керована Степаном Бандерою, в справу утворення, зміцнення й

розвитку УПА. ОУН поклала основи під УПА. Вона скріпила її своїми високодійними кадрами (члени ОУН становлять понад 50% усього складу УПА), вона обстоює її політично від нападів як з боку національних ворогів України; вона доклала найбільших зусиль для успішного розвитку УПА і докладає їх сьогодні в рамках УГВР.

Головне Командування Української Повстанської Армії сподівається, що ця заява принесе нашій еміграції повну ясність у висвітлених нами питаннях, і вірить, що українська як стара, так і нова еміграція потрапить гідно репрезентувати наш народ перед світом, що вона йтиме разом із скривавленим у боротьбі Краєм під керівництвом Української Головної Визвольної Ради до великої Метри — Української Самостійної Соборної Держави.

**Генерал ТАРАС ЧУПРИНКА
ГОЛОВНИЙ КОМАНДИР УПА**

ВІД РЕДАКЦІ:

Заява Головного Командування Української Повстанської Армії цілком ясно вивислює справи, над якими довгий час невгадали дискусії, що часто набирала характеру політичної спекуляції

Заява Головного Командира, Ген. Чупринки, стверджує пляновість, координованість, однонапрямність і політичну завершеність усього національно-визвольного руху на Україні і національно-визвольної революційної боротьби.

В заяві подано по-військовому, стисло й чітко політичну генезу рушійних сил національно-визвольної боротьби, ролю кожного чинника зокрема — ОУН, УПА і УГВР — та їх взаємодію в цілості революційного процесу.

В світлі цієї заяви стає особливо очевидним, що спроби політичного представництва суверенної волі українського народу еміграційними партіями і течіями позбавлені всякого сенсу, коли це представництво не спирається на політичний мандат національно-визвольних сил, що ведуть реальну політику —

революційну боротьбу на батьківщині — ОУН, УПА і УГВР.

Так само треба виразно підкреслити, що тенденції й напрямні в роботі Закордонного Представництва УГВР, які заіснували на еміграції і всупереч політичній лінії краю, виявляються в замиканні політичної акції Представництва від участі представників самостійницьких течій, напрямків і партій — хибні і не відповідають політичній лінії УГВР. Тенденції ж Закордонного Представництва до вилучення з політичної системи національно-визвольної боротьби революційної ОУН, як вирішальної політичної сили, нічого спільного не мають з красою дійсності і політичними напрямними, на яких ця боротьба ведеться.

Заява Головного Командування ще раз документально стверджує революційно-політичну систему організації визвольної боротьби — ОУН—УПА—УГВР — в краю, як три взаємно-невід'ємні складовини цілого: революційна ідея, революційний чин і революційна організація, що в цілості дає революційно-визвольну боротьбу нації.

О. Гончарук

Українська Повстанська Армія — носій ідей визволення і дружби народів

(Закінчення)

III.

Велику політичну роботу УПА провела і серед народів — сусідів. Зовсім зрозуміло, що найбільшою вона була серед польського народу, бо поляки від найдовшого часу й на найширшій території зустрічалися з українським революційно-визвольним рухом, з діяльністю УПА, зокрема останнім часом, коли доля поставила обидва ці народи в однакове становище поневолених народів.

Хоч нашою темою не є розглядати питання українсько-польських взаємин в цілому, ми мусимо

на самому початку сказати ясно, що ці взаємини не були світлими, що вони не були такими, як могли бути і як того вимагали життєві інтереси обох народів. Це нам потрібно зазначити для того, щоб чіткіше показали зміни, які зайшли щодо цього сьогодні, щоб якнайвиразніше висвітлити роботу УПА, яка, головним чином, привела до цих змін.

Сумний вантаж минулого, вантаж ненависти й постійної ворожнечі не дозволяв обидвом народам знайти спільної мови. Навіть тяжкі дні німецької окупації, коли обидва народи однаково гнобилися,

не зробили якихось серйозних практичних зворушень у стосунках наших народів. Занадто сильно польські імперіялістичні кола отруїли душу свого народу шовінізмом, щоб він міг так скоро позбутися його, щоб міг звільнитися від впливів цього шовінізму на його думанні і дії. УПА, проте, вперто і послідовно переконувала польський народ про потребу не тільки дружнього співчуття, а й найактивнішої співпраці з українським народом. Довго знаходили ці заклики слабкий відгомін. Щойно перед лицем нової загрози з боку большевицького імперіялізму настало серед поляків протверезіння. Але, в ім'я правди треба сказати, що це протверезіння не настало зразу й що воно сьогодні ще не є загальне.

Ідучи за своїми короткозорими провідниками, поляки спочатку оцінювали большевиків як союзників, як визволителів, а не як імперіялістів, однакових ворогів українського і польського народів. Частина поляків приступила до співпраці з большевиками в боротьбі проти українського національно-визвольного руху, взяла активну участь у виселенні українців на захід від лінії Керзона, в виселенні, яке УПА гостро засудила як таке, що відбувається всупереч згоді обох народів, відповідає тільки імперіялістичним цілям сталінської кліки й їх агентам. Польські агенти Сталіна зручно розбурхали пристрасті польських мас і нацькували їх проти українців, а польські горе-провідники, а за ними й частина народних мас не здавала собі навіть справи, як ллють вони воду на большевицький млин.

Та навіть у цій обстановці УПА, керована УГВР і вірна її принципам, з неменшою завзятістю і послідовністю, переконувала в слушності своєї роботи й її корисності для обидвох народів, продовжувала роз'яснювати польському народові такі досліджувані на собі правди:

1. Большевицькі імперіялісти готують польському народові таке ж саме поневолення, як і українському народові;

2. Щоб забезпечити успіх своєї боротьби, польський народ мусить відмовитися від штучно прищеплюваного йому імперіялізму й шовінізму та стати на шлях співпраці з іншими народами, зокрема з сусіднім українським народом;

3. Польський народ мусить відкинути всі половинчасті парламентарні методи боротьби як непридатні в боротьбі з большевизмом і обрати революційний шлях боротьби.

З цією метою відділи УПА провели багато зборів із польським населенням, розповсюдили велику кількість літератури: закликів, листівок, брошур. До чільних польських громадян висилано окремі листи.

В одній з таких брошур, виданій також польською мовою, читаємо:

„Сьогодні Росія увірвалася так далеко вглиб Європи, як ніколи в історії дотепер. Та й ще готується до дальших підбоїв. Большевицькі імперіялісти не спиняються і не спиняться перед нічим і ніким. Котрий народ попав у їхні криваві лапи, йому лишається дві дороги: або вбити цього хижака і в цей спосіб вирватися з обіймів смерті, або дати себе з'їсти московському людоджерові й загинути. Всякі хитрощі, компроміси є тіль-

ки самообдурюванням, а в наслідках приносять загибель.

Для кожного поневоленого большевиками народу є тільки один фронт, що веде до визволення і життя — фронт протибольшевицький... Ця правда з кожним днем большевицької дійсності і для поляків стає більше ясною і абсолютною". (Зенон Савченко, „Польсько-українські взаємини", стор. 26.).

Кожному полякові треба пам'ятати, що тільки на протибольшевицькому фронті і на його побоїщах вирішиться доля Польщі, доля майбутніх польських поколінь і на це повинні бути звернені очі і зусилля кожного поляка і польки.

Надію на те, що конференції, вибори або натиск західних великодержав можуть дати польським державну незалежність без їхньої боротьби — гірко поляків заведуть. Поки Сталін має силу, він не вступиться з польських земель і завжди знайде спосіб для втримання петлі на шиї польського народу (там же, стор. 34.).

Отже, в такій ситуації лише співпраця польського народу з українським і другими народами з'являється передумовою здобуття польської самостійної держави і гарантією її існування... Ми не хочемо ворогувати з польським народом, а навпаки, ми хочемо разом перемогти й після перемоги жити в щиросусідських взаєминах" (там же, стор. 36.).

Перестерігаючи польський народ перед шкідливістю не революційної тактики, українські повстанці писали в одній з численних листівок:

**„ПОЛЯКИ І БІЙЦІ ПІДПІЛЬНОЇ АРМІЇ!
ПРОВІДНИКИ ПАРТІЙ! ІНТЕЛІГЕНЦІЕ!**

У Ваших руках лежить майбутнє Вашого народу. Не говоріть своєму народові недомовлених слів, бо тим викликаєте ще більший хаос і дезорієнтацію, які оволоділи Вашим народом. Не стосуйте тактики „тихше води, ніжче трави", бо цим допомагаєте ворогові розкласти нутро Ваших рядів, розухвалюєте ворога, опортунізуєте себе, уможливуєте погром, який готує Вам НКВД і УБП. Не мовчіть, бо цим допомагаєте Москві баламутити Вас і Ваш народ. Не орієнтуйте себе і його на якісь магічні зовнішні сили, на конфлікт між Заходом і Сходом. Він може й не бути зараз, але Ваш народ мусить жити й боротися. Скажіть йому правду, бо він поневолений, скажіть, що чекає його в майбутньому, коли не підійме боротьби. Здемакуйте всі огидні і перфідні задуми Москви і її агентів. Виразно вкажіть народові, за що і проти кого він повинен боротися. Скажіть йому правду, що тільки по руїнах московсько-большевицької імперії веде дорога до волі і життя. Скажіть йому правду, що його доля буде вирішена на протибольшевицькому фронті пліч-о-пліч з іншими поневоленими народами. Повеďte рішучу атаку проти кремлівської агентури. Тільки в боротьбі може прийти чіткий поділ на чесних громадян і большевицький бур'ян. Жертв не бійтеся, бо якщо не поведете боротьби, будете складати їх більше, але вони будуть тихі і безкорисні" (із листівки польською мовою „Поляки", жовтень 48 р.).

Бачимо, отже, якою переконливістю і політичною далекозорістю та чистою революційністю просякнуті всі ці слова УПА. Та вони були підтвердженням цілої діяльності УПА, яка не лише на словах, а й на ділі доказала, що щиро прагне до справжнього співробітництва з польським народом. До того ж само життя переконувало польську громадськість у необхідності рішучої боротьби з большевизмом, а тим самим тісної співпраці з українським народом і всіма поневоленими народами. Саме життя з кожним днем сильніше підтверджувало правильність того, що говорила УПА, перед чим перестерігала, що пропонувала.

Все це разом, хоча поволі, вплинуло на протязі 1945—46 рр. на безперечне покращання взаємин між обидвома народами. УПА одержала від окремих польських передових людей, від певних груп польської громадськості численні листи, в яких вони одностайно заявлялися за співпрацю з українським народом, пересилали побажання для УПА, нап'ятовували тих, хто перешкоджає такій співпраці, засуджували злочин виродків польського суспільства. Такі погляди польська суспільність висловлювала в розмовах із повстанцями, на мітингах, на спеціальних нарадах та в інших різних формах. В польських селах повстанців почали приймати як дорогих гостей і подавати всяку допомогу, відмовляючи в той же час притулку тим бандитам, що потрапили оминати справедливої і заслуженої народної кари.

Вже в грудні 45 р. УПА в своїй відозві до поляків констатувала радісний факт покращання польсько-українських взаємин.

„На протязі літа, осені і початку зими 45 р. ми мали багато доказів, що польська суспільність у більшості змінила своє відношення до українського населення на позитивне. Ми мали також не меншій докази щирої співпраці у спільній боротьбі проти імперіалістичної советської Росії, яка з'являється спільним ворогом визвольної самостійницьких змагань обидвох наших народів.

Широкі кола польської громадськості відсахнулися також від акції примусового переселення українців як акції большевицької. В численних випадках представники різних верств і польських політичних угруповань засудили протиукраїнську терористичну переселенчу акцію і допомагали українському населенню уникнути її жахливих наслідків. В деяких околицях польські політичні організації видали навіть листівки, в яких закликали польське військо, міліцію, польську громадськість до припинення цієї акції і саботажу наказів советських офіцерів, що, вбрані в польські мундури, керують цілою протиукраїнською і типопольською політикою. Можемо занотувати цілий ряд виявів активного спротиву цій терористичній большевицькій політиці”.

Навівши деякі конкретні факти, в листівці стверджується також, що факти ці „вимовно свідчать про те, що ми вже є на правильному шляху, що це є найважливіший перший початок, велід за яким ми повинні йти далі, аж до повного зреалізування постуляту нашої незалежної народної по-

літики” (із відозви польською мовою „Поляки” грудень 45 р.).

Про симпатії польського народу до УПА, зокрема тієї частини, яка безпосередньо зустрічається з УПА, можна писати багато, але ми вже для скорочення наведемо тільки одне місце з польської протибольшевицької газети „Нове горизонти”, газети, що як відомо, нічого доброго про УПА не напише, і тому її твердження є тим більше знаменними. Ось що пише вона в статті якогось майора Е. Г. „Коли кінець бандам?”:

„Частина (військова) громадянина полк. Попки прибула до Перемишля під кінець 1945 р.... Багато має завдань, але найголовніше й основне — боротьба з бандитами (так звичайно ці агенти висловлюються про УПА — О. Г.).

Що ж, коли військо стірає тут велику перешкоду й то, на жаль, з боку, з якого б сподіватися зовсім чогось іншого.

Тою перешкодою є брак співпраці місцевого громадянства з військом.”

Навівши як приклад наскок на Оріхівці під Перемишлем, в якому, на думку автора, брали участь 500 повстанців, він вигукує:

„Адже ж це не шпилька! Десь ті люди мали зброю, десь діяв їх штаб, десь вони збирались, якимись дорогами йшли до цілі наскоку, хтось їх мусів стрічати, бачити, знати про них, а чи хтось про це вчасно повідомив?

Ні!

На жаль, коли прийшов відділ війська, з трудом зібраний... ніхто жадної конкретної допомоги не подав, не потрапив чи не хотів показати слідів...

Чому так діється, що досі — не зважаючи на переселення багатьох українців. — бандити знаходять допомогу в багатьох селах, одержують провідників, постачальників харчів, розвідачів, шпигунів, зв'язківців, кур'єрів?

Чому так мало цієї допомоги одержує військо від своїх земляків, від громадян, яких боронить?

Гірше!

Чому так багато чесних поляків толерують, коли найгірші українські націоналісти підшиваються під польське громадянство? Чому не оголошують про знаних їм бандерівців?...

„Терор українських фашистів (який є, очевидно, безсоромною вигадкою польсько-большевицького борзописця — О. Г.) ... є злим виправданням пасивності”.

Дальше автор приходиться до песимістичних висновків, що відділи УПА не будуть знищені,

— „Якщо не буде співпраці цілого населення з військом, якщо поляки будуть працювати для банд, служити їм за розвідачів, покійрно віддавати харчові контингенти, слухняно виконувати накази..., якщо будуть слухняно пускати фальшиві поголоски, алярми там, де це потрібно бандам, і скривати дбайливо дійсні відомості про рух банд, їх магазини, криївки і т. п.” (Нове горизонти” тижневик міста і Перемиського повіту, 4 серпня 1946 р.).

Як бачимо, це крик розпуки польських агентів, які розраховували на те, що, насильно викинувши українське населення, відберуть базу для діяльності УПА. А тим часом змушені самі признатися, що польське населення допомагає УПА, а не їм. Очевидно, польське населення знає, кому воно має допомагати й нічого його вчити сталінським найманцям.

На окреме відмічення заслуговує сторінка роботи УПА серед т. зв. Війська Польського, яке агентурний польський уряд кинув для проведення ганебної виселенчої акції і боротьби проти УПА. З боку УПА цим польським воякам, що перебувають під командуванням енкаведівських офіцерів, було досить вияснено, що українські повстанці проти них не воюють, що їм немає чого вмирати за сталінських вислужників.

Українські повстанці писали в своїй листівці з червня 46 р.:

„Запродані чужим, кремлівським диктаторам, сьогоднішні керівники уряду наказують Вам тероризувати й виганяти українське населення з його хат, як також наказують Вам робити облави на Ваших власних братів — польських патріотів...

Пам'ятайте однак, польські жовніри, що цей шлях вислужування чужим імперіялістам не тільки огидний і ганебний, а також погубний для Вас самих.

Хто в той чи інший спосіб допомагає скріплювати міць і могутність імперіялістичної Москви, той готус і кус кайдани власному народові.

Жовніри війська польського! Подумайте, де Ваше місце, чи по боці тих, які служать інтересам Москви, чи, навпаки, в рядах тих, які героїчно борються проти Москви і її імперіялістичних заганяючих апетитів так само, як боролась дотепер проти гітлерівсько-німецьких імперіялістів...

Багато поляків і українців, найкращих патріотів єднає сьогодні одна спільна мета і боротьба за волю проти московсько-більшевицької тиранії. Ідьте і Ви цим шляхом, а не шляхом ганьби і зради". (Із відозви польською мовою „До польського війська").

Такі переконливі заклики УПА, зовсім зрозуміло, були прихильно прийняті вояцтвом, т. зв. війська польського, вони промовляли до їх переконань. В наслідок дійшло до самочинних заворушень, протиурядових мітингів. Вояки почали саботувати накази офіцерів, а під час боїв добровільно здаватися в повстанський полон, з якого їх звільнювано. Жадні протизаходи агентурного уряду не помагали. Жовніри з т. зв. війська польського, пізнавши всю правду про УПА, пізнавши її великі цілі боротися, не тільки самі поставились прихильно до УПА, а широко розносили славу про неї і здобували симпатії до неї щораз ширших кіл свого оточення.

Політична акція УПА серед польського народу, ведена з таким зусиллям і послідовністю, привела нарешті, не лише до перелому в настроях певної частини польського громадянства і війська, не лише здобула їх симпатії до боротьби УПА, а

й, що головне, довела до політичної і військової співпраці УПА з польськими підпільними самостійницькими організаціями і їх збройними відділами. Тим самим голошені УПА ідеї співпраці між народами та їхньої боротьби проти сталінських імперіялістів набрали реальних конкретних форм і на польському відтинку.

Ця співпраця проявляється у спільному поборованні переселенчої акції, знищуванні енкаведівських бандитів і їх польських агентів, визволюванні в'язнів, обороні мирного українського і польського населення, веденні політично-пропагандивних акцій і т. п. Хай одним з численних доказів такої численної співпраці послужить спільний великий наскок українських і польських відділів на сильний центр польсько-більшевицьких погромників місто Грубешів (27. 5. 46.), який закінчився повним успіхом.

Очевидно, що ця співпраця викликала неприховану лютю в таборі сталінських агентів. Вся агентурна преса в один голос закричала про те. Напр., газета „Ехо Кракова" з 18 вересня 46 р., цитуючи витяги з кореспонденції з краю про співпрацю з УПА, опублікованої (кореспонденції) в польських лондонських газетах, помістила їх під крикливим заголовком „Льондон хвалі вступу УПА". Цю статтю газета закінчує: „Ціла та кореспонденція, заповідливо підхоплена часописом „Дзеннік Польскі" і „Дзеннік Жолнежа", свідчить незаперечно не лише про підпільну співпрацю польсько-українську в сучасній хвилині, а також і про те, що деяким колам в Лондоні співпраця ця йде дуже на руку і зустрічається з її схваленням."

Цей крик агентів сталінського імперіялізму найкраще підтверджує, якою грізною є для них співпраця поневолених народів і як вони бояться її. Вони бо дуже добре здають собі справу, що порозуміння між українським і польським народами покладе край їхнім спекуляціям і завдасть найсильнішого удару їх імперіялістичній політиці.

В свою чергу це повинно остаточно переконати в потребі такої співпраці всіх тих, хто ще досі цього не зрозумів.

Засобом зміцнення дружби між нами і сусідніми народами є рейди відділів УПА на землі цих народів.

Цим шляхом УПА інформує про визвольну боротьбу українського народу та про життя в СРСР (головно ті народи, які самі не пережили страхіть большевицького режиму), активізує революційні протибольшевицькі сили цих народів, та підносить настрої цих народних мас, створює практичні передумови для конкретної співпраці цих народів в єдиному протибольшевицькому фронті.

Рейди відбуваються що якийсь час. Немає сумніву, що в теренах, де населення вже бачило українських повстанців, воно приймає їх як найдорожчих гостей. Але навіть тоді, коли воно стрічається з ними вперше, коли воно мало про них чуло, або зовсім не чуло, коли ворожа пропаганда встигає найменше очорнити УПА, поки ще встигає рейд розвинути, воно дуже скоро розпізнає, хто

такі повстанці, і пізнає в них не кого іншого, як бійців за найвищі ідеали людуства, вважає їх за месників народнього горя, в тому числі і їхнього, за борців великої справи — знищення сталінських імперіялістів. Правда, народ підходить до справи просто, але тим не менше трапляє в корінь. Напр., білоруський колгоспник, який стільки натерпівся під час німецької окупації від сталінської грабпартизанки і для якого вже тим самим кожна партизанка утотожнюється з грабунком, стрінувшись з українськими повстанцями заявляє: „Ви наші, бо не грабуєте“. Так само польські селяни Підляшшя, яким не менше далася в знаки большевицька партизанка, говорять повстанцям: „Ви ті, що не б'єте й не грабуєте“ (с. Любінь).

А що тільки не виписувала пробольшевицька преса про українських повстанців під час першого їх рейду на Словаччину в осени 45 р. Та проте словацьке населення всюди прийняло повстанців з щирим серцем і відкритими обіймами. Воно зразу, ще до того, як могло наочно переконатися про справжні цілі боротьби УПА і її приходу на Словаччину, відчуло, що повстанці — є народні борці і передвісники великого революційного зриву, що розторожить сталінську тюрму народів і визволить поневолені в ній народи.

Це явище не випадкове. Воно природне, бо боротьба УПА і її прогресивні ідеї дуже близькі всім поневоленім і загроженим сталінським імперіялізмом народам. Вони, можна сказати, є ідеями також і цих народів. З другого боку таке ставлення всіх інших народів до УПА вимовно підтверджує життєвість ідей, голошених УПАрмією, ідей дружби і співпраці між народами та спільної боротьби цих народів в єдиному фронті проти сталінських імперіялістів.

НКВД, розуміючи велике значення рейдів УПА в напрямі революціонування народних мас і консолідації всіх поневолених народів, всіляко намагається їм перешкодити. В першу чергу, вони сильно обсаджували військом кордони. Напр., з метою не допустити відділів УПА на Білорусь, НКВД сильно обставило військом Дніпро-Бузький канал. Та проте такі рейди, почавши від осени 1944 року, відбувалися на Білорусі постійно. Білоруське населення з кожним разом радо вітало і приймає в себе українських повстанців. Слава про них, про їх героїчні подвиги блискавично неслася разом по цілій Білорусі.

В січні 46 р. між НКВД і чесько-словацьким представником був підписаний тимчасовий договір. частину якого передаємо в перекладі:

„Суворо таємне.

Договір.

Про взаємний перехід державних кордонів пограничними військами ССРСР і чесько-словацькими пограничними військами з метою переслідування і ліквідування переходячих банд і про взаємну співпрацю. зв'язану з цим.

1 січня 1946 р. нижче підписаний представник пограничних військ НКВД Закарпатської області підполк. Конторов П., і, з другого боку, представник 4 РД підполк. чесько-словацької армії

Ян Станек, підтвердили пропозицію підполковника Станека про перехід державних кордонів відділами пограничних військ на терен ССРСР з метою переслідування і ліквідування банд, які переходять границю.

З цією метою заключається такий договір:

1. Командування советських пограничних військ погоджується з пропозицією підполк. Станека про взаємний перехід державних кордонів відділами советських і чесько-словацьких пограничних військ з метою переслідування переходячих банд“.

В дальших пунктах перераховуються конкретні заходи, як встановлення сигналів, розпізнавчих знаків, кличок і т. п. Договір підписали підполк. Конторов П. та підполк. Ян Станек.

Та всі ці заходи, що мали своєю метою перешкодити новим рейдам УПА на Словаччину, нічого не помогли. Весною 1946 р. відділи УПА відбули знову великий рейд на Словаччину, який охопив такі повіті: Межиляборці, Стрпків, Гіральтовці, Бордів, Пряшів, Бранов, Сабінов, Гуменне, Михайлівці і досягнуло Кошиць. В масово розкинутих листівках (українською, словацькою і чеською мовами) повстанці зверталися до чехів і словаків:

„Чехи і словаки!.. Брутальне насильство, масове переслідування мирного населення, арештування, розстріли, вивози на Сибір і Північний Льодовий океан, зопротування до концтаборів, грабж і терор шаліють сьогодні по всій Україні!

Хай це буде пересторогою для всіх народів, які ще не побачили большевицької практики зблизка.

Пам'ятайте, що така, справді страшна, доля чекає в майбутньому й Ваші народи, як тільки зміцниться большевицьке ярмо над Вами. Московсько-большевицькі імперіялісти таку долю готують цілій Європі. Тому сьогодні першим обов'язком усіх волелюбних, дійсно демократичних народів є приступити до спільної оборони й боротьби проти загрози нової червоної фашистської тотальної тиранії, яку несе цілому світові московський імперіялізм.

Український народ був першою жертвою московського червоного фашизму й перший підняв боротьбу проти нього...

Україна кличе Вас, наші брати-сусіди, до боротьби за цю велику священну справу.

Вояки чехо-словацької армії!

Пам'ятайте, що ми, українські повстанці боремося за найвищі і найшляхетніші людські ідеали волі, братерства і рівноправности всіх народів, боремося за національне і соціяльне визволення, рівність і справедливість для кожного народу і людини.

За ці ідеали ми проливали свою кров цілі три роки в боротьбі проти німецької окупації, а зараз продовжуємо цю боротьбу за ті ж самі ідеали проти большевицької окупації.

Тому не виступайте проти українських повстанців, не стріляйте до нас, а еднайтеся з нами і допомагайте нам“. (Із листівки „Чехи. Словаки. Вояки“, квітень 46 р.).

Рейд виявив, що ці повстанські заклики населення Словаччини повністю зрозуміло, що воно цілком на боці УПА. Словацькі вояки не виступали проти українських повстанців, а навпаки, шукали зв'язків із ними (напр., один вояк чеської армії спеціально приїхав з Праги на Словаччину, щоб вступити до УПА і зі зброєю в руках боротися проти сталінських імперіялістів, які змагають до повного поневолення його батьківщини). У виборах, що відбулися невдовзі після рейду, словацьке населення завдало соромної поразки сталінським агентам із словацької компартії. Це, як і оголошення воєнного стану на Словаччині, масові арешти, що посилювались вслід за рейдом і виборами, свідчать про розростання протибольшевицької боротьби на Словаччині, тієї боротьби, в огні якої зростає і міцніє спільний фронт народів, поневолених і загрожених московськими імперіялістами, необхідність якого висунула й гаряче весь час проповідує УПА.

*

Показником того, в якій мірі ідеї УПА прийняті всіма народами, може служити відношення національних меншин до УПА, що живуть на Україні. Не треба при тому забувати, що ще в недавньому минулому на різних частинах нашої території вони належали до панівних народів, використовували своїми імперіялістичними клітками як знаряддя боротьби проти українського народу і, одурманені шовінізмом, відмовляли українському народові не тільки права на ті чи інші українські землі, а й часто навіть на власну державу.

Яке відмінне становище маємо сьогодні! Робота УПА докорінно змінила картину відношення національних меншин до українського народу і його визвольних змагань. Щезли, штучно розпалювані колись, національна ненависть і сварки. Національні меншини послухали заклик УГВР.

„Всі національні меншини, що живуть на українських землях, закликаємо в українську визвольну боротьбу. Їм забезпечуємо повні громадянські права в українській державі!“ (з Універсалу, червень 44 р.).

Переконані, що в українській державі вони користуватимуться всіма правами нарівні з українцями, що їм гарантоване буде пошанування їхньої національної окремішності, що УПА бореться за знищення всякого національного гніту, вони ставляться до УПА з такою ж любов'ю і довір'ям, як і український народ. Крім того, безпосередньо переживаючи всі страхіння большевицького режиму, вони свідомі, що боротьба УПА polegає боротьбу їхніх народів на матірних землях. Вони свідомі, що повстання Самостійної Української Держави і побудова нового справедливого ладу на сході є також гарантією самостійності і їхніх народів.

Чехи, яких зараз так багато живе на Волині, як під час гітлерівської, так і большевицької окупації весь час прихильно ставилися і ставляться до УПА, допомагають їй і так само як і українці, терплять за це переслідування НКВД. Вистачить для прикладу згадати, що 22. 4. 46 р. сталінські опричники спалили в с. Софійка (район Верба, Рівен-

ської області) 16 чеських господарств. Очевидно, що всі чехи інакше думають, ніж деякі їхні земляки, що сьогодні йдуть на співпрацю із сталінськими імперіялістами й допомагають большевицькій агентурі Готвальд і Ко зтягнути пута на свій народ, приготувати перехід ЧСР на ЧССР.

А ось факт, а він далеко на одинокий, який найкраще ілюструє нам відношення до УПА мад'яр (Карпатська Україна). Повстанці влаштували мітинг для мад'ярського населення. Присутні мад'яри бурною оплесків переривали повстанський виступ, вони цілковито схвалювали боротьбу УПА, а молодь, захоплена її ідеями, сама понищила всі портрети Сталіна і його соратників та большевицькі льозунги, що висіли в салі зборів.

Не інакше стоїть справа щодо румунів. Румунське населення на Буковині в прикордонній смузі Закарпаття з великою прихильністю ставиться до УПА. Українські повстанці знаходять у нього щирішу допомогу і всяку підтримку (переховує раних, подає потрібні інформації, служить тереновими водіями і т. п.).

Про поляків ми вже говорили. Якщо говориться про них як національну меншину в Україні, то треба зазначити, що тепер большевики майже всіх поляків переселили до Польщі. Небагато тих, які залишилися, але вони ставляться до українського визвольного руху наскрізь позитивно...

*

Так виглядають ці величезні політичні досягнення УПА в напрямі виявлення і згуртування революційних сил народів, поневолених чи загрожених сталінським імперіялізмом, досягнення, здобуті протягом п'ятиох років її багатогранної діяльності і героїчної боротьби. Ці успіхи стають тим більшими, коли зважити, що вони були досягнуті в безпосередній боротьбі проти озвірілих імперіялістів, спочатку гітлерівських, а потім сталінських, при чому в обстановці, коли ці останні вийшли переможцями з війни і кинули проти УПА всі сили свого терористичного гнобительського апарату. Ні одній революційній армії в світі, ні одній революційно-визвольній організації не приходилось і не приходиться боротися в таких несприятливих умовах, як УПАрмії. І те, що УПА має зараз такі досягнення, найкраще свідчить про її силу, про її життєвість, що випливають передусім з її великих передових ідей. І саме в цій ідейно-політичній силі УПА, силі її політичних ідей лежить тасмниця тієї великої прихильності, того захоплення, що їх до УПА виявляють сьогодні всі народи, поневолені і загрожени сталінським імперіялізмом. Боротьба УПА, її кличі тому знаходять загальне розуміння, що вони справедливі, що вони прогресивні, бо це боротьба поневолених проти поневолювачів, експлуатованих проти експлуататорів, бо це боротьба великого й світлого проти гнилого, низького і підлого.

Успіхи УПА впливають також з її великого політичного досвіду, що є вислідом довгої визвольної боротьби українського народу. Власне УПА в найскладніших ситуаціях, в найбільше не-виразних констеляціях завжди ставила кожне по-

літичне питання з надзвичайною ясністю і чіткістю. Вона виразно поставила (і здійснювала в житті) справу необхідності боротьби як проти гітлерівських, так і проти сталінських імперіялістів. Вона повністю розкрила, що обидва ці імперіялізми є фактично одного фашистського походження, і що вони однаково являють собою найбільшу загрозу всім волелюбним народам.

Саме УПА першою висунула потреби спільного фронту народів, поневолених і загрожених сталінським імперіялізмом, вона цей клич гаряче проповідувала і проповідує. Вона зробила в цьому напрямі перші практичні кроки. І коли вже сьогодні існує Антибольшевицький Блок Народів (АБН), до якого входить і в якому активну участь приймає УГВР, що керує боротьбою УПА, то, безперечно, вклад УПА в цю велику справу єднання поневолених народів — великий. Немає сумніву, що

з усіх протибольшевицьких сил УПА вирізняється найбільше як своєю організованістю, так і найкращим знанням большевицької дійсності і взагалі політики сталінських імперіялістів, а також виразною програмою дій, програмою розвалу найжорстокішої в історії людства сталінської тюрми народів.

Ці конкретні досягнення на шляху творення єдиного протибольшевицького фронту всіх народів, це посилення протибольшевицької боротьби, що настало сьогодні в СРСР, цей зріст протибольшевицьких настроїв і правильного уявлення про сталінських імперіялістів поза межами СРСР — це все ще раз переконує нас, що поневолені народи переможуть, що сталінська тюрма народів їх об'єднаними силами буде розгромлена і що тоді затріюмфує справжня воля, мир і дружба народів.

Як розуміти концепцію власних сил у нашій національно-визвольній боротьбі

Орієнтація на сили власного народу в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу — це те, що найосновніше завжди відрізняло нас від інших українських політичних угруповань. В той час, як ОУН з самого початку своєї діяльності виразно стала на становищі, що український народ може визволитися тільки власними силами, і розпочала організацію цих сил, інші українські політичні партії узалежнювали визволення України від чужих, зовнішніх сил. Нашу концепцію власних сил вони вважали за нереальну. Ці партії сьогодні щезли з українських земель разом з тими, на кого вони орієнтувалися, не зробивши нічого для справи визволення. Багато „реальних політиків” із партійних середовищ скотилося в багно прислужництва, в багно ворожої агентури й раз назавжди скомпромітувало себе в очах народу. Наша ж Організація із своєю „нереальною” концепцією власних сил залишилася єдиною політичною силою на землях. ОУН, очистивши свої ряди від людей, що також пхали її на шлях спекулянтства й узалежнення від чужих сил, з честю пройшла вогневу пробу останніх бурхливих років і нині з вірою дивиться вперед.

Крах опортуністичних українських партій і ріст ОУН переконливо показали нам на власному досвіді, що концепція власних сил — єдиноправильна концепція, що тільки вона витримує всі випробовання життя. Орієнтація на чужі сили веде політичний рух до неминучого розвалу; вона криє в собі небезпеку перетворення на чужу агентуру тих, хто її визнає. Вона штовхає на шлях прислужництва зовнішнім силам навіть у тому випадку, коли ці сили явно топчуть права поневоленого народу.

Та це не єдиний доказ правильності концепції власних сил. Під час другої імперіялістичної війни український народ двічі зазнав „визволення” чужи-

ми силами. В 1941 р. його „визволяли” гітлерівці. В 1944 р. його знову „визволяли” большевики. Ми зайвий раз переконалися, що всяке чуже „визволення” — це імперіялістичне поневолення, колоніальний гніт, грабж наших багатств, визиск нашої праці, знищення наших культурних надбань. Ми зайвий раз переконалися в тому, що визволення нам ніхто не дасть, ніхто не подарує, воно не прийде само від себе. Волю ми мусимо здобути самі. За неї нам треба боротись.

Орієнтація на чужі сили — це цілком згубна саме тоді, коли б не розбудовували власних сил, орієнтація; вона веде лише до заміни одного окупанта іншим, а не до визволення. Вона затемнює народнім масам дійсний образ речей, вводить народ в обман щодо справжніх цілей зовнішніх сил і тим самим полегшує новому окупантові здійснення його загарбницької політики.

Думати ще сьогодні, що когось зворушить наше тяжке становище, що „культурний світ” не може миритися з большевицькою тиранією і її безконечними злочинами і що тому основне — лиш інформувати світ про наші терпіння, — це, м'яко кажучи, чиста наївність. Хоча світ сьогодні не знає ще добре СРСР, але все таки не знає він дуже мало. Та проте цей обнадіяний деким світ не знайшов сьогодні нічого кращого, як „радити” разом з большевицькими катями в Організації Об'єднаних Націй над „забезпеченням миру”, „демократією”, „незалежності” народів. Занадто егоїстичний цей „культурний світ”, щоб боліти нашою долею. Занадто він любить себе, щоб думати про нас. Цей світ зворушується тільки тоді, коли припікає його самого. Але й тоді він пригадає собі інших не з якихось дружніх мотивів, але з холодних розрахунків знайти сили, які послаблювали б того, хто йому загрожує. Хай пам'ятають усі ті, хто орієнтується на чужі сили, що кожна держава завжди уза-

лежне свою оцінку іншого народу не від міри горя, що його переживас даний народ, не від того, скільки народу на цю державу орієнтується, а від того, яку конкретну силу являє собою даний народ у власних розрахунках цієї держави. Немає жодної держави, що думала б і поводитися б інакше.

Таким чином, орієнтація на чужі сили, як основний чинник нашого визволення, це політично найбільш нереальна концепція, бо вона узалежнює визволення від політики, диктованої виключно інтересами чужих сил. А цим силам питання нашого визволення цілком байдуже, ці сили можуть принести нас у жертву своїм власним інтересам, що їх вони ставлять над усе. Орієнтуватися на чужі сили — це означає будувати наше визволення на непевному й хиткому фундаменті, що кожної хвилини може завалитися, а з ним упадуть і наші пляни визволення.

Тому ми найрішучіше виступали й виступаємо проти орієнтації на чужі сили, як концепції політично нереальної й згубної, як такої концепції, що спрямовує змагання народу на сліпу дорогу. Єдина правильна концепція — це концепція сили власного народу.

Ці сили існують реально, ці сили великі, вони ніколи не заведуть. Їх тільки треба видобути, zorganizувати і вміло повести на боротьбу.

Віра у власні сили збільшує сили власного народу, зміцнює його волю й витривалість у боротьбі, рятує перед розчаруванням, що на нього прирікає орієнтація на чужі сили. Концепція власних сил дозволяє виразно бачити поставлену мету, точно розуміти весь тягар і труднощі боротьби за визволення, а при тому вона не викликає страху перед цими труднощами й тим самим дозволяє правильно zorganizувати визвольну боротьбу.

Концепція власних сил важлива для нас не тільки з політично-морального погляду, вона важлива насамперед з погляду реально-політичного, чого, власне, не бачать усі супротивники цієї концепції. Під власними силами, як реально-політичним фактором, розуміємо сили, готові активно боротися за Українську Самостійну Соборну Державу, постійне випробування таких сил, гуртування їх у революційну організацію і об'єднання довкола цієї організації широких народніх мас. І тільки таким силам ми надаємо реально-політичного значення. Бо якщо ніхто нам визволення не дасть, а це велика й болюча, нами самими на досвіді перевірена правда, і коли ми самі не будемо за нього боротися, то якже ж уявити собі наше визволення. Адже ж на чудо сподіватись не можемо. Сильна революційна організація, що об'єднує довкола себе народні маси, — це єдина реальна запорука нашого визволення!

Без існування організованих сил, готових боротися за визволення, ми не лише ніколи не здобули б волі, але взагалі могли б перестати існувати як окрема нація. В нашій історії з кінцем 18 ст. ми були вже в такому становищі, коли нам загрожувала небезпека зчезнути як окрема нація й перетворитися в „русске плем'я". А така небезпека загрожувала нам саме тому, що не було в нас тоді сил, які боролися б за визволення України, які б бодай сказали народів його ім'я. То ж не диво,

що й у ХХ ст. нам довелося боротися за те, щоб світ визнав за нами право окремої нації.

Щойно з появою Шевченка, що сказав: „хто ми, чії сини, яких батьків, ким, за що закуті", що відкрив перед усім народом велику правду: „В своїй хаті своя правда, і сила, і воля", — ми могли виступити на шлях справжнього національного відродження. Але ще навіть у 1917-18 рр. ми не могли здобути визволення, бо замало було тих сил, які за таке визволення боролися б, які могли б повести за собою маси.

А чи сьогодні, коли російсько-більшевицькі загартники так жорстоко фізично винищують наш народ, коли ведуть найсильніший у нашій історії і найхитріше обдуманий русифікаторський наступ на нас, нам не загрожує небезпека зникнути як нація? Коли б не було сил, які цьому большевицькому наступові протиставляться, то, очевидно, що так. Бо хто б розкривав колоніально-експлуататорську політику большевиків народів, стероризованому, зіпхненому на дно людських злиднів і примушеному думати лише за шматок хліба? Хто б охороняв його від русифікації й розвивав його національну свідомість? Хто б організував його стихійне незадоволення, хто вказав би йому на вихід із його становища й запалив вірою в перемогу? Адже ж ми наочно спостерігаємо сьогодні, що на тих обширах, де ворогові вдалося цілковито надовше знищити самостійницькі сили, там народні маси перебувають у стані повного занепаду, зневіри, крайнього зануку національної свідомості. І чи ж можна навіть мріяти про наше визволення, про побудову власної держави, коли б таким був увесь наш народ, коли б треба починати від пробування національної свідомості! Ніколи в світі! Щонайбільше можна б сподіватися стихійних спалахів народнього гніву й ненависти, доля яких була б дуже сумнівна. А такий народ ми мали б саме тоді, коли б не розбудовували власних сил, готових боротися за самостійність України, коли б ми справу визволення поклали на якісь зовнішні сили.

Не було, немає й ніколи не знайдуться, ще раз підкреслюємо, такі чужі сили, які прийшли б до поневоленого народу, що не воює за своє визволення, „взяли б його за руку" й „вивели з дому неволі" до власного самостійного державного життя. Коли б ми не своїм політичним становищем, а за національно-політичною зрілістю перебували на рівні колонії, ми б не досягнули вищого політично-правного рівня, як власне колонії. Коли б ми були на рівні півколонії, ми досягнули б найвищого рівня півколонії. Коли ж ми, хоч і перебуваємо політично в становищі колонії, хоч являємо собою поневолений народ, але бореємося за наше визволення, ми його напевно здобудемо. Коли ми поневолена, але воююча нація, питання нашої самостійності зводиться тільки до питання довшого або коротшого часу, але ніколи до неможливості побудови власної держави взагалі.

А може, еміграція відіграла б ролю того чинника, що у відповідний момент повів би народ до визволення? Ні! Коли народ перебував в стадії повного занепаду, зануку своєї національної свідомості, то при дуже сприятливих умовах здорова еміграція, повернувши на землі, може щонайбіль-

ше стати чинником, який знову розпочне працю й боротьбу за визволення народу, тобто перетвориться на організатора власних сил. Повести маси на боротьбу вона не зможе, бо народ її не зрозуміє. Крім цього, еміграція легко попадає в залежність від зовнішніх сил, а тим самим справу визволення здає на гру інтересів цих сил.

У наших обставинах, коли російсько-більшевицькі загарбники мільйонами знищують український народ, коли в школі й комсомолі русифікують нашу молодь, коли відривають від народу інтелігенцію, коли купують за партійне корито перевертнів і зрадників, коли прищеплюють усьому народові рабське почуття меншевартості, — кожна інша, крім концепції власних сил, засуджує побудову Української Самостійної Держави на провал. Маємо вибирати: або бути зниченими як народ, чи в крайньому разі ще на сторіччя відтягнути справу нашого визволення, або власними силами вибороти незалежність України.

На щастя, у нас є вже революційна Організація — ОУН, до того ж Організація з довгорічним досвідом, і нам не треба щойно починати творення власних сил. Перед нами тепер завдання розбудувати власні сили до максимальних меж. Мусимо закріпити Організацію на всіх наших землях, мусимо об'єднати довкола ОУН увесь нарід, запалити його вірою у власні сили. До того ж треба об'єднати народ не симпатіями до нас і нашої боротьби. Цього замало. Нам треба об'єднати увесь народ так, щоб революційно-визвольний рух став єдиним керівником, якого народ визнає, якому підпорядковується і в якого єдино вірити.

Увесь народ об'єднаний довкола своєї революційної Організації, в яку він посилав своїх найкращих синів і дочок, увесь народ, що змагав до побудови власної держави з Організацією, яка вміло керує його визвольною боротьбою, — чи це не велика сила? Так, це велика сила! Це така сила, яка напевно забезпечить повне визволення українському народові.

Чи, покладаючись тільки на сили власного народу, ми відкидаємо всяку допомогу і всяких спільників? Звичайно, ні, бо це було б безглуздя. Хто так думає, той жакливо спрочує концепцію власних сил. Ми відкидаємо тільки таку допомогу, за яку мусимо платити новим поневоленням, таку допомогу, за якою приховується імперіалізм, тобто таку допомогу, яку принесли українському народові большевицькі й німецькі загарбники. Розбудовуючи ж власні сили, ми створюємо найкращі передумови для того, щоб знайти справжніх — потрібних нам спільників (у кого сила, в того й спільники), і забезпечуємо собі цим шляхом незалежне рівноправне становище, бо ми не шукаємо спільників, які б хотіли стати нашими „опікунами“, які хотіли б звести нас до ролі „молодшого брата“, які б хотіли нас тільки використати. Ми шукаємо таких спільників, з якими в нас були б спільні цілі, які признавали б наші права так само, як ми їх.

Чи є в нас можливості знайти таких спільників, чи ми їх уже маємо? Ми шукаємо й знаходимо справжніх спільників. Насамперед серед поневоєних народів СРСР: естонців, латишів, литовців, бі-

лорусинів, донських козаків, грузинів, азербайджанців, вірмен і всіх менших кавказьких народів; казахів, узбеків, таджиків, туркменів, киргизів і інших. Всі вони в однаковому з нами становищі. Всіх їх національно поневолюють і економічно грабують, як і нас. У всіх цих народів ті самі цілі, що й у нас: повалити російсько-більшевицьку тюрму народів і побудувати власні самостійні держави на своїх власних землях. Немає нічого, що б їх ділило з нами.

Ми оцінюємо, очевидно, ці народи як спільників за розмірами організованої боротьби, яку вони ведуть не землях, тобто за станом їх власних сил (так само вони оцінюють нас). Але навіть, якщо не всі з цих народів сьогодні ведуть організовану боротьбу, все ж вони наші спільники, бо в них є ґрунт (величезне невдоволення й ненависть народних мас до російсько-більшевицьких загарбників, волелюбні почуття й традиції визвольної боротьби) для того, щоб таку боротьбу розпочати. Крім цього, на їх зрив, бодай стихійно, ми хочемо розраховувати в переломовий момент. Це останнє припущення ми робимо хоч би на фактах останньої війни. Нпр., наближення німецького фронту поневоєні народи СРСР: кримські татари, чеченці, калмики, балкарці оцінили як сприятливу нагоду, щоб підняти боротьбу проти російсько-більшевицьких загарбників за своє визволення. Їх боротьба набрала великих розмірів і була одностайно підтримана широкими народними масами. За цю саме, всенародню боротьбу російсько-більшевицькі імперіалісти жорстоко розправилися із згаданими народами, — частину цілком знищили, частину заслали в Сибір.

Щодо російського народу, то він сьогодні являє собою слухняне знаряддя в руках російсько-більшевицьких імперіалістів. Російський народ перебуває в становищі воюючої нації, і, власне, спираючись на нього, сталінські сатрапи поневолюють інші народи. Кляса большевицьких сатрапів знаходить опертя в російському народові, з одного боку, ділячись з ним плодами свого імперіалістичного грабежу, а з другого, розпалюючи в ньому російський шовінізм, отруюючи свідомість мас расистським дурманом („російський народ — найвидатніша нація“). Це не означає, що серед російського народу немає жодного невдоволення. Ні, народні маси терплять не менший соціальний визиск, як за царської Росії. Вони також цілком позбавлені політичних прав. Є й передові люди, які бачать, що Сталін веде російський народ до загибелі. Отже є ґрунт для соціальної боротьби за знищення кляси большевицьких експлуататорів, що прийшли після жовтневої революції на зміну поміщикам і капіталістам, проти яких російський народ так довго й завзято боровся. Тим самим можливості соціальної революції не виключені, але активна соціальна боротьба сьогодні не ведеться. Тому соціальне невдоволення російських мас ми можемо розцінювати лише як чинник, що до деякої міри послаблює большевицький режим. **Російський народ ми можемо розглядати як спільника тоді, коли він підійме боротьбу за своє національне визволення й перестане служити большевицькій, чи принагідно іншим своїм імперіалістичним клікам.**

В результаті другої імперіалістичної війни СССР загарбав такі країни: Польщу, Чехо-Словаччину, Румунію, Угорщину, Болгарію, Югославію*). Албанію. Всі ці країни формально незалежні, але фактично поневолені. В них уже міцно закріплена большевицька агентура, і їх тепер насильно підготовляють до того, щоб прилучити до СССР. Російсько-большевицькі імперіялісти цілком узалежили від себе також Фінляндію. Серед народів усіх цих країн (ми будемо називати їх свіжоокупованими країнами для відрізнення від країн, що вже перебувають у межах СССР) ми також знаходимо спільників.

Усе це народи з високо розвинутою національною свідомістю, народи, що допонавда жили державним життям, що вже сьогодні ведуть боротьбу проти російсько-большевицьких загарбників. Правда, їхня боротьба має чималі хиби й огріхи, що впливають головню з незнання большевизму, а також і з того, що нею переважно керують старі політичні партії, а їх способи й навички у нових політичних обставинах цілком невідповідні. Та ці хиби з кожним днем під тиском самого життя виправляються. Таким чином, коло наших спільників поширюється на всі народи свіжоокупованих російсько-большевицьким імперіялізмом країн.

Цінність союзу зростає мірою того, як співпраці між спільниками стає тісніша, як їхні дії стають якнайбільше координовані. І тут наша концепція власних сил зливається з концепцією спільного революційного фронту всіх поневолених большевизмом народів, яку ми висунули ще в період боротьби проти гітлерівських загарбників і яка охопила тоді також боротьбу проти німецького імперіялізму.

Для реалізації концепції спільного фронту всіх поневолених большевизмом народів український революційний рух доклав дуже багато зусиль. Перші практичні заходи були зроблені ще під час німецької окупації і знайшли свій вияв у творенні національних відділів поневолених народів СССР при УПА та скликанні I-ї Конференції Поневолених Народів Сходу Європи й Азії, що відбулася 21—22. листопада 1943 р. на Волині (на території, визволеній УПАрмією). Дальшими заходами в напрямі створення спільного фронту для боротьби проти большевизму став Антибольшевицький Блок Народів (АБН) утворений 1946 р. що поставив своєю найвищою метою побудову Південно-Східної й Східної Європи та підбольшевицької Азії на вільних незалежних державах усіх народів на їх етнографічних землях. До АБН увійшли всі давніше поневолені народи СССР, а також народи свіжоокупованих країн. Завдання АБН об'єднати й координувати революційно-визвольну боротьбу поневолених большевизмом народів, а також пробувати й організувати таку боротьбу там, де вона ще не ведеться.

Як видно, ця концепція власних сил ніяк не виключає спільників, навпаки, вона виразно наголосувала на потребу мати їх. І ми їх сьогодні знайшли, ми вже багато зробили, щоб об'єднатися з ними у спільний фронт, ми створили єдиний координацій-

ний осередок (АБН), щоб могли якнайуспішніше і на якнайширшому фронті вести боротьбу проти російсько-большевицьких імперіялістів. Основне наше завдання полягає тепер у скріпленні цього фронту шляхом тіснішої співпраці між спільниками та розгортання революційно-визвольної боротьби всіма спільниками на їх власних землях.

І чи єдиний революційний фронт усіх народів підбольшевицької Азії, Прибалтики, Східної й Південно-Східної Європи -- це не велика сила? Так, величезна сила! На ній ми цілком певно можемо будувати наші плани повалення СССР і побудови Української Самостійної Держави у вільній сім'ї самостійних держав усіх інших народів.

Народами свіжоокупованих большевизмом країн коло наших спільників власне не замикається. Сьогодні большевизм загрожує всьому світові, всім народам Європи, Азії, Америки. Ця обставина ставить усі ці народи в становище потенціальних спільників, які вже завтра мусять стати вашими дійсними спільниками, якщо, річ ясна, не будуть знаряддям якихось своїх імперіялістичних класів, що хотіли б нас поневолювати. І тут наша концепція власних сил поширюється концепцією спільного фронту не тільки всіх поневолених, але також загрожених російсько-большевицьким імперіялізмом народів.

Ще сьогодні не всі народи поза межами СССР усвідомлюють собі як слід большевицьку загрозу, ще деякі віряють у можливість співпраці з СССР, у можливість „співіснування двох систем”, ще частина покладає надії на успіхи утихомирення СССР (одні шляхом поступок, інші шляхом „політики твердої руки”); ще сьогодні уряди цих народів хитаються в рішеннях і шукають виходу у півзасобах, але ми не сумніваємося, ми цього певні, що боротьбу з большевизмом вони розпочати мусять і розпочнуть. А чим довше цим народам доведеться жити в несвідомості большевицької небезпеки, чим довше їхні уряди відтягуватимуть остаточне рішення, тим, власне, дорожче заплатять, тим більші жертви доведеться скласти їм самим пізніше.

В період боротьби з німецькими загарбниками ми неодноразово вказували, нпр., полякам, словакам, угорцям і іншим тепер поневоленим большевизмом народам на небезпеку, що загрожує їм також з боку большевизму, та закликали до боротьби, творення спільного фронту проти німецького й большевицького імперіялізмів. Наші заклики знаходили серед них мало зрозуміння. Як же ж інакше стоїть ця справа тепер! Тепер ці народи самі зрозуміли потребу співпраці з нами, тепер вони самі переконалися у правильності наших пересторог і організують власну боротьбу проти російсько-большевицького імперіялізму. Важливе те, що, не розпочавши боротьби тоді і правильними методами, тоді і там, коли й де ми радили, вони мусять сьогодні скласти далеко більші жертви. Так само буде й з усіми сьогодні загроженими большевизмом народами, коли вони відтягатимуть свою боротьбу проти СССР.

Виходячи з концепції власних сил, наше завдання на відтинку всіх загрожених сьогодні большевизмом народів полягає в тому, щоб допомогти

*) Редакція. — Щодо Югославії ця теза не цілком слухна.

ім зрозуміти повноту небезпеки, що нависла над ними з боку російсько-большевицького імперіалізму, його практики і способів. Щоб переконати їх у потребі якнайскоріше почати боротьбу з російсько-большевицьким імперіалізмом в ім'я найвищих своїх ідеалів в ім'я їхньої власної незалежності.

Розглядаючи наших спільників, ми підійшли до питання третьої світової війни, до збройного конфлікту між ССРСР, з одного боку, і англо-американським бльоком — з другого. До такого конфлікту дійде неминуче, і він — тільки питання часу. Суперечності між цими бльоками такі великі і з кожним днем так поглиблюються, що розв'язати їх може тільки війна. Яке ж наше ставлення до третьої світової війни з погляду концепції власних сил?

Для кожного поневоленого народу війна між його поневолювачем і будь-якою іншою державою чи коаліцією держав завжди була і є бажана, бо вона полегшує його боротьбу за визволення. Нпр., війна Росії, Англії і Франції проти Туреччини спричинилася до повного визволення Греції, Болгарії, Сербії, хоч згадані великодержави не так були зацікавлені у визволенні Греції, Болгарії чи Сербії, як у тому, щоб послабити Туреччину шляхом відриву від неї частини її державної території.

Очевидно, не кожна війна приносить повне чи бодай часткове визволення поневоленому народові. Коли ж поневолювач виграв війну, а до того ж, коли виходить із неї непослабленим, для поневоленого народу настають ще гірші часи. Нпр., німецько-большевицька війна принесла нам спочатку лиш зміну окупантів, а в дальшому поворот старого окупанта, який по своїй перемозі посилив до крайніх меж національне гноблення, політичний терор, економічний грабунок, культурний гніт. Німецько-большевицька війна полегшувала нам боротьбу, бо обидва окупанти мали фронти, але в її висліді ми не здобули визволення. Але ми використали її для поширення й закріплення наших позицій щодо розбудови власних сил. Отже у кожній війні проти ССРСР ми зацікавлені, бо ми прагнемо розгрому ССРСР. Так само, як ми зацікавлені і в третій світовій війні. Але третьої війни ми зовсім не розглядаємо як чинника, що сам собою і то неодмінно мав би принести нам визволення або щоб визволення „подарувала” нам протилежна сторона. Ми розцінюємо третю світову війну як можливість заіснування сприятливої нагоди здобути визволення, як допоміжний чинник, що полегшить нам нашу визвольну боротьбу.

Але для того, щоб сприятлива нагода не лишилася змарнована, треба мати розбудовані й приготовані на той час власні сили. Якраз власні сили, а не зовнішні будуть рішальні тоді, чи здобудемо ми власну державу чи й далі лишимося в неволі, в становищі колоніальних рабів. Без відповідних власних сил на рідних землях ми ніяк не використаємо навіть найдогіднішого моменту, навіть найсприятливішої міжнародної кон'юнктури. В переломовий момент важлива кожна хвилина, і коли в той час на землях не було б у нас відповідної політичної сили, здібної використати таку кожную хвилину, здібної рішати й повести за собою маси, ми на цілі десятиріччя, якщо не на довше, втрати-

ли б сприятливу нагоду для визволення. Тим самим у догідний момент потреба власних сил виступає якнайпекучіше. А на скору руку їх не створимо. Їх треба довго й заздалегідь підготувати.

Вся політична неграмотність обожиювачів „догідного моменту” і полягає в тому, що вони вірять, ніби „догідний момент” сам собою принесе визволення, що аж тоді треба закликати маси до боротьби й розбудови держави. До того часу вони радять закласти руки й ждати. На те, чи маси в догідний момент будуть підготовлені до боротьби, чи вони зрозуміють тоді подібні заклики й підуть за ними, чи буде тоді з ким будувати державу, „далекоглядні” політики „слухного часу” не відповідають. Розв'язку таких питань вони уявляють якоюсь магічною.

Щодо „догідного” моменту ми маємо власний повчальний історичний досвід. В 1917 р. після революції в Росії ми отримали, може, й неповторно, сприятливу нагоду здобути самостійність. Але ця нагода лишилася невикористаною саме тому, як ми це вже згадали, що ми не мали на цей час підготовлених власних сил. На шлях політичної боротьби ми вступили зойно 1900 року і то, па нещастя, дуже скоро зійшли на соціалістичні манівці й бездержіжжя. У 1917 р. самостійницький рух являв собою ще малу силу і щодо своєї організованості, і щодо свого впливу на маси, хоч маси після вибуху революції виявили велике стихійне самостійницьке наставлення.

Можна було для розбудови власних сил використати більше як половину 1917 р., можна було тоді скапіталізувати революційний ентузіазм мас, але цього не могло статися, бо керівники Центральної Ради на власні сили не покладались, самі в них не вірили і такої віри не могли передати народові. Вони, попавши в доктринерство, вірили в божище революції, яка сама собою принесе визволення, вони турбувалися тим, щоб революція перемогла в Росії, а тоді вже визволення України прийде автоматично. І таким отруйним кормом вони годували народні маси. Загарбницький похід большевиків на Україну протверезив Центральну Раду. Вона відчула тоді, посилаючи триста юнаків під Крути проти тисячних большевицьких банд Муравйова, потребу власних сил, але найкращі, найсприятливіші місяці були безповоротно прогавлені. Тепер довелося творити власні сили в вогні війни на кілька фронтів (большевики, німці, білогвардейщина, поляки), в умовах зневіри, воєнної переваги й занаржізування мас при цілком несприятливій міжнародній кон'юнктурі (Антанта виступила проти нас і підтримала Пілсудського та Денікіна). Ось яким трагічним на шкоду цілих поколінь може бути невикористаний сприятливий момент, коли немає підготовлених власних сил, коли в політичному провіді немає розуміння концепції власних сил, коли її заступає орієнтація на чужі сили й „догідний момент”.

Серед сприятливих умов 1917—18 рр. ми не здобули визволення через брак власних сил. В 1648 р. ми в найбільш несприятливих умовах здобули визволення. Польща була тоді найсильнішою державою і не вела ніякої війни, численні повстання на Україні були криваво придушені, на Дніпрі від-

будовано Кодак, маси попали в зневіру. Гірших обставин для визвольного зриву годі собі уявити. Але саме тоді спалахнуло величезне народне повстання, і Хмельницький успішно громить могутню Польщу. Чому? Тому, що збереглися власні організовані сили — Запорізька Січ, в яку весь народ вірив, яку народ у хвилині зриву цілком підтримав. Ось чого навіть у безвиглядному становищі можна добитися, коли є в поневоленого народу організовані власні сили, що об'єднують довкола себе народні маси.

Сприятливу нагоду, створену чи то міжнародною кон'юнктурою, чи внутрішнім становищем держави-поневолювача, ми розцінюємо з погляду концепції власних сил як час до генерального наступу організованих сил на позиції ворога, як час до всенароднього зриву. Бо зриву не можна робити в будь-яку хвилину. Для цього власне потрібний догідний момент, що визначається найслабшим станом сил ворога й максимальним ростом власних сил разом зі силами спільників та можливістю їх повного розгорнення з моментом зриву.

В 1944 р., нпр., ми могли бодай на терені наших найсильніших дій викликати повстання. (Немало гарячих голів думало тоді про повстання). Окупант мав незакончену ще війну, у нас була сила — УПА, що могла стати ядром повстанських збройних сил, революційна настанва мас була на дуже великому рівні. Та проте це не був догідний момент для повстання. Воно в той час скінчилося б тільки неминучою поразкою, знищенням наших підготовлених сил, повним зламом народніх мас. Не пішовши на повстання, ми уникнули непотрібних жертв, ми дістали можливість вести збройну боротьбу досьогодні, ми зберегли революційні настрій мас на такому рівні, якого можна собі тільки бажати.

І ми не збираємось іти в „похід на Москву” вже сьогодні „валити СССР власними силами”. Хай за це будуть спокійні всі ті, хто приголомшений збройною могутністю СССР і скиглять: „що ж ми бідні зробимо проти такого сильного ворога”. Ми сьогодні підготовляємо власні сили, щоб у відповідний момент, спираючись на наших спільників, підняти революцію, використати сприятливу міжнародню кон'юнктуру, коли така створиться. І тоді вся ця матеріально-технічна перевага окупантів, усі ці гармати, літаки, танки, перейдуть до поневолених народів. Тоді всю цю зброю, яка вже сьогодні в руках народніх мас, вони спрямують проти своїх поневолювачів і експлуататорів. І тоді лусне большевицька тюрма народів, як луснула феодальна Франція, самодержавна Росія, царська Австро-Угорщина і так недавно гітлерівська Німеччина. Армія, тюрми, поліція, терор не врятували ще жодного імперіяліста, не врятують вони й російсько-большевицьку зграю.

Нарешті ще про жертви, бо це питання, хоч і окреме, але тісно в'яжеться з нашою темою. Власне страх перед жертвами, страх перед боротьбою частина нашого громадянства лежить в основі орієнтації на чужі сили. Щоб виправдати свій страх, вони вдаються до спекулятивних тверджень про „нереальність концепції власних сил”, про „непередбачливість”, „передчасність” і „недоцільність”

нашої боротьби, бо, мовляв, вона спричиняє непотрібні жертви і т. ін. Така оцінка нашої боротьби й жертв поширена насамперед на еміграції, де знайшлося, власне, багато всяких політичних банкротів, опортуністів і людей з заячою вдачею взагалі.

Справа жертв у нас на землях далеко простіша. Перед нами стоїть питання не уникати жертв, але використати для національного визволення ті жертви, що їх без боротьби приносить наш народ. Ідеться про те, щоб ті, хто вмирає за імперіялістичні плани Сталіна, хто гине з голоду, — вмирали за Україну, за її визволення, за щастя своїх дітей.

Найбільша помилка тих, хто ставить під сумнів доцільність нашої боротьби, (якщо вони це роблять з чесних, а не з агентурних спонук) полягає в пояснюванні, що всі наші жертви — це або прямий результат нашої боротьби (гинуть безпосередні учасники боротьби), або результат відплатних репресій ворога за цю боротьбу (каральні акції щодо населення). Тим часом правда виглядає цілком навпаки. Жертви, що їх приносить український народ, як і всі інші поневолені народи СССР, — це неминучі наслідки самої природи російсько-большевицького тоталітарного ладу.

Що советська система не може обійтися без жертв, що вона пожирає їх у велетенських розмірах, ми покажемо на конкретних прикладах.

Під час другої імперіялістичної війни мільйони українців і інших народів гинули на фронтах. І за що? За те, щоб російсько-большевицькі імперіялісти могли жорстоко поневолювати їх і загарбати нові народи. Сталін викликав навмисне голод у 1933 р., а тепер у 1946 р. не тільки на те, щоб покарати український народ за його боротьбу, але також і на те, щоб здобути кошти (хліб) для реалізації своєї політики озброєнь (т. зв. індустріалізації, а тепер „відбудови” народнього господарства) та для імперіялістичних заходів своєї загарбницької політики (вивіз збіжжя до Франції, Польщі, Югославії для скріплення своєї агентури). Значить, щоб вести загарбницьку політику, сталінська кліка мусить прирікати на смерть своїх громадян.

Большевицькі сатрапи, щоб утриматися при владі, провадять політику фізичного винищення, як запобіжний засіб. Знищують не тільки того, хто вже бореться, але й тих, хто міг би колинебудь боротися, хто вороже наставлений до режиму, навіть у думках. Нпр., МВД і МГБ творить власні підпільні організації навіть на тих теренах і в тих середовищах, де і сліду підпільної роботи немає, на те, щоб вилонити й знищити всіх тих, хто вороже наставлений до влади, хто готовий боротися проти неї. Український народ знищують мільйонами не тільки за те, що він бореться, а для того, щоб взагалі ніколи не міг боротися чи щоб його боротьба не набрала ще ширших розмірів. Нпр., коли большевики загарбали 1939 р. Західню Україну, вони, щоб знищити тих, хто, хоч активно й не боровся, але в певних умовах був готовий до боротьби, заплянували викликати провокативні повстання. Це вдалося їм зробити тільки в Збаражчині (тернопільська область), де вони використали тимчасову слабкість тутешньої ОУН. В результаті

тюрми заповнилися невинними жертвами провокативного збаражського повстання. Отже, жертви с й тоді, коли немає ніякісенької боротьби.

Ще два іншого роду приклади: коли в Москві запланували будівництво Біломорського каналу, питання дешевої робочої сили було розв'язане незвичайно просто, а саме, вирішено будувати в'язнями. І тоді всі клітини нинішнього МГД отримали накази „заготовляти” в'язнів (одержали пляни для виконання й перевиконання — прим. ред.). Посипались масові арешти, слідом за цим десятирічні присуди за цілком вигадані провини, зфабриковані тільки з метою постачати будівництву Біломорського каналу в'язнів. Сьогодні також ідуть масові арешти, судять на довічні ув'язнення без найменшої підстави або за цілком малі провини на те, щоб мати дешеву робочу силу для експлуатації багатств Півночі й Сибіру, що їх заплановано загосподарити в четвертій п'ятирічці, а також, щоб мати робочу силу, призначену на знищення, для будівництва важливих військових підприємств, а зокрема здобуття атомової енергії. Назовні це маскується знесенням кари смерті. Отже ж усе, що робиться в СРСР, робиться коштом людських жертв. А хіба ж ті всі, відірвані від народу шляхом русифікації, — це не жертви? Хіба ж усі ті, хто по-собачому вислужується перед ворогом і виступає проти рідних братів — не жертви? Хіба ж ті, хто виправдує навіть голод, смерть мільйонів свого народу — це жертви большевицької системи? Так, жертви, і то сто разів страшніші жертви від тих, що їх знищує МВД і МГБ. І як їх уникнути? Припиненням боротьби? Безглуздість подібних міркувань очевидна. Кожна здорової думки людина розуміє, що припиненням нашої боротьби ми тільки збільшили б кількість таких жертв.

При наявності незлічених жертв, що неминучі в наслідок імперіялістичної природи російсько-большевицького ладу, наша боротьба не тільки не приносить зайвих жертв, а навпаки, вона забезпечує нас від зайвих жертв, основне, робить наші жертви доцільними, бо дає змогу складати їх не за катів України, а за визволення українського народу.

Зсе це означає, що ми не ставимося легковажно до питання жертв. Щоб зробити меншими наші втрати, ми проводимо відповідну тактику, ми вживаємо систему підпільно-конспіративних заходів,

ми, нпр., не пішли в умовах большевицької окупації на те, щоб УПА закріплювала за собою який-небудь суцільний обшир, тобто, щоб УПА неподільно опанувала якусь частину території, де наставляла б свою власну адміністрацію й здійснювала б оборону цієї території. Така тактика означала б зосередження великої кількості відділів УПА на одному терені, що дало б можливість ворогові використати його чисельну, а зокрема технічну перевагу, для ліквідації наших сил. Наші жертви були б тоді, очевидно, великі. Крім цього, подібне зосередження УПА було б марнотратством з погляду політичної роботи, що її виконує УПА, бо воно звузило б її тільки до деяких обширів. Тактика розпорошеного діяння УПА дозволила їй охопити своїми діями дуже широкий район; цим шляхом досягнуто велику маневровість і забезпечено УПА від непотрібних жертв. Жертви, що їх ми могли принести за 2—3 місячні успіхи „повстанських республік”, ми не принесли навіть за роки нашої боротьби.

Реалізована в житті концепція власних сил, як бачимо, не приносить непотрібних жертв, вона не стала безплідним марнуванням крові й життя синів нації, вона зважає на жертви, як неминучі там, де йде боротьба. Та не жертви, принесені у визвольній боротьбі, а жертви, принесені без боротьби, як результат большевицької системи, для нас страшні. Жертви, складені в боротьбі, ніколи не пропадають, і якщо навіть не приносять визволення в сучасному, то напевно — в майбутньому. Коли б ми наші змагання 1917—1918 рр. мали в 1905 р., коли б у 1905 р. ми принесли такі жертви, як у визвольних змаганнях, ми б у 1917—1921 рр. здобули самостійність. Без жертв 1917—21 рр. ми не були б тим, чим є сьогодні.

Ми, сучасне українське покоління, виконуємо найсвятіший обов'язок перед нацією, коли боремося за визволення України. Жертви, що їх ми складаємо, також не пропадуть. Вони напевно зродять наше визволення. На нашому історичному досвіді, на успіхах теперішньої нашої визвольної боротьби, ми стверджуємося в переконанні, що шлях, який ми вибрали, шлях власних сил — єдино правильний, і що тільки цим шляхом український народ дійде до власної Української Самостійної Держави.

300-річчя національно-визвольної війни Гетьмана Богдана Хмельницького (1648-1948)

НАРОДЕ УКРАЇНИ!

Цього — 1948 року припадають трисоті роковини найбільшого в українській історії всенароднього визвольного повстання українського народу — повстання під проводом Богдана Хмельницького.

Незабутній для українського народу, славний, переломовий в історії України 1648 рік.

Сторіччями жорстоко гноблений та експлуатований український народ сказав польсько-шляхетським гнобителям своє могутнє „досить! Годі довше терпіти! На сьязу боротьбу за наше визволення, за наші людські й національні права! Смерть ляхам — гнобителям і експлуаторам України!”

Першим проти польського панування в Україні піднялося українське козацтво. На першу вістку про блискучу перемогу Хмельницького над поляками повстали проти польських загарбників також сотні тисяч українських селян, тисячі українських міщан, духівництва, шляхти. Вогонь повстання охопив усю Україну. Множилися повстанські загони. З усіх кінців України збігався народ до армії Хмельницького, під його розумне керівництво, під його тверду руку.

Запалали польсько-шляхетські мастки. Покотилися на землю шляхетські та єзуїтські голови. Забагряніла від ворожої крові українська земля. Як щури, з голим тільки тілом, тікали з України польські гнобителі, шляхетські грабіжники. Сторіччями переслідуваний і визискуваний народ чинив над своїми катами свій справедливий суд.

Підтриманий могутньою хвилею всенароднього повстання, Хмельницький розвивав свій переможний похід. Козацькі армії здобували перемогу за перемогою. Під Корсунем у козацькі руки попали обидва польські гетьмани: Потоцький і Калиновський. Розторощено поляків під Пилявцями. В м. жовтні 1648 р. козацькі армії зупинилися аж під Замостям.

Польському пануванню в Україні покладено кінець. Могутня тоді Польща не встояла під напором українських народніх мас. Перед козацьким військом стояла відкрита і ніким не боронена дорога на Варшаву. Увесь блиск, усе багатство, вся, як могло здаватися, непереможність польської держави впродовж кількох місяців розвіялися, як дим. В Україні святкував свою перемогу і встановлював своє панування єдиний справжній господар українських земель — український народ.

Переможне всенароднє повстання українського народу 1648 року під проводом Богдана Хмельницького довело до національного визволення України з-під кількох вікового польського панування і до відродження української державности у формі гетьманщини — Козацької Республіки. По кількох сторіччях політичного небуття український народ вийшов знову на історичну сцену. По кількох сторіччях нещадного гніту й експлуатації з боку шляхетсько-польських загарбників українські народні маси знов зажили вільним життям. Скінчилося переслідування українського козацтва. Звіль-

нилося від нелюдської панщини й дикої сваволі польських панів українське селянство. Стало вільним українське міщанство. Ніхто не переслідував української Церкви, не знущався з людей „грецької віри”. Вся найвища влада в Україні опинилася в руках козацького гетьмана. „Та немає лучше, та немає краще, як у нас на Україні”, — співав тоді про своє нове життя вільний український народ.

Та не довго тішився український народ своєю волею, здобутою власними силами, власною кров'ю.

Щоб закріпити свою перемогу над польськими загарбниками, які готувалися до нової війни проти звільненої України, Богдан Хмельницький 1654 р. уклав з московським царем відомий Переяславський договір. Метою цього договору була взаємна допомога обох союзних держав у їхній боротьбі проти спільного ворога — проти Польщі. Україна мала залишитися цілком окремою, незалежною державою.

Та московські імперіялісти зламали цей договір зараз же, в перші місяці після його підписання. Користуючися з ослаблення України визвольною боротьбою проти Польщі, московський цар вирішив знищити Україну як самостійну державу, затягнути її в своє панування. Не допомогу дістала Україна від Москви, як цього хотів Хмельницький, як про це сьогодні брехливо кричить большевицька пропаганда, а в наслідок зради й загарбництва московських імперіялістів. — нове поневолення, нове ярмо.

Московські імперіялісти завжди легковажили інтереси українського народу і, зламавши Переяславський договір, за рахунок України договорювалися з поляками.

Імперіялістична Москва, всупереч договорі, заклала в Україні свої військові гарнізони, надсилала своїх воєвод, грабувала українське селянство, українські міста, втручалася в усі внутрішні справи України.

Кожне ослаблення України, українських гетьманів царська Москва завжди використовувала в тому напрямі, щоб щораз більше врізувати права українського народу.

В результаті такої політики у другій половині 17 ст. Україна опинилася в цілковитій московській неволі.

Російські царі знищили всі автономні права України. Вони зруйнували Запорозьку Січ — осередок українського козацтва. Сотні тисяч українських козаків російські царі винищили на каналських роботах, у воєнних походах. В тюрмах, на засланнях гинули сотні українських патріотів і самостійників. В Україну російські імперіялісти надсиляли десятки тисяч російських чиновників, генералів. Російський уряд конфіскував землі українських патріотів і передавав їх агентам російського імперіялізму. Селян закріпачено. Інтересами російської імперії підпорядковано українську торгівлю, промисловий розвиток. Російські гнобителі

знищили все українське культурне життя, переслідували українську мову. Всякі прояви самостійницьких змагань серед українського народу жорстоко знищувалися, каралися.

Так, зламавши Переяславський договір, імперіалістична Москва знищила всі здобутки українського народу, завойовані ним власними силами у визвольній війні 1648 р.

Панування імперіалістичної Москви в Україні сьогодні триває. На зміну російським царям прийшли російсько-більшевицькі гнобителі. Російсько-більшевицькі імперіалісти у своїй гнобительській і експлуаторській політиці щодо України не тільки продовжують злочинну роботу своїх попередників — царів, а ще їх персвищують.

Як тільки стало ясно, що московські царі змагають до цілковитого підкорення України під своє панування, український народ повів проти своїх нових гнобителів боротьбу. Український народ не на те підіймав повстання 1648 р., не на те проливав у цьому повстанні свою кров, щоб тільки змінити польське попугання на московське. Український народ піднявся проти Польщі на те, щоб бути вільним, на те, щоб позбутися всякого чужинського ярма в Україні.

Боротьбу проти панування московських імперіалістів в Україні почав уже великий Хмельницький, вступивши в переговори про спільний противосковський союз із Швецією. Цю боротьбу потім продовжували Виговський, Дорошенко, Мазепа, Полуботок, Орлик і інші гетьмани.

До такої боротьби закликав український народ Шевченко. Про Хмельницького, що пішов на спілку з Москвою, Шевченко писав: „Мир душі твоїй, Богдане. Не так воно сталося: москалики, що зустріли, то все обчухрали”.

Цю боротьбу з новою силою український народ підняв 1917—20 рр.

Визвольну боротьбу проти московського панування в Україні український народ продовжує до сьогодні. В авангарді цієї боротьби йдуть сьогодні Організація Українських Націоналістів (ОУН), керує Степаном Бандерою, і Українська Повстанча Армія (УПА).

З українським народом, що піднімався на боротьбу проти панування Москви в Україні, як сьогодні, так і завжди в минулому, російські імперіалісти розправлялися дуже жорстоко. В 1708 р. в самому Батурині царські опричники вирізали понад 20 тисяч чоловік. Це саме було в той час у Лебедині, в Переволочній, на Січі. Сьогодні з українським народом московсько-більшевицькі імперіалісти розправляються ще гірше.

Народе України! Українці східних і західних областей!

Трисоті роковини великого повстання 1648 р. ми обходимо в умовах нової московсько-більшевицької окупації, в умовах нового здушування більшевицькою Москвою визвольно-революційної боротьби українського народу.

Ідея великого повстання 1648 р. — ідея вільної незалежної української держави — ще не здійснена. Діло великого Хмельницького — боротьба за цілковите визволення українського народу від будь-якого чужинського панування — ще не закінчене.

Як в умовах польської неволі до 1648 р. і в умовах царського панування до 1917 р., так і сьогодні в умовах московсько-більшевицького панування в Україні український народ терпить варварський гніт і експлуатацію, жорстокі знущання й переслідування. Стогне в колхозному ярмі український селянин. Визискується український робітник. Терпить усякі знущання український трудівник-інтелігент. Усіх нас, як народ, московсько-більшевицькі імперіалісти гноблять політично, культурно, експлуатують, винищують фізично. Всім нам, як народові, московсько-більшевицькі гнобителі — вірні спадкоємці всіх попередників окупантів — готують смерть.

Геть з України московсько-більшевицьких окупантів — вірних спадкоємців польських і російсько-царських гнобителів України!

Всі на фронт революційної боротьби за наше національне й соціальне визволення. Всі на фронт спротиву гнобительській і експлуаторській політиці більшевицьких імперіалістів в Україні! Всі під прапори ОУН, УПА! Досить неволі й чужинського ярма над нами!

Український народ, що 1648 р. зумів звільнитися з-під польського панування, зуміє визволитися й з-під московсько-більшевицького ярма.

Як не вдалося знищити визвольних змагань українського народу ні шляхетсько-польським, ні російсько-царським загарбникам, так не вдасться їх знищити й російсько-більшевицьким ворогам України.

Виховані на традиціях 1648 р. і на традиціях боротьби проти панування російських імперіалістів в Україні, ми ніколи не погодимося на те, щоб в Україні панували чужинці, ніколи не погодимося бути рабами Москви.

Україна мусить бути й буде вільною. Цього не змінити ніколи й нікому. Цього хоче великий, пробуджений до нового життя, сорокамільйоновий український народ.

Уже недалекий час, коли український народ святкуватиме таку перемогу над імперіалістичною Москвою, як 1648 р. святкував над імперіалістичною Варшавою.

Запорукою цього масо наш визвольно-революційний рух, очолюваний сьогодні ОУН і УПА, нашу революційну організованість, нашу багаторічну революційну боротьбу — передвісник і підготову нового 1648 р., на цей раз скерованого проти більшевицької Москви.

Хай вічно живе пам'ять 1648 р. — пам'ять великої переможної національно- і соціально-визвольної революції українського народу!

Хай живе український народ, що ніколи не припиняв і не припинить боротьби за своє національне й соціальне визволення!

Хай живуть ОУН і УПА — бойовий авангард українського народу в його боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу!

Смерть московсько-більшевицьким загарбникам — сьогоднішнім окупантам України!

Травень, 1948.

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ
Під керівництвом Степана Бандери

Витяг з політичного огляду Проводу ОУН

Червень, 1948 р.

I. ДО МІЖНАРОДНОГО СТАНОВИЩА

1. Боротьба між обома конкурентами — бльоками держав, американським і російсько-більшовицьким, постійно загострюється. Особливо помітним це стало з часу Сесії Генеральної Асамблеї ОН, що відбулася восени 1947. р.
2. Конфлікт між обома бльоками виключає будь-який довший серйозний мир, і всі практичні заходи цих бльоків виразно спрямовані на підготовку й мобілізацію до збройної розправи. Лише війна може привести до остаточного вирішення всіх спірних проблем повосинного світу. Тому основною й характерною ознакою всього міжнародного життя маємо гарячкове озброювання й поспішне скріплювання власного воєнного потенціалу всіх держав, а зокрема великих.
3. Постійна загроза нової війни й готування до неї ніяк не дозволяють багатьом державам, насамперед європейським, усунути економічні труднощі, що виникли в наслідок другої світової війни; навпаки, ці труднощі ще більше зростають.
4. Відносно ще найміцніше економічне становище США, що після війни стали на шлях широкій економічній експансії. ССРСР хвилює свою дуже погану ситуацію за рахунок нечуваного визиску працюючих мас та грабжу країн, свіжо ним окупованих.
5. Співвідношення сил між ССРСР і США та бльоками, ними організованими, на цей час для ССРСР виразно невигідне. В інтересі ССРСР відтягнути момент воєнного конфлікту щонайменше на яких 10-15 років. Але попри все це ССРСР не дається втягти себе у жодне серйозне міжнародне співробітництво; де б він мусів робити основні поступки й відмовлятися від реалізації своїх прихованих імперіалістичних плянів.
6. Для ССРСР єдиною й найбільш прийнятливою формою тимчасового впорядкування світу було б разом із США поділитися сферами впливів у всьому світі на основі двобічної домовленості. Але такі спроби Сталіна-Молотова весною 1948. р. цілком провалилися: їх відкинули США.
7. Двобічна домовленість з ССРСР для США несприємлива в основному з таких причин:
  - а) тимчасова тільки дипломатична поведінка більшовицького уряду, розрахована на виграш у часі;
  - б) це значно скріпило б політичні позиції ССРСР, бо піднесло б його, хоч слабшого, але рішучого супротивника, до ролі партнера рівноядного з США;
  - в) це цілком відвернуло б увагу від США симпатії народів, zagrożених агресією більшовицького імперіалізму, і в наслідок спричинилося б до послаблення їх впливів у світі, а зокрема в Європі, де практично зруйнувало б усі дотеперішні зусилля США, спрямовані на створення власного бльоку держав, виразно скерованого проти ССРСР.
8. Своє слабше становище ССРСР намагається вирівняти шляхом організації комуністичних рухів („п'ятих колон") у всіх країнах світу, а зокрема там, де цьому сприяють соціальні конфлікти. Для кращого керування цими рухами Москва відновила Комінтерн у формі Комінформу, що знайшло свій відгомін у посиленні активності більшовицьких п'ятих колон (осінь у Франції, Італії, Німеччині). В країнах, особливо важливих для ССРСР із стратегічного чи політичного погляду (Греція, Китай), Совєтський Союз під плащиком місцевих комуністичних рухів замасковано організує збройну боротьбу проти тамтешньої влади з метою цілковито опанувати ті країни. Щоб затримати експансію ССРСР, супротивний блок реагує на більшовицьку політику, активно, аж до явної військової допомоги, підтримуючи у всіх zagrożених більшовиками країнах (Греція, Туреччина, Іран, Китай, Італія) тамтешні протикомуністичні режими.
9. Повне сформування один одному ворожих бльоків треба вважати за вже завершений факт у всіх основних моментах, і тепер іде тільки їх скріплювання й поспішне готування до потреб війни, що наближається.
10. Усі спроби спільно вирішити основні питання післявоєнного міжнародного співробітництва між обома бльоками практично не дали ніяких позитивних результатів і в наслідку довели до одностороннього вирішення спірних проблем окремо кожним бльоком держав у сфері їхніх впливів, не зважаючи на протести держав супротивного бльоку.
11. Політично-дипломатична війна й найгостріші навіть пропагандивні кампанії між державами обох бльоків увійшли вже в звичку сучасного міжнародного життя, і з цього погляду слід сподіватися ще дальших загострень.
12. Не зважаючи на дуже навіть гостру політично-пропагандивну боротьбу, в своїх практичних дипломатичних змаганнях, що могли б довести до безпосереднього воєнного конфлікту, як США, так і ССРСР незвичайно обережні й стримані. Таку обережність слід пояснювати намаганням кожної із сторін перекласти всю відповідальність за вибух війни на свого супротивника.
13. Беручи до уваги всю сукупність сьгоднішніх міжнародних обставин, доходимо до висновку, що сьгоднішній стан політично-дипломатичної війни буде ще тривати чимало часу. На це вказували б такі моменти:
  - а) непідготованість до війни ССРСР;

б) повільне готування до війни західних альянтів, зумовлене повільною роботою державних інституцій у країнах цього блоку, що пояснюється демократичним ладом у цих країнах і в зв'язку з цим потребою переконати власне суспільство в konieczності війни;

в) зосередження зусиль окремих учасників обох блоків на питаннях ліквідації наслідків війни, зокрема на відтинку економіки;

г) небажання народів-учасників попередньої війни встривати в нову війну;

д) у зв'язку з вищесказаним кожна із сторін намагається не ставити на порядок дня таких проблем, яких ніяк не вдалося б поладити шляхом мирним і які безпосередньо довели б до збройного зудару.

II. ДО СТАНОВИЩА В ССРСР

1. Політичний гніт комуніст. партії в ССРСР, терор МВД і МГБ — тривають з неослабленою силою. Партійний апарат щораз безцеремонніше й одвертіше втручається в усі ділянки державного життя. Щоб, з одного боку, зберегти позірність окремішності партійного апарату від державного і з другого боку, зберегти за членами партії насамперед становище „керівників” усього життя в державі, становище наглядачів а усіх ділянках советського життя, большевицькі верховоди в останній час були примушені навіть повести курс проти „підмінювання державного апарату партійним”.
2. В останній час гніт большевицької партії прибрав особливо яскраві форми в боротьбі проти свого роду „ухилів” у літературі, економічній науці, філософії, театрі, музиці. Партія гостро скритикувала й засудила працівників культурного фронту за найменші відхилення від офіційної лінії: за скількинебудь реалістичне, а не „оромантизовуюче” зображення советської дійсності, за песимізм, за захоплення побутом передреволюційної доби, за „місцевий націоналізм”, за „схилиння” перед Заходом та його наслідування, за слабке пов'язання сьогоднішньої творчості з російською національною „культурною спадщиною”.
3. Російсько-шовіністичний курс большевицької політики щораз більше посилюється, стає щораз нахабнішим. Щодо неросійських народів ССРСР російсько-большевицькі імперіялісти не тільки всіма засобами пропагують теорію про „вищість і керівну ролю” російського народу в Советському Союзі, але й практично цю теорію реалізують. Щодо всіх народів світу, всупереч історичній правді, большевицько-російські шовіністи намагаються доказати „передову ролю” Росії у всесвітньому культурному розвитку, переконати світ у тому, що Росія внесла нібито велетенський творчий вклад у все-світню історію.

Не зважаючи на жахливу денационалізаційну політику большевиків, неросійські народи ССРСР не зрікаються ідеалу національної незалежності і в усіх можливих формах ведуть боротьбу за своє повне національне визволен-

ня. В порядку розправи з національно-визвольними рухами большевики в широких масштабах вивозять національно-свідомий елемент на Сибір, проводять масові арешти.

4. Економічне становище Советського Союзу й далі дуже важке. Большевики намагаються зреалізувати теперішній п'ятирічний план за рахунок економічного грабежу народних мас (високі безпосередні податки, нова позика, грабіж у формі „добровільних датків”, низька реальна платня та фізична експлуатація працюючих, високі норми виробітку, соцзмагання, стахановщина, тиск на працюючих за допомогою „героїв соціалістичної праці”, медалів, орденів). Підготовка до нової війни і в зв'язку з цим розбудова насамперед воєнної промисловости довели советські народні маси до краю злиднів. Від закінчення війни й до сьогодні в становищі працюючих мас Советського Союзу немає ніяких змін на краще.

На погіршення становища працюючих мас Советського Союзу великою мірою впливає також всебічна підтримка большевицьким урядом комуністичних рухів поза межами ССРСР, що на неї він витрачає щорічно величезні засоби й фонди.

5. В наслідок війни дійшло до гострих протиколгоспних тенденцій серед селянських мас, що зв'язували з війною надії на зміну колгоспної системи, а також до повної дезорганізації колгоспів. Щоб: а) опанувати загрозливе становище на відтинку сільського господарства та б) використати колгоспи, як основне джерело коштів для розбудови воєнної промисловости, большевики створили при Раді Міністрів окрему Раду в справах колгоспів, надаючи їй дуже широкі повноваження. Ці окремі заходи мають на меті відбудувати колгоспну систему в її довоєнній формі та ще міцніше затиснути селянські маси в колгоспне ярмо.
6. Т. зв. грошова реформа — це черговий глибоко-протинародний акт большевицької політики супроти працюючих мас. З соціального погляду вона означає цілковите нехтування большевиками інтересів працюючого народу. З економічного погляду грошова реформа — не що інше, як тільки нечуваний грабіж народних мас з їхніх грошових засобів. Про це свідчить як співвідношення старих рублів до нових, так і незвичайно поспішний спосіб виміни грошей. У результаті „реформи” працюючі маси ССРСР практично втратили 90% своїх грошових засобів. Саме такий глибоко-протинародний характер „грошової реформи” примусив большевицький уряд попередити самий закон про реформу довгими, брехливими поясненнями в цій справі. На таку грабіжницьку реформу большевики були примушені піти: а) з уваги на післявоєнну інфляцію, що в останні роки дійшла в ССРСР до дуже широких розмірів, б) з уваги на konieczність знайти додаткові суми для реалізації четвертої п'ятирічки. І перший, і другий момент говорять про незвичайно важке фінансове й загально-економічне становище ССРСР.

7. Скасування карткової системи, незначне зниження цін на деякі предмети споживання в своїх практичних наслідках не тільки не привели до покращення життя працюючих, але, головню, коли йдеться про робітників більших промислових осередків, це життя ще погіршало (перед крамницями стоять сьогодні довжезні черги, в магазинах немає важливіших предметів споживання, ні товарів шир. вжитку).
8. У зв'язку з нестачею товарів триває спекуляція на „чорному ринку”. Всі важливі предмети споживання й товари першої потреби попадають не до державних магазинів, а на „чорний ринок”, де вони продаються за високі ціни. Боротьба з „чорним ринком” ведеться здебільша тільки формально й дає малі результати. Діється так тому, що в спекуляціях на „чорному ринку” беруть участь не тільки завідувачі баз, магазинів, крамниць, але й партійці, працівники адміністрації й поліції.
9. В той час, коли працюючі маси Советського Союзу живуть в умовах нечуваних злиднів і експлуатації, большевицькі сатрапи забезпечують собі щораз кращі умови життя. Розподіл советського суспільства на класу большевицьких експлуаторів і паразитів та на класу визискуваних працюючих стає щораз виразніший.
10. Важкі економічні й несправедливі соціальні відносини тільки поглиблюють здавна існуюче незадоволення мас з большевицького режиму. В багатьох випадках советські працюючі починають висловлювати це своє невдоволення одверто, прилюдно.
11. Відносини, що існують в ССРСР, зокрема відносини соціально-економічні створюють сприятливий ґрунт для пропаганди наших революційних ідей у всьому ССРСР.

III. ДО СТАНОВИЩА В УССР

1. Найхарактернішим явищем життя в УССР лишається й надалі визвольно-революційна боротьба українського народу. Не зважаючи на незвичайно сильний наступ МВД і МГБ, українське революційне підпілля, хоч і зазнало втрат, разом з усім українським народом продовжує далі боротьбу. На деяких відтинках наш революційний рух розгорнув наступ і досягнув успіхів. Як революційні й повстанчі кадри, так і українські народні маси в своїй боротьбі проти большевицьких окупантів проявляють величезну стійкість, високу ідейність, у багатьох випадках — безприкладний героїзм.
2. Бачачи свою неспроможність знищити український визвольно-революційний рух і водночас дуже добре усвідомлюючи собі всю загрозу нашої боротьби для дальшого розвитку відносин в ССРСР, большевики в останній час зосередили керівництво боротьбою з українським революційним рухом у Москві.
3. Все життя в УССР в 1947 р. проходило під знаком „прибирання України до рук” московським імперіальним центром, що на весні 1947 р. прислав в Україну з цією метою Кагановича. В першу чергу посилений наступ поведено на український революційний рух, на працівників культури за їхні „націоналістичні ухили”, на ліквідацію „проривів” на відтинку сільського господарства. Найменших, просто ніяких успіхів не добчвся Каганович на відтинку боротьби з українським революційним рухом.
4. Для приборкання визвольно-революційної боротьби в Україні і з метою фізично винищувати український народ большевики періодично проводять масове виселювання української людности. Особливо широких розмірів набрав цей вивіз 21-24 жовтня 1947 р. в зах.-українських областях. На Сибір, у Середню Азію вивезено 150 тисяч українців. Жертвою вивозу впали насамперед найсвідоміші національно українські родини.
5. З метою повного політичного опанування ЗУЗ впродовж осені 1947 р., зими й весни 1948 р. большевики роблять тут сильний тиск на проведення суцільної колективізації. Західньо-українське селянство, підтримуване й кероване підпіллям, чинить незвичайно сильний спротив цій акції. Большевицькі успіхи в цьому напрямі покищо невеликі. Нічого їм не помагають найширше застосований фізичний і моральний терор, шантаж, арешти.
6. З початком 1948 р. на всій Україні большевики провели масові лови молоді на роботи в промисловості і до т. зв. шкіл ФЗН. Ця акція мала на меті:
  - а) поповнити робітничі резерви й підготувати собі на майбутнє фахові кадри (ФЗН),
  - б) вирвати молодь з рідного середовища й перевиховати її в дусі большевицьких ідей,
  - в) зосередити в промислових центрах більшу кількість військово здібної молоді, щоб цим способом облегшити мобілізацію на випадок війни,
  - г) позбавити революційний рух його молодих надійних резервів,
  - д) обезпечитись на випадок війни проти поширення повстанської боротьби.
 Вся акція нагадувала горезвісні лови людей на примусові роботи німцями. Українська молодь чинила спротив цій акції, уникаючи всіми способами вивозу.
7. Русифікація всього життя в Україні набирає щораз гостріших і ширших форм. Особливо виразно видно цей курс у західно-українських областях. На вулицях міст чути тут переважно російську мову. Відкрито багато російських шкіл. Масово насилають росіян до всіх адміністративних і економічних установ, до фабрик, майстерень, до шкіл. Ведеться широка пропаганда в російсько-шовіністичному імперіалістичному дусі. Все це має на меті знищити Україну, як окрему етнічну одиницю, культурно й політично асимілювати український народ.

Окремо треба відмітити масове звільнювання в Україні службовців і працівників української народности та обсаджування їх місць росіянами. Це спричинюється до ще ширшої колонізації українських міст російським елементом.
8. Розперезаність большевицького терористичного апарату й адміністрації в Україні, зокрема в Захід-

ній, доходить до крайніх меж. Большевицькі бандити стріляють у нічному невинних людей, грабують окремих громадян, крадуть усе, що попаде, з піль, з городів. Мордування ні в чому невинних людей емведистами, працівниками адміністрації — масове, щоденне явище в Україні. У відповідь на большевицький терор народ і революційне підпілля чинить активний спротив ворогові.

9. Вибори до місцевих Рад депутатів трудящих — це чергова большевицька комедія, що мала на меті створити в масах ілюзію демократичності большевицького режиму. Тільки як до чергової большевицької комедії поставилися до цих виборів українські народні маси.
10. Політичний гніт, терор МВД і МГБ, соціальна несправедливість і економічна експлуатація об'єднують українські маси довкола революційно-визвольного руху і створюють сприятливі умови для залучення їх у визвольну боротьбу.
11. Щоб знищити український визвольний рух на західних окраїнах Українських Земель, що перебувають під польською окупацією, на весні 1947 року польсько-большевицькі імперіялісти на наказ і в спілці з своїми московськими господарями повели генеральний наступ проти УПА й ОУН на цих обширах і проти решток українського населення, яке ще там залишилося. УПА, ОУН і все українське населення чинили героїчний спротив. Населення викинено силою з його хат і вивезено головню в Ольштинське воєводство (Прусія). Відділи УПА — революційне підпілля, зводячи завзяті нерівні бої з польсько-большевицькими дивізіями, намагалися втриматися на рідних землях якнайдовше. Коли ж це стало фізично неможливим, кілька відділів УПА та груп революціонерів, згідно з дорученням Проводу, пробілися через Чехо-Словаччину в західню Німеччину, щоб там, у західній Європі скласти перед народами світу протест проти большевицьких злочинств над українським народом. Основна частина відділів УПА і революціонерів перейшла до УССР продовжувати тут визвольну боротьбу проти большевицьких окупантів. Боротьба всього українського народу, УПА й ОУН на західних окраїнах Українських Земель рр. 1944—47 ввійде в історію нашої революційної боротьби останніх років, як одна з її найсвітліших сторінок.

IV. ДО СТАНОВИЩА УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ СПРАВИ НА МІЖНАРОДНЬОМУ ФОРУМІ

1. Україна викликає зацікавлення всіх протиросійських сил уже з уваги: а) на своє геополітичне становище (величина території, кількість і густота населення та його національна свідомість, загальне географічне положення, вихід на теплі моря, сусідство з Балканами, Кавказом та Середньою Європою), б) на свою економічну міць (великі природні багатства, важка промисловість, висока сільсько-господарська продукція) та в) на свою роль в ССРР.

2. Героїчна визвольна боротьба українського народу проти большевицьких окупантів знайшла свій голосний відгомін за кордоном. Зросло зацікавлення українською проблемою серед народів і політичних кіл держав-супротивників ССРР. У закордонній пресі появилася чимало дописів і більших статей про Україну й про нашу визвольну боротьбу.
3. Закордонне Представництво УГВР, спираючись на визвольну боротьбу українського народу на Землях, широко розгорнуло свою пропагандивну й політичну діяльність (інформує народи світу про боротьбу українського народу за УССР, протестує проти поневолення України большевизмом, проти метод большевицької політики супроти українського народу).
4. З ініціативи українського визвольного руху повстав Антибольшевицький Блок Народів (АБН), в якому на платформі спільної боротьби з російсько-большевицьким імперіялізмом за побудову незалежних національних держав об'єдналися поневолені й загрожені Москвою народи. Завданням АБН об'єднувати всі революційні антибольшевицькі сили та координувати їх боротьбу.
5. Але не зважаючи на деякі безсумнівні успіхи, українська визвольна справа ще не зайняла в міжнародних відносинах такого місця, яке вона повинна зайняти. Причини цього стану такі: а) теперішня політика невтручання західних держав у внутрішні справи ССРР та небажання їх доводити до надмірного напруження відносини, б) недостатня поінформованість світу щодо нашої боротьби в наслідок замкнутості Сов. Союзу від закордону.
6. Постійне загострювання конфлікту між ССРР і Заходом; той факт, що український визвольно-революційний рух у межах ССРР став найсерйознішою політичною протибольшевицькою силою; наша обізнаність з усією проблематикою підсвєтської дійсності — все це створює чималі шанси для української визвольної справи на міжнародньому форумі на майбутнє.

V. ДО ВІДНОСИН СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

1. Українська еміграція, звертаючи увагу чужинців на себе своєю організованістю, улаштовуючи культурно-пропагандивні виступи, інформуючи закордон про Україну й наші визвольні змагання, відіграє позитивну роль у теперішній національно-визвольній боротьбі.
2. Особливо цінну роботу з погляду потреб нашої визвольної боротьби проводить Закордонне Представництво УГВР, що, перебуваючи у важких умовах для політично-дипломатичної діяльності, використовує кожну нагоду, щоб заманіфестувати перед світом волю українського народу до самостійного державного життя, поінформувати народи світу й політичні кола про визвольні змагання українського народу, нав'язати політичні зв'язки з ними.
3. Але серед української еміграції є й політичні спекулянти, що, опинившись у безпечному місці,

в ім'я особистих амбіцій ведуть руйнівну роботу. До таких руйнівників ми зараховуємо таких емігрантів, які виступають проти УГВР, намагаються заплямувати славне ім'я УПА, поширюють наклепи на ОУН, керовану С. Бандерою. Хто сьогодні має відвагу знецінювати боротьбу українських революціонерів і повстанців разом з українським народом на Батьківщині, той не укра-

їнський патріот, а ворог української визвольної справи. Провід ОУН на Українських Землях під московсько-більшевицькою окупацією, всі безпосередні учасники повстанської й підпільної боротьби і весь український народ, що бореться проти большевицьких загарбників, гостро засуджують таку „політику” деяких емігрантів.

Каганович знову в Україні...

Інформація про Пленум ЦК КП(б)У, що відбувся 3. III, повідомляє: „Пленум ЦК КП(б)У вибрав на першого секретаря ЦК КП(б)У тов. Кагановича Лазара Мойсейовича. На секретаря ЦК КП(б)У для сільського господарства й заготівель обрано тов. Патолічева М. Семеновича.”

Це повідомлення має особливе значення для українського народу. Сталін вислав на Україну двох своїх найближчих споборників не випадково, але за планом.

Спочатку познайомимося з цими новими секретарями ЦК КП(б)У і сьогодні фактичними керівниками УССР.

Каганович Л. М. — народжений 1893 р., з національності жид, старий член ВКП(б), один з найближчих споборників Сталіна, його тесть. Посідав найвищі посади в партії й державі. Сьогодні секретар ЦК КП(б)У, член Політбюра ЦК ВКП(б), заступник голови раднаркому ССРСР, за війни член комітету оборони ССРСР, тощо.

Україна знає вже Кагановича з його подвигів ще 1918—20 рр. Тоді Каганович виконував в Україні спеціальні доручення большевиків і був одним з керівників боротьби проти української держави. В 1928—33 рр. був першим секретарем ЦК КП(б)У.

Каганович відомий своєю жорстокістю, безоглядністю, типовим жидівським садизмом. На його совісті не сотні, але тисячі українського народу. Одних винищував з допомогою ЧК і ГПУ, других гнав на заслання, третіх видушив голодом. Се типовий сталінський оберкат України. На його совісті українські селяни, робітники, інтелігенти, на його совісті українські революціонери-націоналісти, на його совісті й українські комуністи-патріоти. Всіх, хто був і навіть думав бути ворогом Сталіна та його кліки, він нищив, убивав, морив голодом, засилав.

На його совісті Сергій Єфремов — Голова Союзу Визволення України (СВУ), і члени СВУ — українські діячі, письменники, учителі, науковці, як: Чехівський, Дурдуківський, Гермайзе, Ніковський, Старицька-Черняхівська й ін. На його совісті розстріляна українська молодь — члени Спілки Української Молоді (СУМ). На його совісті члени Українського Національного Центру: Чечіль, Голубович, Лизанівський, Гриць Коссак і ін. На його совісті члени УВО, як: М. Яворський, Озерський, Коник, Максимович, Петренко й ін. Він спричинився до заслання й смерті М. Грушевського та українських науковців, як: Андрія Річицького, проф. Кримського, проф. Воблого й ін.

Мають з ним свої рахунки українські комуністи, члени ВКП(б), яким він пришив націоналізм. „Розкрив” він Олександра Шумського — наркома освіти УССР, розстріляного 1933 р. Він вів боротьбу проти Скрипника Миколи, старого українського большевика, якому закинув націоналізм. Скрипник під впливом його „опіки” застрелився 1933 р. На совісті Кагановича і український письменник, комуніст М. Хвильовий; його Каганович переслідував, поки Хвильовий застрелився 1933 р. На совісті Кагановича комуніст-економіст Волобуєв, розстріляний 1933 р., і багато письменників — українських комуністів.

Панування Кагановича в Україні припадає на час насильної колективізації України 1928—33 рр. Це він знищив тисячі селянських господарств і запровадив в Україні сталінську кріпаччину — колективізацію.

Треба пам'ятати, що великий голод, який охопив Україну 1932—33 рр., — це також діло катівської душі й кровожерности Кагановича. Каганович здер у цих роках з України все можливе збіжжя; частково його вислано за кордон, частково в Росію; частина його зогнила у зле побудованих елеваторах.

І ця робота Кагановича оплатилась большевикам. В Україні з голоду загинуло 5 міль. чоловік, ворожих большевизмові.

Кров'ю, руїною, голодом і нищенням позначив Каганович свої сліди в Україні. Прибув він в Україну 1926 р., коли вона відживала національно й економічно по громадянській війні, а від'їхав 1933 р., залишивши за собою: руїну, смерть, пожарища. За його бандитську роботу Сталін відзначив свого друга Кагановича орденами; Каганович став міністром шляхів ССРСР, членом Політбюра, нарешті заступником голови совнаркому ССРСР.

Сьогодні Каганович знову в Україні. Ця стара большевицька гісна знову хоче жирувати на українській крові й багатствах України. Скоро почуємо її кровожерний і грабницький розгул.

ПАТОЛІЧЕВ М. С. — з національності москаль секретар ЦК КП(б)У, член керівних організацій і комітетів большевиків. Призначений на секретаря ЦК КП(б)У в народньому господарстві і заготівлях. Ця посада дуже виразно характеризує цього „товариша”. Він приїхав в Україну грабувати, чи „заготовляти”, висловлюючись по-большевицькі. Він також своєю роботою здобуде собі „почесне місце в історії українського народу”.

На основі останніх змін ЦК КП(б)У треба ствердити, що в УССР буде й далі йти русифікаційна й

експлуатаційна політика. На чолі ЦК КП(б)У не поставлено українського комуніста, але жида Кагановича. Йому на допомогу прибув ще „старший брат” Патолічев, а Коротченка — українець, що був до цього часу другим секретарем ЦК КП(б)У і виступав від її імені, відсунено на секретаря для промисловости. Не будуть рішати про Україну секретарі ЦК КП(б)У українці Литвин і Назаренко; всіх цих „жахлів” держати буде за морду сталінський генерал-губернатор Каганович, а хліб і багатства для Росії грабуватиме Патолічев.

Що означають ці персональні зміни в керівництві КП(б)У? Яка їх ціль?

В листі до Сталіна за 3. 3. 47. Пленум ЦК КП(б)У пише: „З великою подякою ми приймаємо поміч для посилення керівництва партійною радянською роботою в Україні”. А далі КП(б)У обіцяв Сталінові докласти всіх сил „для відновлення колишньої слави України, найбільшої житниці Радянського Союзу, для найскоршого здійснення пляну післявоєнної сталінської п'ятирічки”.

Висновки ясні. Каганович приїхав в Україну, щоб „посилити керівництво партійною й радянською роботою”, скріпити терор в Україні й вернути Україні славу житниці ССРСР, тобто ще основніше й більш пляново грабувати її. Це мета Кагановича в Україні.

Дотепер керівником російсько-більшевицького поневолення й грабежу України був москаль Хрущов. Він проводив сталінську політику в Україні 10 років від 1936—47 рр. Хрущов безперечно не кращий від Кагановича, він також виконував і перевиконував пляни большевицької кліки в Україні. Не можна йому закинути браку большевицької жорстокости. Його совість також заплямована кров'ю українських патріотів, що їх він 1937—38 рр. велів масово перестріляти чи масово вислати на заслання. Про цю роботу Хрущова свідчить м. ін. велика братня могила українських патріотів у Вінниці, розкрита 1943 р. Але Хрущову не вдалося знищити самостійницьких і визвольних стремлінь українського народу. За війни український народ знову став до боротьби за своє визволення. В Україні поширилась революційно-визвольна боротьба під керівництвом ОУН, постала УПА й інші визвольні організації. Українська еліта — радянські письменники, науковці, поети, малярі стали також на шлях цієї боротьби за самостійність України. Ідея визволення України з'єднала всіх патріотів комуністичного й некоммуністичного світогляду. Це ствердив у своїх постановках ЦК ВКП(б), це мусів потвердити і ЦК КП(б)У.

До боротьби з українською революцією стала всл большевицька зграя. Мвд, мвб, міліція вели боротьбу з українським визвольним підпільним рухом, а ЦК КП(б)У в своїх постановках улітку й восени 1946 р. ствердив існування українського націоналізму в літературі, історії, поезії, письменстві, драматургії, малярстві й осудив його авторів. Тема самостійности України, героїзму України, патріотизму України, тема України, Дніпра, степу українського, сонця українського, тема славного минулого України стала улюбленою й основною в творах української підсоветської еліти. З творів української підсоветської інтелектуальної еліти повіяло революцією, націоналізмом. Замість писати дитирамби на честь

Сталіна, большевизму й російського народу, українські мистці частіше й наполегливіше звертались до питань із життя й історії свого народу. Цього не добачив, а може й уважав за природне ЦК КП(б)У. Тому російсько-більшевицька реакція вдарила на сполох. Цього не добачив Хрущов і тому вислано Кагановича, щоб сильніше приборкати Україну, а Хрущова наставлено на голову Ради міністрів УССРСР.

Каганович на старість ще раз погуляє в Україні. Його кровожерну натуру й чекістську руку повинен ще раз відчути на своїй душі й тілі український народ. Йому на допомогу стануть: Хрущов — голова ради міністрів „української держави” і Патолічев — секретар для грабежу при ЦК КП(б)У. Тінь цієї грабіжницької „спектрійки” закрисе все національне, культурне, господарське, громадське життя України.

Українська інтелігенція буде змушена до рабського служіння большевицькій кліці і російській реакції під гаслом подяки „старшому братові”.

Українське робітництво своїм потом і працею платитиме за нужденне животіння і збагачуватиме кишені російсько-більшевицької кляси.

Українське селянство, колхозне й одноосібне, буде позбавлене хліба й майна, буде голодувати на українській, але не своїй землі.

Український народ у своїй „радянській державі” зазнає ще більшого поневолення й експлуатації, буде ще сильніше русифікований і принижений цією трійкою російсько-більшевицького імперіялізму.

За війни український народ жив сподіваннями покращення своєї долі. Большевицька кліка, боячись, щоб Україна не усамостійнилась, мовчки згоджувалась на це, навіть почала залицятись до України. Большевицька банда за війни багато горлала про великість українського народу, про його героїзм, про його мужність, про його патріотизм. Творено українські фронти, нагороджувано українських офіцерів і діячів орденами. Створено наркомат закордонних справ і оборони України, тощо. Це було потрібне большевицькій зграї на те, щоб держати Україну в большевицькому „союзі”, щоб українські патріоти боролись на фронтах, у запіллі, в партизанських загонах проти фашизму, щоб український хліб і багатства України йшли на скріплення большевицької держави, що дрижала в основах. Та після війни обставини змінились. Україну потрактовано знову як колонію. В Україні викрито націоналізм, а українським радянським патріотам пришито зраду.

Утихомирювати ж Україну прибув знову Каганович.

Приїзд Кагановича в Київ — це тільки продовження російської імперіялістичної політики в Україні. Колись поневолювали Україну царські імперіялісти, сьогодні особливо виразно продовжують цю роботу російсько-більшевицькі імперіялісти. Сьогодні „українською радянською державою” — „українською республікою” кермують, мов на глум, чужинці. Каганович і Патолічев кермують „партією українських комуністів” КП(б)У, Хрущов — голова „українського уряду”.

Це доказ, що большевизм ворожий українському народові, чужий і накинений був і є.

Носіями його були завжди чужинці — російсько-більшевицькі імперіялісти. Всі перші секре-

тарі ЦК КП(б)У, від її утворення аж до сьогодні, були чужинці, а саме: Молотов — росіянин 1920 р., Каганович — жид від 1926—33 р., Косіор — поляк від 1933—36 рр., Хрущов — росіянин від 1936—47 р., Каганович — жид від 1947 р.

Так само було з українським радянським урядом — очолювали його також чужинці. Голови раднаркому УССР української національності були розстріляні, як: Чубар, голова раднаркому УССР від 1923—33 рр., Юрко Коцюбинський, Бондаренко, а голова раднаркому Панас Любченко застрелився сам 1937 р. Подібна доля спіткала відомих українських комуністів, як нарком освіти Шумський, застрелений 1933 р., Порайко, заступник голови раднаркому УССР, розстріляний, Конар Палащук, — заступник наркома хліборобства ССРСР, застрелений 1933 р., і ін.

Так було, є й буде. Мета російсько-більшевицького імперіалізму — є поневолення й експлуатація України. Чи чувано де, щоб 41-мільйоновий український народ не міг бути кермований українцями? Хоч більшовики часто говорять, що український народ під керівництвом більшовиків добився широких національних прав і успіхів, але попри тридцятилітнє панування більшовиків в Україні, Україною кермують і надалі чужинці. Україну й надалі трактують як колонію російсько-більшевицької імперії. Ці факти тільки підтверджують це.

На основі цих фактів український народ і українські патріоти мусять пам'ятати одне: — **Більшовизм несе Україні національне поневолення й економічну експлуатацію, тому нещадна боротьба з більшовизмом — це перше завдання українського народу.**

Тільки знищення більшевицького ладу принесе визволення Україні. Тому всі на боротьбу з російсько-більшевицьким загарбником.

Тому всі на шлях української національно-визвольної революції!

УКРАЇНСЬКІ КОМУНІСТИ — члени ЦК КП(б)У, українські патріоти комуністичного світогляду, ставайте на шлях боротьби за визволення України від російсько-більшевицьких загарбників! Не дозволяйте глумитись із своїх національних почувань російсько-більшевицькій расистській реакції. Справедливий національний і соціальний лад побудуємо тільки без більшовиків — російських реакціонерів. Тридцятилітнє панування російсько-більшевицької реакції в Україні хай отямить Вас. Ставайте на шлях української революції! Будуйте соціалізм в Україні без „опіки” старшого брата! Ваш патріотизм, героїзм, Ваща жертвна новаторська робота хай буде використана для свого народу, з якого Ви вийшли.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ! Не дозволяйте використовувати свою працю російсько-більшевиць-

кій кліці. Кляса російсько-більшевицьких експлуататорів наживається на Вашому поті, а Ви живе-те, як нуждарі. Фабрики й виробні в Україні керовані не Вами, але російсько-більшевицькими директорами. Шляхом соцзмагань і стахановщини російсько-більшевицька буржуазія висмоктує з Вас останні соки для своїх клясових цілей, для свого добробуту. Геть російсько-більшевицьку експлуататорську систему! Фабрики й виробні робітникам!

УКРАЇНСЬКІ КОЛГОСПНИКИ Й СЕЛЯНИ! Більшевицька кліка відібрала в Вас Вашу землю, створила сталінсько-більшевицькі колхози, а Вас прикріпила на роботу в них. Землею й її плодами користується не Ви, але кляса російсько-більшевицьких панів. Ви стали кріпаками сталінських дворян. Сталінські колхози — ось причина Ваших злиднів і голоду. Тому геть з ними! Землею повинні користуватися тільки Ви, бо Ви на ній працюєте, на ній працювали Ваші діди й батьки. Тому геть російсько-більшевицьких загарбників! Залучайтесь до боротьби проти них! Лише по знищенні російсько-більшевицької кляси експлуататорів будете користуватися здобутками своєї праці на Вашій землі.

УКРАЇНСЬКІ ІНТЕЛІГЕНТИ! Ваше знання, творчість і винахідництво використовують російсько-більшевицькі можновладці. Вони змушують Вас служити їм. Ваші твори й знання мають іти на звеличання й задоволення більшевицьких дворян. Вам відібрано можливість вільного творення й вільного вислову своїх особистих і національних почувань. Вам заборонено творити національну культуру змістом і формою. Холуйство, підхлібництво й припущення — це ціль, яку Вам поставили російсько-більшевицькі поневолювачі. Тому геть з ними! Свободу творення й свободу праці досягнемо тільки в своїй українській державі без чужого національного й соціального поневолення. Держіть тісний зв'язок із своїм народом і прилучайтесь до боротьби за його повне національне, культурне й соціальне визволення.

УКРАЇНЦІ! Всі на шлях революційної боротьби з російсько-більшевицьким загарбником, за Українську Самостійну Соборну Державу!

ХАЙ ЖИВЕ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

ГЕТЬ РОСІЙСЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКЕ ПОНЕВОЛЕННЯ УКРАЇНИ!

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА СОВОРНА ДЕРЖАВА!

Рік 1947.

ОРГАНІЗАЦІЯ
УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ
під Проводом Степана Бандери.

Бібліографія і критика

Степан А. Бандера. Слово до Українських Націоналістів-Революціонерів за кордоном. 1948. На чужині. Видання Пресового Бюро Закордонних Частин ОУН, сторінок 69.

Провідник Організації Українських Націоналістів у своєму „Слові” вяснює провідні лінії української внутрішньої політики на еміграції в світлі завдань ОУН.

У вступній частині „слова” Степан А. Бандера нагадує основні постулативні (незмінно-обов'язкові, програмово-провідні) засади ОУН.

„Організація Українських Націоналістів (революціонерів) — це визвольна політична організація, що своїм характером, своїми цілями, своїм ідейним змістом і своєю діяльністю істотно відрізняється від усіх українських політичних партій. Вона не стає речником інтересів якоїсь окремої частини народу, не виводить своїх цілей, своєї програми з якоїсь абстрактної, теоретичної суспільно-політичної програми. Її основне завдання і посвята — це боротьба за визволення України, змагання за Самостійну Соборну Українську Державу, що одна може забезпечити українському народові повну волю, всебічний вільний розвиток, добробут, соціальну справедливість і дійсне народоправство. Коли ця мета буде досягнена, тоді рацією існування і змістом діяльності ОУН буде дальша жертвова служба Україні відданою працею й творчим змаганням за найкращий розвиток і досягнення українського народу у всіх ділянках життя, за розквіт і велич Української Держави, боротьба з усім, що стоїть тому на дорозі. ОУН змагається за добро всього українського народу і всіх громадян України, а не якоїсь однієї частини, суспільної верстви тощо. Свою програму ОУН виводить із потреб усього українського народу, з його природи й історичного розвитку, із сучасного стану, з його життєвих прагнень і настанов у змаганні за найкращий всебічний розвиток, добробут і себевиявлення народу — цілоти і всіх його складових, збірноти й української людини. Самобутнє життя й розвій українського народу гармонійно поєднуються з уселюдським поступом, як його складова, творча частина.”

Єдиною метою діяльності й боротьби ОУН і всього українського народу є Суверенна Соборна Українська Держава, ворогом українського народу є російський імперіялізм, у сучасній його большевицькій формі. Про це в „Слові” сказано:

„Український народ матиме змогу вільно жити й розвиватися тільки тоді, коли визволиться з-під гніту й визиску російсько-большевицького імперіялізму, коли позбудеться всякого поневолення і стане сам господарем на своїй землі в Самостійній Соборній Українській Державі. Визволення й самостійна держава — це питання, чи бути українському народові, вільно жити й розвиватися, внести в розвиток людства свої творчі цінності, чи стати погноєм для дальшого розросту ретроградного російсько-большевицького імперіялізму, що несе поневолення, злидні, занепад

усього людства. Український націоналістичний визвольний рух ставить змагання за відновлення й закріплення Суверенної Соборної Української Держави в основу всього українського життя. Зосереджуючи всі сили, всі дії для досягнення цієї найвищої мети, він ставить перед українським народом означений зміст української держави, саме такий, щоб вона об'єднувала в собі весь народ, усі українські землі, щоб порядкувала в ній суверенна воля всього українського народу, запевнюючи всебічну волю, справедливість, рівність, добробут, вільний розвиток і вільну творчу діяльність усім громадянам України без різниці”.

ОУН не ставить на сучасному етапі означення форми ладу держави, бо це внутрішня проблема, що її має розв'язати лише в суверенній державі український народ, якому перед цим і для цього треба розв'язати попередню зовнішню цілонціональну проблему — **завоювати спочатку суверенність держави:**

„Щодо форми ладу української держави ОУН на теперішньому етапі послідовно не обстоює якоїсь усталеної структури. ані назви, залишає це питання на час державного будівництва, коли український народ буде вирішувати його свobodною волею. Цього додержується ОУН від початку своєї діяльності по сьогодні, це прийняла й УГВР у своїй платформі. Така настанова має політичну доцільність”.

Автор акцентуючи основний постулат української національної політики — „спочатку й передусім держава”, як запорука суверенного розвитку народу, вяснює:

„Ми впевнені, що український народ не припинить безкомпромісової боротьби за свою суверенну й соборну державу, аж до повного реалізування цієї мети; не дасть собі її підмінити порожніми, без повного змісту формами чи половинчастими розв'язками у вигляді федерацій, союзів тощо. Не може більше повторитися лихо 1917 року, коли федералістична концепція сплутала будування української державности, приголомшила здоровий національно-політичний інстинкт народу й обеззброїла його перед большевицьким підступом і наступом. Не сміє тепер відживати подібна хвороба в українській політиці, у старій чи новій формі, як нові протисамостійницькі федералістичні, унійні, всесвітнянські тенденції. Вони виривають як кон'юктурні явища у вистіді гонити за тим, щоб відкривати „нові, модерні” цілі й шляхи української політики при невмінні відрізнити тривкі розвоєві тенденції в міжнародньому житті від тимчасових кон'юктурних ситуацій.

Не думасмо виступати проти міждержавних союзів, блоків чи об'єднань. Вони корисні й konieczні в міжнародньому житті. Україна напевно входить у союзі чи блокування з іншими державами по лінії спільних інтересів і своєю активною участю в широким міждержавних об'єднаннях зможе творчо спричинитися до мирного

співжиття й співпраці між вільними націями світу”.

Засоби досягнення мети — Суверенної Соборної Української Держави — ВЛАСНІ СИЛИ самої нації. Про це в „Слові” сказано так:

„Самостійну державу може здобути собі український народ тільки власною боротьбою й працею. Сприятливий розвиток міжнародної ситуації може спричинитися значною мірою до нового розгорнення й успіху нашої визвольної боротьби, але він може відіграти тільки допоміжну, хоч дуже корисну роллю. Без власних змагань українського народу найсприятливіші ситуації не дадуть нам ніколи державної незалежності, хіба тільки зміну одного поневолення на інше. Росія із своїм глибоковкорінням, а в сучасну добу найбільш розпаленим загарбницьким імперіалізмом у кожній ситуації, у кожному становищі буде кидатися всіма силами, з усією запеклістю на Україну, щоб її втримати в складі своєї імперії чи наново поневолити. Як визволення, так і оборона самостійності України може в основі спиратися тільки на власні сили, на власну боротьбу й постійну готовість до самооборони.

Спільників нам теж треба мати в нашій визвольній боротьбі якнайбільше і якнайкращих, а передусім справжніх. І їх Україна може мати. Але тільки тоді, коли сама буде боротися і коли сама буде сильна. Бо союзництво — це відношення обопільності. Його може мати той, хто сам щось дає і добуває. Визволителів, „освободителів”, які б здобували для нас волю і її нам дарували, — напевно ніколи не діждатись. Наші спільники — це насамперед ті народи, що опинилися в неволі російсько-большевицького імперіалізму і борються з ним за власне життя й свободу та ставляться прихильно до самостійності й соборності України. А далі, коли прийде до зудару між СССР і вільними ще народами, тоді й ці решта можуть бути нашими спільниками. Це буде залежати, між іншим, від того, наскільки наша боротьба, наші сили будуть важити у воєнному конфлікті.

Концепція власної боротьби, власних змагань, власними силами — це єдина **реальна визвольна концепція**. Тільки вона може бути змістом української самостійницької політики і провідною настановою всієї політичної дії”.

Так означивши основні цілі українського націоналізму й провідні лінії політики й боротьби за їх досягнення, Степан Бандера у внутрішній політиці ставить основною провідною лінією її — організацію й консолідацію всього **внутрішнього національного фронту** для боротьби з **зовнішнім ворогом**:

„В нашій політичній дії ми ставимо на перше місце послідовне ведення визвольної боротьби, невідхильне здійснювання основної визвольної концепції. Від того не відступаємо ніколи, в жодній ситуації. Одночасно докладаємо всіх старань, щоб тим шляхом дійової визвольної політики йшов увесь народ, як широкі народні маси, так, по зможі, і всі організовані політичні членики, щоб спільний визвольний фронт об'єднав усіх. Якщо є можливість залучити всіх на **правильний визвольницький шлях**, мусимо докласти до того

всіх старань і відсунути на задній план другорядні чи менше актуальні справи, що стоять на перешкоді творенню одного спільного фронту. **Принцип найбільшого скріплення визвольного фронту й концентрації в ньому всіх додатних сил стоїть перед принципом власних політичних інтересів**”. (цебто локальних політичних інтересів політичної тої чи іншої організації).”

Відділя політичне змагання та ривалізація в середині українських політичних напрямків і течій має позитивний національний сенс, лише і єдино тоді, коли ця політична ривалізація йде по лінії змагання в середині українських сил для досягнення найвищих успіхів у боротьбі з **зовнішнім ворогом**, а проблеми власноукраїнської, внутрішньої, політики мають значення лише стільки, скільки вони зміцнюють або послаблюють сили фронту боротьби з **зовнішнім ворогом**.

Тому основним завданням внутрішньої української політики повинно стати уодностайнення політичної дії всіх чинників по **єдиних зовнішньо-політичних цілях** цілого українського національно-визвольного руху, бо інакше:

„...Суперництво українських політичних центрів, груп і станиць за кордоном **перед зовнішнім світом**, взаємне переліцтовування й заперечування — дискваліфікує в цілому українську політику й завдає великої шкоди. Таким чином, розбазарюються на зовнішньому відтинку великі надбання важкої зовнішньополітичної акції, українська еміграція, що має бути речником України за кордоном, репрезентує перед зовнішнім світом внутрішні чвари й невідповідальне піднесення групових інтересів понад загальнонаціональними”,

а тому:

„Основне питання нашої концепції внутрішньо-української політики за кордоном таке: чи маємо вести свою політичну діяльність за кордоном **сепаратно**, при чому існуватиме двоподіл — побіч нашої акції буде йти окрема акція інших угруповань, — чи йдемо на шлях **уодностайнення, координатції** закордонної діяльності шляхом об'єднання. Наша відповідь: „Коли тільки це можливе, — йдемо до уодностайнення, скоординування зусієї української закордонної політичної акції по лінії сучасних визвольних змагань шляхом створення консолідаційного політичного центру з участю дійових політичних самостійницьких організацій, узгіднення на його форумі генеральної лінії й головних напрямних самостійницької політичної акції за кордоном, відповідно до стану й вимог цілості змагань за державну суверенність і соборність України. Не йдемо з власної ініціативи на шлях двоподілу й відокремлення нашої політичної дії. Ми були б змушені його вибрати в тому разі, коли б не вдалося реалізувати здорової політичної консолідації на визвольницькій платформі, коли б у консолідаційному творі взяла гору політична концепція, не згідна з вимогами визвольних змагань, суперечна засадам самостійності й соборності, або коли б консолідаційний твір не провадив належної самостійницької політичної роботи через неспроможність чи занедбання”.

Ця ідея консолідації українського національного фронту в своєму органічному розвитку повинна невідкладно привести до ідейного проникання й опанування ідейно-політичним змістом українського націоналізму всіх сторін нашого політичного життя. Про ці процеси автор каже так:

„Консолідація, уніфікація акції, об'єднання в ній сил не мусять доводити до взаємного проймавання, уподібнювання, нівеляції. Це залежить від міцності, напруги ідей, політичних концепцій, від свідомого плянового діяння партнерів. Хто сильніший своїми ідеями, концепціями, своєю системою, своєю дією й своїми людськими кадрами — той має дані, щоб до деякої міри ідейно-політично асимілювати, уподібнити до себе інших, якщо тільки про це дбатиме.

Коли йдеться про ідейну кристалізацію й ріст політичного руху, то питання, чи йому відокремлюватись, чи співдіяти з іншими, мусить мати різні розв'язки. Залежно від етапу розвитку й сили. Рух, що перебуває в стадії початкової ідейної кристалізації, наражається на небезпеку розгубитися, коли наближається до розвинених уже, дозрілих і динамічних інших рухів. Тому політичний інстинкт диктує кожному рухові в такій стадії різко відмежуватися від інших течій, як найсильніше підкреслюючи різницю між своїми позиціями й чужими, щоб виразно себе визначити й довершити процес кристалізації. Ослаблені, підупалі політичні середовища, хоч ідейно скрісталізовані, в контакт з динамічними мають тенденцію розпливатися чи вливатися в них.

Чи загрожують нашому рухові такі небезпеки? Звичайно, ні. В цілому українському національному житті він має найздоровіші, найсильніші ідейні позиції. У ньому є велика дійова динаміка, найідейніший, активний людський склад. Націоналістична ідея, революційно-визвольна концепція, заініційована, організована й ідейно узмістовлювана революційною ОУН сучасна боротьба дають свій відбиток самостійницьким змаганням усього народу. Ідейно-політичні цінності ОУН та її революційна дія спільно з УПА творять стрижень усієї боротьби українського народу в сучасності, і їх не може ні знищити, ні розкласти такий ворог, як большевизм. Маючи таку пробу міцності нашого руху, нашої ідеї, нашої Організації, нашого типу борця-націоналіста-революціонера, — чи ж можемо сумніватися в тому, що ці цінності стануть підвалиною цілого самостійницького політичного життя за кордоном, стрижнем всякої здорової спільноти, мотором усієї дії? Хто гадає, що для підтримання чистоти ідеї й нашої концепції, для винесення незаплямованого прапора ОУН(р) за кордоном мусить відмежуватися від політичних угруповань, не старатися, щоб усі йшли одним визвольним шляхом, — той не доцінює життєву силу нашої Організації, що її наочні докази маємо на рідних землях. Така тривога безпідставна.

...Масмо на меті — виразно так говоримо — органічне, ідейно-політичне проникання й узмістовлювання цілоти українського життя, як на рідних землях, так і за кордоном. Цю мету рух мусить завжди мати, до неї змагати, від неї не

відмовлятися ніколи. Це йде по лінії наших визвольних змагань, бо це залучування сил до боротьби і зменшення внутрішніх перешкод. Але справа в тому, як це робити, якою метою й системою.

...Наш шлях, наша метода — це органічне, ідейно-політичне проймавання й узмістовлювання. Вона має два способи — дві фази, що діють у всьому процесі рівнобіжно. Перша, основна фаза — це органічний ріст націоналістичного руху, захоплювання нашими ідеями щораз більше найкращого елемента, залучення його до Організації і до її акцій, в яких він розвивається, удосконалюється й веде творчу активну працю. До цієї фази належить цілість власної діяльності Організації на всіх відтинках і мобілізація широких мас в акціях, що їх вона ініціює й організовує. Друга, похідна фаза — це посередня дія на цілість життя, також і на інші політичні середовища. Це — проникання наших ідей, нашої політичної концепції, наряду й способом самостійницької акції в цілий український світ; останній їх собі щораз більше засвоює, і вони чимраз більше стають загальнонаціональним добром. Таке проникання примушує й інші політичні середовища так пристосовувати свої ідейно-програмні позиції, а передусім свою практично-політичну діяльність, щоб брати за свої ті цінності, що стають невід'ємною частиною всеукраїнської політичної думки та дії і що їх зробив такими наш рух. Не має ваги те, що інші політичні середовища роблять це з konieczности під тиском і не з власних ідейних мотивів, а щоб утриматися на поверхні життя, щоб зберегти з цим життям контакт. Для справи найважливіше те, щоб цей процес відбувався. Він відбувається завжди, також тоді, коли наш рух іде відокремлено, не входить ні в які співдії з іншими середовищами. Його динаміка, успіхи й захоплення мас примушують інші середовища брати від нього те, що дає найбільший ефект, наскільки вони на це спроможні. Але цей процес відбувається далеко шкільніше й інтенсивніше, коли є якась дійова спільність, спільний форум, якісь спільні акції, ніж при повному відокремленні й протиставленні.

Процес засвоювання цінностей і надбань нашого руху іншими політичними середовищами завжди врівноважується тим, що ОУН постійно плакає, розвиває й удосконалює націоналістичну ідею „в чистій формі”, завжди йде попереду в здійсненні її, поборює її викривлення й зловживання і таким чином забезпечує рух від розгублення, зникнення в піску. Внутрішнє змагання на ідейно-політичному фронті мусить бути постійно підтримуване, однаково при всякому розташуванні сил, як при відокремленні, так і при консолідації”.

Виясвивши й окресливши основні напрямні політики ОУН, що впливають з основних ідейно-програмних засновків її, Степан А. Бандера виразно й докладно освітлює й визначає конкретні проблеми й факти політики ОУН у недавньому минулому і в сучасну пору, починаючи від 1940 року, зокрема творення й діяльність Українського Національного Комітету в 1940 році, політику ОУН супроти

Німеччини, акт 30. 6. 1941 року, творення й діяльність УГВР., постановя Української Національної Ради на еміграції та політику ОУН щодо них.

В цих питаннях закордонні частини ОУН займали й займають виразну позицію, що неодноразово була декларована в різних документах ОУН, а в „Слові” Провідника найшла своє ширше висвітлення й аргументацію.

В сучасному повоєнному хаосі „Слово” дає чітку проєкцію української політики в основних її незмінних напрямках, а щодо практичної політики ОУН на еміграції в питаннях внутрішньої політики її означає так:

„Питання: відокремлення й двоподіл фронту, чи співдія й ідейне проймає може бути трактоване як справа актуальної політичної тактики, з погляду актуальної ситуації й доцільности, або як питання засадничої настанови руху. В цьому, другому випадку, мусить бути в нас скристалізований погляд і однакова, для всіх обов'язкова лінія. Бо та чи та розв'язка цієї принципової

проблеми веде до далеких, розбіжних наслідків. Не може один і той самий рух іти однією ногою однією дорогою, а другою другою, коли ці дороги розходяться. Коли в цій справі буде до кінця продумане однакове становище, тоді будуть усунені розбіжності в думках щодо нашої повсякчасної внутрішньої політичної тактики.

Ми рішуче проти засади відокремлювання нашого руху й нашої політичної акції від решти українського організованого політичного життя й акції, засади двоподілу. Ми визнаємо й реалізуємо засаду змагання до однієї скоординованої самостійницької політичної дії, засаду співдіяння в ній усіх українських самостійницьких політичних середовищ, засаду органічного, ідейно-політичного провикання й узмістовлювання. На сепаратну самостійницьку акцію йдемо з konieczности тоді, коли цього вимагає визвольна справа, коли через поставу інших неможлива одна спільна політична дія, згідна з потребами визвольних змагань”.

М.

Від Редакції

Значна перерва в регулярному випускові періодиків ОУН на еміграції в Європі, зокрема журналу „Визвольна Політика”, зумовлена передусім матеріальними труднощами та загальними важкими умовами діяльності нелегальної політичної організації.

Редакція продовжує видання „Визвольної Політики” — органу теорії, стратегії й тактики та політики національно-визвольної боротьби, і чекає від своїх читачів — членів ОУН і прихильників — зро-

зуміння труднощів нашої праці та сталого придбання наших видань, зокрема журналу „ВП” і систематичних вкладок „на пресовий фонд ОУН” для забезпечення дальшої розбудови й поширення друкованого суверенного українського слова.

Вільне й суверенне друковане українське слово — це одно з найважливіших знарядь — зброї нашої остаточної перемоги.

Слава Україні!

Редакція.

